

**ÖĞRETMEN ANNE-BABALARIN
ÇOCUKLARI VE ÖĞRENCİLERİYLE OLAN
İLİŞKİLERİNİN İNCELENMESİ**

Burcu ALTUNOK

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İlköğretim Ana Bilim Dalı
Doç. Dr. Durmuş KILIÇ
2013
(Her Hakkı Saklıdır)**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

ÖĞRETMEN ANNE-BABALARIN ÇOCUKLARI VE
ÖĞRENCİLERİYLE OLAN İLİŞKİLERİNİN İNCELENMESİ

(Examining the Relationship Between Children and Students of Teacher Parents')

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Burcu ALTUNOK

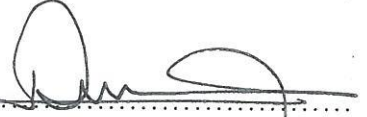
Danışman: Doç. Dr. Durmuş KILIÇ

ERZURUM
Haziran, 2013

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Durmuş KILIÇ danışmanlığında, Burcu ALTUNOK tarafından hazırlanan “Öğretmen Anne-Babaların Çocukları ve Öğrencileriyle Olan İlişkilerinin İncelenmesi” başlıklı çalışma 18 / 06 / 2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından, İlköğretim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Durmuş KILIÇ

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Mücahit DİLEKMEN

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Şükrü ADA

İmza:

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.. / .. / ..

02 - 07 - 2013

Prof. Dr. H.Ahmet KIRKKILIÇ

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans/Doktora Tezi olarak sunduğum “Öğretmen Anne-Babaların Çocukları ve Öğrencileriyle Olan İlişkilerinin İncelenmesi” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☒ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☒ Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

18. / 06 / 2013

İmza

Burcu ALTUNOK

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

ÖĞRETMEN ANNE-BABALARIN ÇOCUKLARI VE ÖĞRENCİLERİYLE OLAN İLİŞKİLERİNİN İNCELENMESİ

Burcu ALTUNOK

2013, 108 Sayfa

Bu araştırmanın amaçları şunlardır: Öğretmenlerin okul dışındaki zamanlarda çocuklarıyla ilişkilerinin nasıl oluşunu belirlemek. Öğretmenlerin, mesleklerinin çocuklarıyla ilişkilerini nasıl etkilediğiyle ilgili görüşlerini almak. Öğretmen çocuklarının anne babalarıyla olan ilişkilerinin değerlendirmesini tespit etmek. Görüşmelerde sorulan sorularla da bu amaçlara ulaşmak hedeflenmiştir. Elde elden verilerle şu bilgilere ulaşılmıştır: Öğretmenlerin çocuklarıyla ne kadar ilgilenabildikleri. Öğretmenler çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamada yeterli olup olmadıkları. Öğretmenler çocuklarının dersleriyle yeteri kadar ilgilenmektedirler. Bunlardan başka şu bilgilere de ulaşılmıştır: Öğretmen çocuklarının anne-babalarının mesleklerinden olumlu ve olumsuz etkilenmektedirler. Öğretmen çocuğu olmak akademik başarıyı, arkadaşlarla ve anne-babalarla olan ilişkisini etkilemektedir. Öğretmenlere ve öğretmen çocuklarına, öğretmenlerin kendi çocuklarının öğretmeni olmasıyla ilgili sorular sorulmuştur, veriler elde edilmiştir. Bu iki görüşmeden üçüncü bir grupta da görüşme yapılmıştır. Bu gruptakiler öğrencilik hayatında kendi öğretmenin çocuğuyla aynı sınıfta olmuş kişilerdir. Bu görüşmeyle aynı sınıfta bulunan öğretmen ve çocuğunun diğer öğrenciler tarafından nasıl gözlemlendiği belirlenmiştir.

Araştırmanın evreni Erzurum ilinden seçilmiştir. Örneklemi ise üç farklı grup oluşturmaktadır. Bunlar; anne-baba olan öğretmenler, öğretmen çocukları, öğretmenin çocuğuyla aynı sınıfta olan kişilerdir. Her örneklem grubu için farklı görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme tekniğiyle elde edilen veriler yazıya aktarıldıktan sonra betimsel analizle incelenmiştir.

Araştırmada sonuçlarda şu bilgilere ulaşılmıştır: Öğretmenlerin, kendi çocuklarını okuttukları zaman sınıf içinde çocuğunu geri planda tutmaktadır. Öğretmenler çocuklarına sınıf içinde önemli görevler vermemektedir. Çocuklarına karşı daha kuralcı ve sert davranmaktadırlar. Bu şekilde onun farklı ve ayrıcalıklı olmadığını göstermeyi amaçlamaktadırlar. Bayan öğretmenler okuldan sonra çocuklarının birçok ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli zamanı bulamamaktadır. Öğretmenler evde çocuklarına karşı daha kolay sinirlenmektedirler. Öğrencilerine gösterdikleri sabrı çocuklarına gösterememektedirler. Ayrıca, öğretmenlerin mesleki bilgilerinden ve tecrübelerinden dolayı çocuklarına karşı anlayışlı davrandığı belirlenmiştir. Derslerinde de profesyonel yardımcılardır.

Öğretmen çocuklarına karşı hem anne babanın hem de toplumun beklentileri yapabileceklerinden fazla olmaktadır. Yaşlılarından olgun davranmaları, örnek öğrenci olmaları, sürekli başarı beklenmesi gibi durumlarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Anahtar Sözcükler: Öğretmen anne-babalar, öğretmen çocukları, diğer öğrenciler, anne-baba-çocuk ilişkisi,

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN CHILDREN AND
STUDENTS OF TEACHER PARENTS'

Burcu ALTUNOK
2013, 108 Pages

The purposes of this examining are: how is the teachers' relationships with their children outside of school time? How does teachers' profession affect this relationship? How teachers' children are evaluating their relationships with parents? With the questions asked in the interviews, it is aimed to achieve these goals. As a result, these informations are obtained: it was understood how the teachers are interested in their children. Are teachers enough to meet the needs of their children? Are teachers interested in their children's lessons? How teachers' children are affected with their parents' job? We asked questions to teachers' children and teachers about how do they feel as a teacher to their children and then, we talked to the third group. The students in this group go to the same school with their teachers' children. In this interview we observed how the teachers and their children were evaluated by the others students in the same class.

The examining was in Erzurum. The sample includes three different groups: teacher parents, the children of teachers and students who are in the same class with their teachers' children. There were different interview forms for each group. The results of the interview were written and analyzed.

In the end we obtained these results: when the teachers who teach their children in the same class, keep them in the background. The teachers don't give an important role to their children in the classroom. The teachers behave more primly and hard against their children. In this way, the teachers aim to show that their children aren't different and privileged. Female teachers cannot find enough time for the needs of their children after school. The teachers get angry more easily against their children at home. The teachers are very patient against their students but not their children. On the other hand, the teachers are very understanding against their children because of their professional knowledge and experience. The teachers are professional helpers to their children's studies. The community and parents have a lot of expectations from teachers' children. They must be more mature than their peers, they must be a model student and constantly successful. It is considered that the success of these children is thanks to their parents.

Key Words: Teacher parents, teachers' children, other students, relationship between parents and children.

ÖN SÖZ

Bu çalışma öğretmenlerin okuldan sonraki zamanlarda çocuklarıyla ne kadar ilgilenebildiklerini, çocuklarıyla ilişkilerini nasıl değerlendirdiklerini; öğretmen çocuklarının anne-babalarıyla olan ilişkilerini nasıl değerlendirdiklerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Okulun yorgunluğu ve yoğunluğundan arta kalan zamanda anne-baba-çocuk ilişkilerinde bireylerin kendilerini yeterli bulup bulmadıkları da araştırmanın konularındandır.

Bu konuyu seçmemdeki en önemli faktör, öğretmen çocuğu olan kuzenlerim ve yine öğretmen çocuğu olan arkadaşlarım olmuştur. Öğretmen çocuğu olmanın zorluklarından ve güzelliklerinden bahsetmeleri, sürekli olarak bilerek ya da bilmeyerek bu konuyla ilgili konuşmaları böyle bir konuyu seçmemde etkili olmuştur. Ayrıca; kendim de başta olmak üzere tüm öğretmen arkadaşlarım ve anne-baba olan diğer öğretmenler için kendi çocuklarına karşı nasıl davranırlarsa hangi sonuçlarla karşılaşabilecekleri bu araştırmada yer almaktadır.

Öncelikle gerek ders gerekse tez dönemlerimdeki sabırlı, anlayışlı, yardımsever, yol gösterici tavırlarından dolayı danışmanım Doç. Dr. Durmuş KILIÇ'a teşekkürü bir borç bilirim. Onun yardımları, yönlendirmeleri ve babacan tavırları olmasaydı bu iş bu kadar kolay olmayabilirdi.

Yüksek lisansımı tamamlamam ve tezimi yazabilmem için verdikleri manevi desteklerinden dolayı en değerli varlıklarım olan annem, babam, ablam ve kardeşlerime, tezimin her aşamasında yardım ve desteğini hiç eksik etmeyen değerli dostum Öğr. Selma ALTIPARMAK'a teşekkür ederim.

Her zaman motivasyonumu arttıran, her konuda destek ve yardımcı olan sevgili dostlarım ve yüksek lisans arkadaşlarım Ebru TUNCER GÜNAYDIN ve Sevda ARSLAN'a yaptıkları her şey için teşekkür ederim.

Kendileri de birer öğretmen çocuğu ve öğretmen olan, kıymetli arkadaşlarım Öğr. Alptuğ TOPAKTAŞ ve Öğr. Şeyma TOSUN'a görüşmeleri yapmamdaki yardımları ve manevi destekleri için teşekkür ederim.

Bu önemli insanlardan başka çalışmamın her aşamasında emeği geçen herkese ve hayatımdaki tüm öğretmen çocuklarına teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY TUTANAĞI	i
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	iv
TABLolar DİZİNİ	viii

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	5
1.1.1. Araştırmanın Önemi ve Problem Durumu	5
1.2. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	10
1.3. Varsayımlar.....	10
1.4. Terimlerin ve Kısaltmaların Tanımlanması.....	10

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	11
2.1. Öğretmenlik	11
2.2. Öğretmen-Öğrenci İlişkisi	13
2.3. Öğretmen-Aile İlişkisi	17
2.4. Anne-Baba ve Çocuk	23
2.4.1. Anne ve Çocuk	31
2.4.2. Baba ve Çocuk.....	35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM	37
3.1. Araştırma Modeli	37
3.2. Evren	38
3.3. Örneklem	38

3.4. Veri Toplama Yöntemi	39
3.5. Veri Toplama Aracının Özellikleri	39
3.6. Görüşmelerin Yapılması	40
3.7. Verilerin Analizi	41

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR ve YORUMLAR	42
4.1. Öğretmenlerle Yapılan Görüşmelerde Elde Edilen Bulgular	42
4.2. Öğretmen Çocuklarıyla Yapılan Görüşmelerde Elde Edilen Bulgular.....	65
4.3. Diğer Öğrencilerle Yapılan Görüşmelerde Elde Edilen Bulgular	77
4.4. Anne-Babalar ve Çocuklarının Yapılan Görüşmelerde Verdikleri Cevapların Karşılaştırılmasıyla Elde Edilen Bulgular	84

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	89
5.1. Sonuçlar	89
5.1.1. Öğretmenlerle Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Sonuçlar.....	89
5.1.2. Öğretmen Çocuklarıyla Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Sonuçlar.....	92
5.1.3. Diğer Öğrencilerle Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Sonuçlar.....	94
5.2. Öneriler	95
5.2.1. Araştırmacılar İçin Öneriler	95
5.2.2. Uygulayıcılar (Öğretmenler) İçin Öneriler.....	95

KAYNAKÇA	97

EKLER	102

Ek 1. Öğretmen Görüşme Formu	103
Ek 2. Öğretmen Çocukları Görüşme Formu	105
Ek 3. Diğer Öğrencilerin Görüşme Formu	107

ÖZGEÇMİŞ	108

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 4.1. Görüşme Yapılan Öğretmenlerin Bilgileri	42
Tablo 4.2. Öğretmenliğin Çocuklara Olumlu ve Olumsuz Yansımaları	46
Tablo 4.3. Öğretmenliğin Çocuklarla Olan İlişkilere Etkisi	47
Tablo 4.4. Çocuklarının İhtiyaçlarını Karşılamayla İlgili Öğretmenlerin Düşünceleri	49
Tablo 4.5. Kendi Çocuğunun Öğretmeni Olmayanlar	52
Tablo 4.6. Sınıftaki Olayların Eve Yansıtılması	60
Tablo 4.7. Mesleki Yönlendirme	61
Tablo 4.8. Öğretmenlerin Çocuklarıyla İletişim ve İlişkileri Nasıl Olmalı	63
Tablo 4.9. Görüşme Yapılan Öğretmen Çocuklarının Meslek ve Cinsiyet Bilgileri	65
Tablo4.10. Ebeveynlerle İlişkilerinin Değerlendirilmesi.....	66
Tablo 4.11. Çocukların Anne-babaların Öğrencileriyle İlgili Düşünceleri	69
Tablo 4.12. Anne-Babasının Öğrencisi Olmayan Çocuklar	70
Tablo 4.13. Anne-Babasının Öğrencisi Olan Çocuklar	71
Tablo 4.14. Derslerle İlgili Düşünceler.....	73
Tablo 4.15. Meslek Seçimleri	75
Tablo 4.16. Görüşme Yapılan Diğer Öğrencilerin Kişisel Bilgileri	78

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Bugün aile çocuğun sadece görünüşte ahlaki eğitimini sağlayan, özellikle ekonomik bir birim olarak değil, daha çok çocuğun bireysel mutluluğundan sorumlu olan psikolojik bir birim olarak görülmektedir (Kurdek, 1981). Çocukların nasıl birer kişiliğe sahip olacağını, yaşamlarını nasıl sürdüreceğini ise aldıkları eğitim ve büyüklerinin onlara sunduğu yaşam şartları şekillendirir. Her anne-baba çocuğunun iyi bir yaşam sürmesini, doğru kararlar almasını, sağlam bir karakterde olmasını ister. Çocuklarına sundukları yaşam şartlarında ellerinden gelenin en iyisini yaparlar. Bireyin elde ettiği eğitim, hem ekonomik faaliyetlerin niteliğini hem de işgücüne katılım oranlarını etkileyen bir faktördür. Eğitim düzeyi yükseldikçe işgücüne katılım oranlarının da yükseldiği görülmektedir (Kavak, 1997).

Eğitim çocuğun birey olmasında, kendi kararlarını almasında, saygı göstermesinde ve saygı görmesinde, bulunduğu topluluk içinde kabul görmesinde ve bunlar gibi insan hayatının çok önemli noktalarda rol oynar. Ailede anne-babadan başlayan ilk eğitim okulda öğretmen tarafından devam ettirilir.

Her alandaki gelişmelerden haberdar olabilmek ve bu yarışta yer alabilmek için milletler, biriken bilgi muhtevasını yeni nesillere aktarmak ve onları bu bilgilerle donatmak zorundadır. İşte bu noktada eğitime ihtiyaç duyulmaktadır (Kılıç, 1994).

Eğitim bireyin davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla, kasıtlı olarak istendik davranış değiştirme sürecidir (Ertürk,1994). Bu süreç bireyin doğumundan ölümüne kadar sürer ve bireye çeşitli bilgi, beceri, tutum ve değerler kazandırılır (Erden, 2005). Eğitimle bireyin davranışları toplumsal normlara uygun hale getirilmeye çalışılır. Toplumsal kural ve normlara uymayan davranışlar değiştirilerek yerine doğru davranışlar kazandırılması ve bunların sürdürülmesi için gerekli düzenlemeler yapılır (Toprakçı, 2002).

Eğitim, insanın kalıtsal güçlerinin geliştirilip istenen özelliklerle yoğunlaşmış bir kişiliğe kavuşması için kullanılacak en önemli bir araçtır. Eğitimin

bir süreç olması, davranış değişikliği oluşturmaları ve bir amaca yönelik olması eğitimin öne çıkan özellikleridir. Eğitim sözcüğünün farklı tanımlamalarının ortak yanı onun davranış değiştirme, davranış oluşturma amaçlı etkinlikler bütünüdür (Başar, 2008).

Eğitim sistemlerinin temel amacı o ülkenin nitelikli insan gücünü yetiştirmek ve yurttaşlarına vatandaşlık eğitimini vermektir. Bunu gerçekleştirebilmek için her eğitim sistemi, yetiştireceği insan modelini, sahip olduğu eğitim felsefesi ve insan gücü politikası ışığında saptayarak eğitim etkinliklerini bu amaca göre düzenlemektedir (Karagözoğlu, 2003)

Temel toplumsal kurumlardan birisi olan eğitim, bütün toplumların temel sorunlarının başında yer almaktadır. Bu temel sorunun ana öznesi de hiç kuşkusuz öğretmenlerdir (Battal, 2003).

Ailede başlayan ve okulda devam eden bir süreç olan eğitimin başarıya veya istenilen boyutlara ulaşması için sadece eğitim veren anne-babalar ve öğretmenler değil eğitimi alan çocukların da bazı özelliklere sahip olması gerekir. Bu özellikler içinde en önemli olanı iyi bir iletişim kurma becerisidir. Hem eğitimi veren hem de alan bireylerin iletişim sorunları varsa ya da iletişim kurmakla ilgili zorluk çekiyorlarsa verilen eğitimde de aksaklıklar yaşanması beklenir bir sonuçtur.

İletişim gerek aile içi ilişkiler açısından gerek aile bireylerinin yakın ve uzak çevreyle ilişkileri açısından olsun çok yönlü ve önemli bir konudur (Özgüven, 2010). Bir süreç olan iletişim kişilerin bir arada yaşaması için gereklidir. Birlikte yaşamak için gerekli olan uyum, anlaşma ve iş birliği ancak iletişim sayesinde gerçekleştirilebilir. İletişim aracılığı ile insanlar diğer insanların bilgi, duygu ve düşüncelerini öğrenirler ve bunları onlarla paylaşırlar (Zembat, 1993). Anne-baba ve çocukları arasındaki iletişimin sağlıklı olması, çocuğun doğumundan itibaren başlayan gelişim sürecini etkileyen en önemli faktörlerdendir. Sağlıklı iletişim kurabilen anne ve babalar çocuğunun gelişimiyle ilgili her aşamada etkin rol oynarlar. Büyüme çağında ortaya çıkacak her türlü sorun, anne-babanın yardımı, desteği ve yol göstericiliğiyle çözüm bulur.

İletişim önce aile olmayı sonra toplum olmayı sağlar. Sağlıklı ailede, aile üyeleri, birbirleri ile olan ilişkilerde ve belirli rol ve sınırların oluşturulmasına katkıda bulunur ve kendi sınırının nerde başlayıp nerde bittiğini doğru olarak algılar.

Tüm bunlar sağlıklı iletişim ile olur. Sosyolojik ve psikolojik araştırmalar bireylerarası sınırların iyi tanımlanmış ve iletişimin yüksek olduğu ailelerdeki çocukların sorunlarını daha rahat çözdüğünü ve okuldaki başarılarının da daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Erol, 1992). Ailesi ile sağlıklı ve başarılı iletişim kuran bireyler bir araya gelerek oluşturduğu toplum içinde de etkili olurlar. İletişimin toplumsal amacı; toplumu oluşturan bireylerin bazı ortak yaşantıları paylaşmaları, kültürel özelliklerin kuşaktan kuşağa aktarılması ve toplumsal rollerin öğretilmesidir (Çağdaş, 2011).

Eğitimin istenilen amaca ulaşabilmesi için iletişimin de sağlıklı olması gerekir. Hem çocuklarının eğitimiyle ilgilenen anne-babalar hem de öğrencilerinin eğitimiyle ilgilenen öğretmenler iletişim konusunda en iyi olmak zorundadırlar. Ancak iyi bir iletişimle iyi bir eğitim ve çocuklar için iyi bir gelecek sağlanabilir. Öğretmenin öğrenciyle olan iletişimi, hem öğretme-öğrenme sürecinin niteliğinin artmasında hem de öğrenci davranışlarının gelişiminde önemli rol oynamaktadır. (Dökmen, 1998).

Bir ulusun geleceği, genç kuşakların nitelikli yetiştirilmesine bağlıdır. Genç kuşakları yetiştirecek olanlar da öğretmenlerdir. Bu nedenle öğretmenleri belli mesleki özelliklere sahip olması gerekir (Dilekmen, 2005).

İletişim kanallarının açılabilmesi için temel şart, öğretmenin ilk aşamada etkileşim sağlayabilmesine bağlıdır (Çalışkan ve Yeşil, 2005). Anne-babadan sonra çocuklarla en çok zaman geçiren öğretmenler, birçok çocuğa anne-babasından daha yakındırlar. Gün içinde onlarla daha fazla zaman geçirmeleri ve çocuklara bir uzman görüşüyle yaklaştıkları için anne-babalarıyla olan iletişimlerinden daha farklı iletişim içinde olurlar. Öğretmenler iletişime açık olmak zorundadırlar. Etkili iletişim davranışında bulunmak isteyen öğretmen, öğrencilerin davranışlarını kestirebilmeli ve kendi davranışlarının da farkında olmalıdır (Çalışkan ve Yeşil, 2005).

Çocukların iyi bir gelişme gösterebilmeleri için ana-baba ile çocuklar arasında etkili bir iletişimin kurulması gerekmektedir. Etkili bir iletişim, aile üyelerinin karşılıklı olarak birbirlerinin düşüncelerini ve duygularını anlamalarını sağlar; işbirliği, yardımlaşma ve paylaşma davranışlarına yol açar; çocukların gelişmesi için uygun bir ortamın oluşmasına neden olur. İyi bir iletişimin

gerçekleştirdiği aile ortamında çocuklar özerk ve bağımsız bir kişilik geliştirirler; düşüncelerini ve duygularını açıklama özgürlüğü ve alışkanlığı kazanırlar. Buna karşılık etkili bir iletişimin oluşturulmadığı, iletişim engellerinin yer aldığı bir aile ortamında çocukların gelişimi engellenir. Çocuklar özgürce düşüncemeyen, düşüncelerini ve duygularını açıkça dile getiremeyen bağımlı bir birey olurlar; ileride çeşitli sorunlarla ve uyum güçlükleriyle karşılaşır (Sünbül, 1996).

Bireyin karşısındakinde olumlu izlenim bırakabilmesi sadece etkili iletişim becerilerinin kullanılmasıyla gerçekleşmez. Bireyin kendini olumlu algılaması da iletişimin verimliliği açısından son derece önemlidir. Bu nedenle çocuğun sosyal çevresini oluşturan kişilerin olumlu benlik algısını teşvik eden tedbirler alınmalıdır. Özetle, anne, baba, öğretmen ve çocuk iletişimde verimliliği artıracak teorik ve pratik çalışmalara önemle ihtiyaç duyulmaktadır (Çelik, Tuğrul ve Yalçın, 2002).

Öğretmenlerin, başta öğrenciler olmak üzere diğer bireylerle pozitif bir ilişki kurabilmek için kendilerini algılamayı ve öğrencilerin reaksiyonlarını kendi davranışları ile birlikte görebilmeleri gerekir (Çalışkan ve Yeşil, 2005). Okuldaki anne-babalık rolünü üstlenen öğretmen; ders işleyen kişi konumundan farklı olarak sınıftaki öğrencilerin her birinin gelişimi ve ihtiyaçlarıyla da ilgilenen kişi olur. Anne-babalık rolünü sınıf ortamına taşımış ve rollerini buraya da yansıtmış olabilirler. Kısaca öğretmen, insan mimarı, insanın kişiliğini biçimlendiren bir sanatkâr olmaktadır (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005).

Sahip olunan çocuk sayısının çocuk sevgisi üzerinde anlamlı bir etkisinin çıkmamasının öncelikli nedeni öğretmenin kendisini her halükarda sınıfındaki çocuğun anne ya da babası gibi düşünmesinden, çocuğun sorumluluğunu almasından kaynaklanıyor olabilir (Gelbal ve Duyan, 2010). Etkileşim ve iletişim insanlar, özellikle de öğretmenler açısından çok önemlidir (Çalışkan ve Yeşil, 2005). Öğretmenler sadece sınıfındaki öğrencileriyle kurmazlar bu iletişimi. Evli olan ve çocuğu olan öğretmenlerin öğrencileriyle olduğu gibi kendi çocuklarıyla da sağlıklı bir iletişim kurmaları gerekir.

Her anne-baba çocuğunun başarılı olmasını ister. Çocuklarımızın hem akademik hem de sosyal yönden başarılı, kendine güvenen, olumlu davranışlara sahip bireyler olarak yetişmesini istiyorsak okulöncesinden itibaren her dönemde onlarla ilgilenmemiz gerekmektedir (Sucuoğlu, 2006). Anne-babalar çocukları için

maddi olarak hiçbir eksiklik yaşatmayarak değil; manevi olarak, ilgi ve sevgisini her daim belli ederek ve varlıklarını onlara sürekli hissettirerek çocuklarının kendisiyle barışık, toplum için yararlı birey olmalarını sağlarlar.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı anne-baba olan öğretmenlerin öğrencilerinden kalan zamanda çocuklarıyla ne kadar ilgilenebildikleri, maddi ve özellikle manevi ihtiyaçlarını karşılamada kendilerini yeterli bulup bulmadıkları, çocuklarına yaklaşımlarını nasıl değerlendirdikleri ortaya koymaktır. Ayrıca anne-babası öğretmen olan çocukların, anne-babasının kendileriyle ve öğrencileriyle olan ilişkilerini nasıl değerlendirdiklerini de tespit etmek amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda, çalışma boyunca cevap aranacak sorular şunlardır:

1. Öğretmen anne-babalarla çocuklarının ilişkileri nasıldır?
2. Öğretmen anne-babalar okuldaki olayları evlerine nasıl taşır?
3. Anne-babaların öğrencileriyle olan ilişkileri ve öğrencileriyle yaşadıkları olaylar, çocuklarıyla olan ilişkilerinin nasıl etkiler?
4. Anne-babasının eğitimci olması çocuğun eğitimi ve derslerin üzerinde nasıl bir etkiye sahiptir?
5. Anne-babasının öğrencisi olmak çocuğun sınıftaki davranışlarını ve arkadaşlarıyla olan ilişkilerini nasıl etkiler?
6. Anne-babası öğretmen olan çocukların anne-babalarına ve onların öğrencilerine karşı yaklaşımları nasıldır?

1.1.1. Araştırmanın Önemi ve Problem Durumu

Eğitimin ne kadar önemli olduğu her geçen gün daha da ortaya çıkmaktadır. İnsanların eğitimle neler yapabileceği, eğitilmiş bireylerin ne kadar güçlü olabileceği ile ilgili bilinenler yapılan her çalışmada biraz daha artmaktadır. Hem bireyler için hem de toplumlar için eğitime verilen önem ise oldukça fazladır.

Eğitimin amacı, kişilerin yaşadığı toplumun ve toplumun bağlı olduğu çağdaş dünyanın uyumlu bir üyesi haline getirerek onları çağın gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatmaktır. Bireylerin, toplum ve dünyadaki değişme ve gelişmelere ayak uyum sağlayabilecek ve katkıda bulunabilecek bir biçimde yetiştirilmeleri gerekir. Bu da, iyi bir eğitim sisteminin yanında, nitelikli bir öğretmen kadrosu ile

sağlanır. Öğretmenlerin nitelikli olması ne kadar gerekli ve önemli ise de, yeterli değildir (Dilaver, 1996).

Nitelikli öğretmenlerin olmadığı, eğitimde mükemmellik olamaz. Programlar değiştirilebilir, daha fazla araç gereç alınabilir, fiziksel çevre yenilenebilir, okul saatleri uzatılabilir fakat nitelikli öğretmenler olmadan değişiklikler istenilen etkiyi yaratmaz (Özdemir ve Yalın, 2000). Kuşkusuz eğitimin sağlıklı olması için en önemli görev anne-balara ve öğretmenlere düşmektedir. Okul çağına kadar anne-babanın gözetiminde ve himayesinde olan çocuk, okula başladığı öğretmeninden eğitim almaya başlar. Öğretmenlerin işi ise anne-babalara göre daha zordur. Hem sayı olarak öğrencilerin fazla olması hem zamanın sınırlı olması hem de programlar dâhilinde çocuklara kazandırılması gereken davranışların olması, öğretmenlerin daha fazla yorulmasına ve daha fazla çaba harcamasına yol açar. Evli ve çocuk sahibi olan öğretmenlerin işleri ise okulla sınırlı değildir. Sınıfındaki öğrencileri gibi evindeki çocuklarıyla da sürekli olarak ilgilenmek, onların sadece eğitimiyle ilgilenmek değil her türlü ihtiyacını gidermek zorundadır. Aile içindeki sağlıklı etkileşim ortamı ve huzur; çocuğun gelişimini olduğu kadar arkadaş ilişkilerini ve okul başarısını da etkiler (Yavuzer, 2012).

Öğretmenlik mesleğinin değer sistemini toplumun temel değerleri şekillendirir. Okuldaki yöneticiler, öğretmenlerin bizzat kendileri ve çocuklarını okula gönderen velilerin beklenti ve düşünceleri, bu değerlerin oluşmasında önemli etkilere sahiptir. Günümüzde öğretmenlik mesleği, eğitim sektörü ile ilgili olan sosyal, kültürel, ekonomik, bilimsel ve teknolojik boyutlara sahip, alanda özel uzmanlık bilgi ve becerisini temel alan akademik çalışma ve mesleki formasyonu gerektiren, profesyonel statüde uğraşı alanıdır (Hacıoğlu ve Alkan, 1997).

Öğretmenlik hem bedeni hem de zihni yoran bir meslektir. Birçok öğretmen okuldan sonraki hayatlarına yorgun devam etmek zorundadır. Hele ki bu öğretmenler çocuk sahibi ise evde de yorulmaya devam etmesi kaçınılmazdır. Anne-babası eve yorgun gelen çocuklar, gün içerisinde onlarla kısıtlı zaman geçirdiklerinden, birlikte geçirdikleri bu kısa zamanı yetersiz bulacaklardır. Az zamanda anne-babasından beklediği ilgiyi göremeyen çocuklar kendilerine göre anne-babalarının davranışlarına sebepler arayacaklardır. Bu sebepler başta çocuk ve anne-baba arasındaki iletişim üzerinde, çocuğun derslerinde, arkadaşlarıyla

ilişkilerinde ve çevreye bakışında etkili olacaktır. Belki birçok anne-baba bu durumun farkına varamamaktır. Çocukları ve öğrencileri arasındaki dengeyi kuramayıp sınıfta işini yaparken evde anne-baba rolünü tam olarak yerine getiremiyor olabilir.

Ana baba çocuk ilişkilerini bozan çok önemli diğer bir husus, ana babanın çocuğa karşı davranışlarında tutarsız olmasıdır. Ana babanın herhangi bir konuya ilişkin tutumu belirgin ve tutarlı olmalı. Her seferinde farklı çelişkili bir tutum içine girmemelidir. Örneğin, ana baba bir taraftan çocuğu aşırı kabullenip korurken, diğer taraftan reddedebilir. Bu gibi durumlarda ana-baba esasında çocuğu reddetmekte ancak suçluluk duygusu hissettiği için gerekli temel ihtiyaçlarını yine ihmal etmekle birlikte, çocuğa gereksiz hediyeler, elbiseler ve benzeri şeyler alarak yapay bir şekilde onu aşırı derecede koruduğu izlenimini uyandırmaya çalışmaktadır. Ya da bunun aksine, sağlık ve eğitim gibi önemli hususlarda çocuğa son derecede iyi bir bakım sağlamakla birlikte çocuğun zevk aldığı bazı isteklerini reddetmektedir. Disiplin açısından çok defa tutarsız davranarak, bir seferinde çocuğa karşı katı, sert ve cezalandırıcı davranırken aynı nedenle başka bir sefer yumuşak ve umursamaz bir tutum içine girmektedir (Symonds, Akt:Oskay, 1986)

Anne-babaların çocuk üzerinde etki alanları çok geniştir. Çocuğun aile içerisinde edindiği statü, kazandığı değer ve geliştirdiği kimlik; onun giderek toplum içerisinde kazanacağı kimliğin, statünün ve değerlerin belirleyicisi olmaktadır (Gordon, 1993). Anne-baba ilgisi çocuk üzerinde bu kadar etkiliyken, çocuklarına yeterli ilgiyi gösteremeyen öğretmenler, sınıflarındaki çocukların geleceğini aydınlatırken, farkında olmadan, kendi çocuğu için yapması gerekenleri tam olarak yapamamaktadır.

Hiçbir çocuk anne-babasını başkasıyla hatta bazı yaş dönemlerinde kardeşleriyle bile paylaşmak istemez. Öğretmen çocukları, anne-babalarını başka çocuklarla paylaşmak zorundadırlar. Öğretmenler gününün önemli bir kısmını başka çocuklarla geçirdiği için çocukları kendilerinin ikinci plana atılmış hissedebilirler.

Çocukta sosyal ilişkilerin gelişmesinde anne çocuk diyalogunun önemli bir rolü vardır. Anne ile çocuk arasında kurulan sağlıklı iletişim, çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesini sağlar ve başkaları ile olumlu ilişkiler kurması için temel oluşturur (Flannagan ve Hardee, 1994. Akt: Çağdaş, 2011). Annenin çalışma

hayatına atılması, ailede babanın görev ve sorumluluklarında değişmelere neden olmuştur. Bu değişim ve gelişmelere paralel olarak baba, ailenin gelirini sağlamanın yanı sıra, çocukların bakım ve eğitimlerinde önemli rol oynamaya başlamışlardır (Çağdaş, 2011). Hem annenin hem babanın çocuk üzerinde etkileri ve görevleri düşünüldüğünde, anne-baba ilgisinden yoksun kalan ya da bu ilgiyi yeteri kadar göremeyen çocukta her türlü psikolojik veya sosyal sorun ortaya çıkabilir. Gün içinde anne-babasından ayrı kalan, hatta anne-babasının başka çocuklarla olduğunu bilen öğretmen çocukları, anne-babasıyla geçirdiği sınırlı zamanda istediği ilgiyi görmek ister. Aksi bir durumun çocuk üzerindeki etkileri önceden kestirilemez bir haldedir.

Öğretmenin niteliği ve yeterliliği eğitim öğretim faaliyetinin başarıya ulaşmasında en önemli faktördür (Büyükkaragöz ve diğerleri, 1998). Hiç kuşkusuz her öğretmen öğrencilerine uzman olarak yaklaşmaktadır. Çelikten, Şanal ve Yeni (2005)'ye göre, öğretmen, insan mimarı, insanın kişiliğini biçimlendiren bir sanatkar olmaktadır. Öğrencilerin içinde bulunduğu yaş ve duruma göre yapılması gereken en doğru davranışları tespit eder ve bu tespitlerine göre davranır.

Öğretmenlerin kendi çocuklarına da öğrencisi gibi yaklaşması, onunla olan ilişkilerinde sınıftakine benzer kurallar uygulaması ve öğretmen rolünden sıyrılabilmesi çocukla anne-baba arasındaki ilişkiye zarar verir. Anne-babası hayatta olup iş, eğitim gibi normal karşılanabilecek nedenlerin dışında, çeşitli nedenlerden dolayı ayrı yaşayan çocukların bu ayrılıklardan nasıl etkilendikleri pek çok araştırmada ele alınmıştır. Aileden sonra çocuğun gelişiminde ve sosyal yaşamında en önemli rolü oynayan okulda öğrencilerin tüm sorumluluğu öğretmendedir. Bununla birlikte öğretmen sadece okulda yaşayan kişi değildir. Öğrencileri dışında da bir hayatı hatta öğrencileri kadar önemli olan çocuklarının hayatı da öğretmenin sorumluluğu altındadır (Akingüç ve Fındıkçı, 1992).

Ertürk ve Keçecioğlu'na (2012) göre, gerçekleştirilen literatür çalışmasında tükenmişliğin özellikle de insanlarla yüz yüze çalışılan mesleklerde ön plana çıkmış olduğu görülmektedir. Eğitim ve hizmet sektöründe yer alan çalışanlarda tükenmişliğin daha yoğun olması bu görüşü destekler niteliktedir. Çünkü bu meslekler, insanlarla sürekli olarak etkileşimi gerektirmektedir. Çeşitli meslek grupları, örgütsel yapıları ve çalışma koşulları nedeniyle yüksek düzeyde stresle karşı karşıya

kalmaktadır. Öğretmenlik mesleği ise -Amerikan Stres Enstitüsü'nün yapmış olduğu çalışmaların sonuçlarında- sağlığı tehlikeye sokma ve günlük yaşamsal problemler ile mücadeleyi zorlaştırma açısından yüksek riskli meslek gruplarından biri olarak gösterilmiştir (A. Baltaş ve Z. Batlaş, 1998). Öğretmenlerin hem beyninin hem de bedeninin yorulduğu bir günün sonunda evde kendi çocuğuna ne kadar zaman ayırdığı, onlarla yeteri kadar ilgilenip ilgilenmediği birçok öğretmenin gözünden kaçan bir ayrıntıdır ve öğretmenler sınıftaki çocukların geleceği için çalışırken kendi çocuğunu geri plana itebilir. Bu durum da öğretmen çocuklarının küçük yaşta anne-baba ilgisinden yoksun kalmasına, ileriki yaşlarında da bu eksikliğin sonuçlarını yaşamak zorunda kalmasına sebep olur. Akingüç ve Fındıkçı 'nın (1992) da belirttiği gibi, çocuğun bir insan olarak anne-babasına duygusal bağlılığı, onlara ihtiyacı bütün hukuk kurallarının üzerindedir.

Literatürde anne-baba çocuk ilişkileri ve iletişimin nasıl olacağı, öğretmen-öğrenci-veli ilişkilerinin ve işbirliğinin nasıl olacağı ve öğrenci başarısının nasıl arttırılacağı, öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri, anne-babaların çocuklarının akademik başarısındaki etkileri vb. konular üzerine çalışmalar yapılmıştır. Öğretmenlerin sadece öğrencileriyle olan ilişki ve iletişim üzerinde durulmuş, okuldan sonra kendi çocuklarıyla nasıl bir ilişki içerisinde olduğu, öğrencileriyle olan ilişkilerinin çocuklarını nasıl etkilediği, sınıftaki ve okuldaki yaşantılarının eve nasıl yansıdığı, çocukları ve öğrencileri arasında nasıl bir ilişki kurduyuyla ilgili çok fazla çalışma yapılmamıştır. Öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ile ilgili olarak yapılan çalışmalar yapılmış olsa da bu çalışmalarda tükenmiş ve yorulmuş öğretmenlerin çocuklarına ne kadar yettiği ile ilgili bilgilere rastlanmamaktadır. Öğretmenleri sınıf içindeki performansları değerlendirilirken çocuklarına ayırdıkları zamanın verimi veya yeterliliği ile ilgili çalışma yapılmamıştır.

Bu çalışma, öğretmenlerin okuldan kalan zamanlarında kendi çocuklarına ne kadar zaman ayırdığını, onlarla yeteri kadar ilgilenip ilgilenmediğini, öğretmenlerin mesleğinin çocuklarıyla ilişkilerinde nasıl etkili olduğunu belirlemek için önemlidir. Ayrıca öğretmen çocuklarının anne-babasıyla ilişkilerini nasıl değerlendirdiği de belirlenmeye çalışılacaktır. İki tarafın da birbirlerine karşı tavırları karşılaştırılıp bu durumun öğretmen çocukları üzerinde etkisi ortaya konulacaktır.

1.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın evreni Erzurum ilinde görev yapan öğretmenler, öğretmen çocukları ve kendi öğretmenin çocuğuyla aynı sınıfta olmuş olan kişilerden oluşmaktadır. Her gruptan 10'ar kişi seçilmiştir. Nitel bir araştırma olduğu için örneklemin küçük tutulması toplanan verilerin de kısıtlı olmasına neden olmuştur. Veri toplama aracı olarak görüşme formları kullanıldığından elde edilen sonuçlar tüm evrene genellenemez. Görüşme sırasında, görüşme yapılan bireylerin söyledikleri anlık cevaplar olduğu için aynı sorulara aynı cevapların tekrardan alınması imkânsızdır. Ayrıca sorulara verilen cevapların ne derece doğru olduğu ispatlanamaz.

1.3. Varsayımlar

1. Görüşmeye katılan denekler sorulan sorulara içtenlikle cevap vermişlerdir.
2. 30 kişiyle yapılan görüşmelerde elde edilen veriler araştırma sonucu için yeterli olacaktır.
3. Görüşme ortamları ve zamanları görüşme yapılan bireylerin rahat edeceği şekilde düzenlenmiştir.
4. Görüşmeye katılan denekler farklı branşlarda olduğundan, öğretmenlerin sorulara verdiği cevaplarda farklılık oluşmuştur.

1.4. Terimlerin ve Kısaltmaların Tanımlanması

Ö: Görüşme yapılan öğretmenler (1. örneklem grubu)

(Ö1: Görüşme yapılan 1. öğretmen, Ö2: Görüşme yapılan 2. öğretmen...)

Ç: Görüşme yapılan öğretmen çocukları (2. örneklem grubu)

(Ç1: Görüşme yapılan 1. öğretmen çocuğu, Ç2: Görüşme yapılan 2. öğretmen çocuğu...)

D: Görüşme yapılan diğer öğrenciler (3. örneklem grubu)

(D1: Görüşme yapılan 1. diğer öğrenci, D2: Görüşme yapılan 2. diğer öğrenci...)

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Öğretmenlik

Öğretmenlik mesleği hakkında sürekli karar değiştirmeler, hızlandırılmış öğretim mezunlarına öğretmenlik hakkı verilmesi, meslek dışından olanların öğretmen olarak atanması gibi davranışlar, bu kutsal mesleği içinden çıkılmaz sorunlarla karşı karşıya getirmiştir. Öğretmenlik mesleğine sadece nicel yönden bakarak karar vermemeliyiz, nitelik ön planda tutulmalıdır. Her öğretmenin derin alan bilgisine, yeterli öğretmenlik formasyonuna ve güncel genel kültür bilgisine sahip olmasına dikkat etmeli ve bu ölçütten hiçbir zaman taviz vermemeliyiz. Unutmayalım ki ürününü en uzun ve geç veren kurum eğitim kurumudur (Sünbül, 1996).

Cumhuriyetin kurucusu Mustafa Kemal ATATÜRK öğretmenlik mesleğine önemli bir boyut daha getirmiştir. Bu boyut öğretmenlik mesleğinin özveri gerektirdiğidir. Gerçekte, ektiğini en geç biçen çiftçi öğretmendir. Öğretmenin ürünleri çok geç ve güç yetişir ama bir kez yetiştiğinde niteliği öğretmenin niteliğiyle özdeşleşir. Öğrenciler, gençler öğretmenin yalnızca bilgisinden değil, onun tüm kişiliğinden-tutumlarından, davranışlarından, ilgilerinden, ihtiyaçlarından, değerlerinden ve benzeri özelliklerinden etkilenir. O halde öğretmenleri, Başöğretmen Atatürk'ün deyimiyle "insan toplumunun en özverili ve muhterem unsurları" saymak gerekmektedir. Atatürk'ün her türlü sorunla ilgilenen, bilgili, aydın, özverili öğretmen tipi her zaman ve her toplum için gereklidir. Ülkemizde de gerçekten nitelikli öğretmen yetiştirme programlarından yetişmiş ve öğretmenliği bir meslek olarak seçmiş ve bu mesleğin sorumluluklarının bilincinde olan aydınlarımız yeni nesli Atatürk'ün Cumhuriyeti'ni yaşatacak ve yüceltecek biçimde yetiştirme uğraşısı içindedirler (Sünbül, 1996).

Öğretmenler ekonomik bakımdan sıkıntı içerisindedirler. Bu nedenle öğretmenler geçimini sağlayabilmek için, öğretmenlikle birlikte boş zamanlarında

tezgâhtarlık, garsonluk, şoförlük, seyyar satıcılık, pazarcılık, boyacılık vb. gibi meslekle asla bağdaşmayacak işleri yapmak zorunda bırakılmıştır (Sünbül, 1996).

Öğretmenlik mesleği bu duruma düşünce, kimse öğretmen olmak istememektedir. Sadece işsiz kalmamak uğruna öğretmenliğe bir yönelim başlamaktadır. Ülkemizde bilindiği üzere tıp ve öğretmenlik dışında istihdam alanı kalmamış, tıkanmıştır. Bundan dolayı, kolay iş bulabilmek için son yıllarda öğretmenliğe talep artmıştır. Severe öğretmenliğe gelenlerin sayısı daha azdır. Öğretmenlik mesleğinin olumsuzluklarından dolayı (Geçim sıkıntısı en başta) eskiye göre öğretmenlerin davranış kalıplarında bile değişimler görülmeye başlanmıştır (Sünbül, 1996).

Öğretmenler model olma özelliği ile çevresindeki insanların esin kaynağıdır. Bu sebepten dolayı öğretmenler gerek öğrenciler gerekse çevresinde bulunan diğer insanlarla etik değerler temelli ilişkiler kurmalıdır. Etiğin, liderliğinin bir bileşeni olduğunu davranışlarıyla devamlı göstermelidir (Sünbül, 1996).

Blandford'a (1998) göre, etkili bir öğretmen olmak için, uygulama esnasında iki önceliği göz önüne almak gerekir: 1) Öğretmen sunduğu aktivitelerle yeni bilgi ve becerileri öğrencilere aktarması gerekir. 2) Her okul günü süresince oluşan sosyal etkileşimlerin çoğunu yönlendirmesi gerekir. Okul tutarlı ve çağdaş anlayış içerisinde yönetilirse, öğrenciler akranlarıyla ve öğretmenleriyle daha iyi iletişim kuracaklar, kendilerine güvenleri artacak ve böylece daha iyi motive olduklarını hissedeceklerdir (Blandford, 1998. Akt: Sünbül, 1996).

İyi bir öğretmen, sınıf içinde ve dışında öğrencileriyle yapılacak tüm etkinlikleri en iyi şekilde planlayan, uygulayan ve değerlendirerek geri bildirim veren, öğrenme yaşantılarından bireysel farklılıkları göz önüne alan ve engelinden dolayı ek yardım ya da desteğe gereksinim duyan öğrencilere ek süre ayıran ya da onları destek hizmetlerinden yararlandıran kişidir. Bunlara ek olarak, yönetim-öğrenci-çevre üçgeni içerisinde etkili iletişim modellerini göz önüne alarak iletişim gerçekleştiren, öğrencilerin sürekli ilgi ve isteklerini konuları öğrenmeye yönelik olarak artıran ve öğrenciler için bir yönetici, bir öğretici, bir aile büyüğü veya bir arkadaş gibi davranan, yasal yönden iyi bir alan bilgisi, genel kültür ve pedagojik formasyon bilgisine sahip olan sanatçı kişiler olarak kendilerini görmesi ve stratejilerini bu ilkeler ışığında yapmaları beklenenlerdir (Sünbül, 1996).

Okul ortamı, öğretmenler için öğrettikleri kadar öğrendikleri bir ortam olmalıdır. Her bir öğretmen kendi gelişimi kadar, okuldaki diğer öğretmenlerin gelişimine de katkıda bulunmak, okulun genel başarısından sorumlu olduğuna inanmak durumundadır. Öğretim bir ekip isidir, verimlilik ancak ekip çalışmasıyla sağlanır (Gürşimşek, 1998. Akt: Çelik, 2006).

Öğretmenlerin performanslarının değerlendirilmesinin niteliği, okulun amaçlarına ulaşma derecesinde öğretmenin katkısının objektif olarak belirlenmesinin yanında, insan kaynaklarının geliştirilmesi ve niteliğinin yükseltilmesi açısından önem taşıdığı gibi, değerlendirme sonuçları da öğretmenin moral ve çalışma isteğini de doğrudan etkileyebilmektedir (Çelik, 2006).

Bilindiği gibi öğretmen, öğrenme ve öğretme sürecinin temel öğelerinden biridir. Öğrenciyle sürekli etkileşim içinde olan, eğitim programlarını uygulayan, öğretimi yöneten, hem öğrencinin hem de öğretimin değerlendirmesini yapan kişidir. Öğretmenin niteliği bu süreçlerin niteliklerini büyük ölçüde etkilemektedir (Altun, 2004. Akt: Çelik, 2006).

Öğretmen, sahip olduğu nitelikler sebebiyle diğer meslek guruplarından farklıdır. Toplumun geleceği öğretmenin eliyle yoğrulur. Öğretmen sadece ders anlatmaz, aynı zamanda dostluk kurar. Öğrencilerle gün boyu süren beraberlikleri ve geleceğe hazırladığı öğrencileri vardır. Öğrenciler çoğu zaman dışarıda göremedikleri ilgi, sevgi ve alakayı öğretmenlerinde bulurlar. Zaten öğretmen çevresi tarafından devamlı olarak değerlendirilir (Hatalmış, 2004. Akt: Çelik, 2006).

Nitelikli bir öğretmen ülke gereksinimleri ve toplum beklentileri yönündeki davranışları daha etkin biçimde yerine getirebilir (Balcı, 1991. Akt: Çelik, 2006).

2.2. Öğretmen-Öğrenci İlişkisi

Araştırma bulgularına göre okulda etkili öğretimi sağlayan temel etkenler öğretmen ve öğrencidir. Sanılanın aksine sınıf büyüklüğü ve benzeri diğer fiziksel imkânlar öğretimin niteliğinin gerçekleştirilmesinde ikinci derecede kalmaktadır (Balcı,1991. Akt: Sünbül, 1996).

Öğrencilerde yaşantı çeşitlerini sağlama bakımından sınıftaki en önemli kişi öğretmendir. Bir sınıfta süregelen şeylerin çoğu doğrudan veya dolaylı olarak öğretmenle ilgilidir (Bela, 1969. Akt: Sünbül, 1996).

Öğretmen niteliği hakkında yapılan araştırmalara göre, öğretmen performansı çok karmaşık insan fenomenlerinden birisidir. Bu nedenle öğretmenin etkililiği ve etkili öğretmen kişiliği, kesinlikle basit bir konu değildir. Öğretmen kişiliği üzerine araştırmacılar tarafından yapılan tek kabul, etkili öğretmen niteliklerinin kültürümüzdeki ve değerlerimizdeki tüm nitelikleri içermiş olmasıdır. Bu kişilik niteliklerinin örnekleri sıcakkanlılık, dostça bir tavır ve sorumluluktur. Örneğin Gelzels ve Jackson bu problem üzerine şunları söylemişlerdir: " İyi bir öğretmen kavgacı, sempatik olmama ve ahlaken bozuk olmaktan ziyade dostça, neşeli, sempatik ve ahlaken dürüst bir yapıya sahiptir" (Bela, 1969. Akt: Sünbül, 1996).

Bela (1969)'a göre öğretmenin gücünü kullanmada oynadığı, aile üyesi, danışman ya da patron rolü, öğrenmeyi yönlendirici rolü mesleki uzmanlık rolü, yargıç rolü, rehber ve terapist rolü gibi birçok rolü vardır (Sünbül, 1996).

Öğretmenin görevi eğitimsel yaşantıları düzenlemek ve düzenlenen çevrede örnek oluşturacak biçimde yer almaktır. Öğretmenin mesleki açıdan planlanan konuları belli bir gruba öğreten ve davranışlarıyla öğrenen gruba örnek oluşturan bir meslek mensubudur. Bu iki önemli görevi hm çevreyi düzenleme hem de çevrenin bir parçası olarak örnek oluşturma onun hem bilim hem de sanatkâr gibi davranmasını gerekli kılmaktadır. Öğretmenin değerleri, tutumları, deneyimleri, kısaca davranışları bütünüyle öğrencilerini, toplumu, kendi mesleki geleceğini ve meslektaşlarını etkiler ve doğal olarak da onlardan etkilenecek kişisel ve mesleki varlığını biçimlendirir (Sünbül, 1996).

Öğretmenler, çocukların gelişiminde büyük öneme sahiptirler. İyi bir öğretmene sahip olmak çocukların kendine güvenlerini, öğrenme becerilerini artırabilirken; kötü bir öğretmene sahip olmak onların kendilerine güvenlerini ve öğrenme becerilerini yok edebilir. Öğrenciler ve öğretmenler kurdukları ilişkinin niteliğine göre birbirlerini iyi ya da kötü olarak tanımlayabilirler. Aslında iyi ve kötü öğretmen olmadığı gibi iyi ve kötü öğrenci de yoktur. İyi ve kötü ile belirtilmek istenen öğretmen-öğrenci arasındaki ilişkinin niteliğidir (Çınkır, 2004).

Öğretmen, sınıfta öğrencilere bilgi-beceri-tutum kazandırmanın yanında, onlara sevgi, saygı, mutluluk, hoşgörü, bağlılık, arkadaşlık, iyi geçinme, disiplin, düzen gibi kavramları da kazandırmalıdır. Etkili öğretmenler, bu tür ilişkilerin

farkındadırlar ve pozitif-olumlu ilişkiler kurmak ve bunu sürekli geliştirmek için çaba harcarlar. Okulda, sorunu olan bir öğrenciye okul yönetimi ve öğretmenleri tarafından ilgi gösterilmemesi, onları arkadaşlık kurmaktan soyutlayacağı gibi aile üyelerini de okulla işbirliği yapmaktan uzaklaştıracaktır (Çınkır, 2004).

Neyi öğreteceğine karar verme ve sınıf etkinliklerini planladıktan sonra öğretmenin yapması gereken işlerden birisi de çocukların etkinliklere katılımının nasıl sağlanması ve birbirleriyle nasıl iyi bir etkileşimlerinin gerçekleştirileceği konusunu düşünmesidir. Çocuklar okuldayken onlara çok değişik bilgi ve beceriler öğretilir. İlköğretim yıllarında çocukların sosyal ve fen dersleriyle ilgili becerileri öğrenmeleri hem ortaöğretim hem de gelecekteki yaşamlarında başarıları için önemlidir (Solity ve Bull, 1987. Akt: Sünbül, 1996).

Saban'ın yapmış olduğu çalışmanın bulguları da yukarıdaki bilgilerle örtüşmektedir. Anılan araştırmada bir denek “Öğretmen, öğrencinin annesi ve babası gibidir; çünkü onlar çocuklarını en iyi şekilde hayata hazırlamaya çalışırlar ve bu yolda çocuklarından şefkatini, merhametini esirgemezler. Öğretmen de şefkatli, öğrencileri kötülüklerden koruyan, onlara bir şeyler öğretmek isteyen bir yapıya sahiptir” (148-149) sözleriyle öğretmenin tıpkı bir anne-baba gibi olduğunun altını çizmektedir (Çelikten, 2006).

Saban'ın (2004) çalışmasında belirttiği gibi “Öğretmen, önce eğitim vereceği öğrencisini tanır. Onda ne gibi eksikliklerin veya kabiliyetlerin var olduğunu anlamaya çalışır. Bu aşamalardan sonra öğrencisinin yaşamında çok iyi konumda olabilmesi için ona eğitim verir” (Çelikten, 2006).

Öğretmenler, öğrencilerin başarılarını hedefleyerek plan yapıyor olsalar da, etkili öğrenme ve öğretme sürecinde her öğrencinin bireysel ihtiyaçlarını dikkate almalı ve hangi hedeflerin kazandırılacağına birey ve bireyin yakın çevresinde bulunan diğer bireyler ve profesyonellerle birlikte karar vermelidirler (Keçeli-Kaysılı, 2008).

Öğretmen, sınıfın ilişki düzeninin kurulup düzenlenmesinde ve geliştirilmesinde yol gösterici bir liderdir. Öğretmen, yerini belirlemede, sınıfın tümünü görebilmeyi, öğrenci davranışları ve öğretim etkinliklerine göre ilkeler olarak almalıdır. Sınıfın tümünü görebilmek için araçları kullanırken bile göz kontağı kesmemeye çalışmalıdır. Ayrıca, öğretmen, alaycı, aşağılayıcı, küçük

düşürücü değil, betimleyici bir dil kullanmalıdır. İletişim için öğrenci cesaretlendirilmeli, yanlışların doğru ile yer değiştirmesi için öğrenciye yardım edilmelidir (Otrar, 2005. Akt: Baş, 2009)

Ergün ve Özdaş (1999) çocukları ve öğretmeyi sevmeyen insanların öğretmen olmaması gerektiğini; çocukları sevmeye ve onlarla ilgilenmenin hem disiplin sorunlarını çözümlediğini hem de zevkli ders yapılmasını sağladığını ifade etmektedir (Duyan ve Gelbal, 2010).

Medeni duruma göre evli öğretmenlerin çocuk sevmeye puanlarının en yüksek, bekâr ve dul öğretmenlerin çocuk sevmeye puanlarının düşük olduğu belirlenmiştir. Evlilik anne-baba olma sürecine, anne-baba olma sürecinin kendisi de evlilik sürecine ayrı bir hazırlığı içermektedir. Genel olarak, evli olanlar, duygusal ve zihinsel olarak çocuk sahibi olmaya da olumlu bakmaktadırlar. Toplum baskısı da evli insanlardan çocuk sahibi olmayı beklemektedir (Ertürk, 2008. Akt: Duyan ve Gelbal, 2010). Bu durumda evli öğretmenler çocuk sahibi olmaya sıcak baktıkları veya çocuk sahibi oldukları için çocukları daha çok sevebilirler. Bekâr öğretmenlerin çocuk sevmeye puanlarının evli olanlara göre düşük çıkması yukarıda sayılan özelliklere sahip olmamanın bir sonucu olabilir. Sonuç olarak kendisi de çocuk sahibi olan öğretmenin sınıfındaki çocuklara her bakışında kendi çocuğu ile bir bağlantı kurabilir ve bu durum çocuk sevgisini artırıcı bir etmen olabilir (Duyan ve Gelbal, 2010).

Çocuk sahibi öğretmenler ile çocuk sahibi olmayan öğretmenlerin çocuk sevmeye durumu bakımından aralarında fark bulunduğu saptanmış; ancak, sahip olunan çocuk sayısı ile çocuk sevmeye durumu arasında bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Çocuk sahibi olan öğretmenler, çocukları ile ilgilenirken, kendi çocukları ile öğrencileri arasında özdeşim kuruyor olabilirler. Kendi çocukları da olduğu için, bu öğretmenler öğrencilerine daha sempatik, daha duygusal, daha empatik yaklaşabilirler, kabul düzeyleri daha yüksek olabilir. Anne-babalık rolünü sınıf ortamına taşımış ve rollerini buraya da yansıtmış olabilirler. Sahip olunan çocuk sayısının çocuk sevgisi üzerinde anlamlı bir etkisinin çıkmamasının öncelikli nedeni öğretmenin kendisini her halükarda sınıfındaki çocuğun anne ya da babası gibi düşünmesinden, çocuğun sorumluluğunu almasından kaynaklanıyor olabilir. Sonuç olarak çocuk sahibi olma çocuk sevgisinde belirleyici bir etmen olabilir,

ancak anne ya da babaların sahip oldukları çocuk sayısı arttıkça çocuklarının her birine verdikleri sevginin düzeyinde bir farklılaşmanın olması beklenmez (Duyan ve Gelbal, 2010).

Sonuç olarak herhangi bir eğitim programının başarısı konusundaki anahtar unsurlardan biri öğretmen ile ilgilidir. Öğretmenin sahip olduğu bilgi, beceri ve değer temelinde çocukları sevmenin özel ve çok önemli bir yeri bulunmaktadır. Öğretmenlerin sahip olduğu olumlu özelliklerin desteklenmesi, geliştirilmesi ve çocukların dünyalarını daha iyi anlamaları bakımından çocuk kitaplarını okuması, çocuklar ile ilgili haber takip etmesi, çocuk oyunlarını öğrenmesi ve çocuklara hizmet veren kurum ve kuruluşlarda gönüllü olarak çalışması uygun olabilir (Duyan ve Gelbal, 2010).

2.3. Öğretmen-Aile İlişkisi

Bir eğitim örgütü olan okulun çevresinde, işyerleri, merkez yöneticileri, baskı grupları ve aileler vardır. Bunların içinde ailenin ayrı bir önemi olduğu ileri sürülebilir. Eğitimin amacının bireyde istendik davranış değişikliği yaratmak olduğu göz önüne alınırsa, öğrencide istemlik düzeyde bir davranış değişikliği oluşturma sadece okulda geçen saatler içerisinde gerçekleştirilemeyeceği açıktır. Okulda verilen eğitim ve öğretimin amacına ulaşabilmesi için öğrenci aileleri ile işbirliğine gereksinim vardır. Çünkü bireyin toplumsallaşma süreci ailede başlar, akran gruplarında ve okulda devam eder (Koçak, 1991).

Okulun amaçlarını gerçekleştirebilmesi, okul ve ailenin amaçlarının ortak olması ve bu iki kurumun amaçlara uygun eylemlerde bulunmasıyla söz konusu olabilir. Bunun sağlanabilmesi için, okulun amaçlarının ana babalarca iyi anlaşılması, okul ve aile arasında karşılıklı güvenin oluşturulması, okulun önderliğinin kabul edilmesi, öğrencilerle ilgili konularda okula danışılmasının sağlanması, tüm bunlar için de okul ve aile arasında sağlıklı bir iletişimin var olması gerekmektedir (Koçak, 1991).

Okul-aile arasındaki iletişimin sağlanması, öğrencinin eğitimine ilişkin çaba ve düşüncelerde, okul ve aile arasında var olan algı farklılıklarını gidererek ortak bir anlaşma zemininin oluşturulması anlamını taşır. Kısaca sağlıklı bir iletişimle bu iki farklı kurumun davranışlarının daha tutarlı, yararlı ve etkili olması sağlanabilir. Bu

nedenle okul-aile iletişiminin sağlanmasına engel olan etkenlerin belirlenmesi, bunların ortadan kaldırılabilmesi açısından önemlidir. Özellikle bu konuda önemli görevlere sahip olan okul yöneticileri ve öğretmenlerin algıladıkları engeller ve yine bu konuda başarı sağlanabilmesi açısından ulaşılması gereken kesim olan ailelerin ne gibi engelleri öne çıkardıklarının belirlenmesi büyük önem taşımaktadır (Koçak, 1991).

Öğretmenlerin aile üyeliği örnekleri çok fazladır. Öğretmenler çocuğa sevgi göstermek, övmek, azarlamak gibi sosyal ve duygusal davranış tipleri gösterebilirler. Bu rol özellikle anaokulu öğretmenlerin davranışlarında görülür. Çocuğun giyinmesine yardım etme, ona ilgi ve sevgi gösterme, rahatlamasını sağlama, övme ya da eleştirme gibi çeşitli toplumsal ve hissi davranışlar bu rolün kapsamındadır. Söz konusu bu rol, belli oranlarda daha büyük çocukları ve yetişkinleri de kapsamaktadır. Bayan öğretmenlerin özellikle bu rolde etkili oldukları görülmektedir (Sünbül, 1996).

Sosyal ve ekonomik gelişme için öğretmenin liderliği önem taşımaktadır. Öğretmenin bu kültürün, başkalarına oranla daha gelişmiş beğenilere sahip bir üyesi olması beklenir. Öğretmen yeni görüşlerin öncüsüdür ve gerçeği araştıran bir kişidir. Bu rol daha çok üniversite profesörleri için uygun ise de Amerika'da eğitimcilerin bir bütün olarak, bilgiyi araştıran, toplumun görüş ve değerlerini formüle eden ve toplumun gelişimini sürekli kılmak için çaba gösteren kişiler olması gerektiği yönde bir gelenek vardır (Sünbül, 1996).

Öğretmenin bu rolü okul-aile işbirliği durumlarında etkili bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Okul-aile birlikleri bir bakıma toplumun farklı kesimlerinin insan yetiştirme konusunda asgari bir tutarlılıkla birleşmelerini sağlayan ocaklar olmalıdır. Okulun öncülüğünde çağdaş anlayışın öngördüğü yönde bir eğitim ortamı kurulmalıdır. Aileden gelen uyarılar doğrultusunda okulun, kendisi toplum gerçeklerine uyum gösterecek yönde yenilenmesini sağlamalıdır. Böylece iyi öğretmen hem öğrencilerini geliştirmeyi, hem de aileler kanalıyla toplumsal sorunlara çözüm bulmayı görev sayan öğretmendir (Sünbül, 1996).

Çocuğun gelişiminde ve eğitiminde anne ve babanın, okula başladığında da öğretmenin çok boyutlu, uzun süreli ve kalıcı etkileri vardır. Bu nedenle, çocuğun yakın çevresini oluşturan bu kişilerle iletişiminin özellikleri ciddi şekilde önem

taşımaktadır. Çocukların ebeveynleriyle ve öğretmenleriyle olan iletişimindeki verimliliği artırmak için bu kişiler arasındaki iletişimi etkinleştirmek gerekmektedir (Çelik, Tuğrul ve Yalçın, 2002).

Hollingsworth ve Hoover (1999), çocukları doğrudan ve dolaylı yollardan eğittikleri için, anne-babayı çocuğun evdeki öğretmenleri olarak ele almakta ve okulda öğretmen tarafından kazandırılacak olumlu bir davranışın evde anne-baba tarafından kolaylıkla bozulabileceğini belirtmektedirler. Bu nedenle de günümüzün eğitimci ve öğretmenleri öğrencilerin evdeki öğretmenleri olarak velilerin önemini anlamış durumdadırlar.

Anne-baba ve öğretmenler, çocuklara elverişli bir öğrenme ortamı yaratabilmek için ortak bir çaba göstermelidirler. Çocuğun evde oluşan ilk öğrenme deneyimleri, okuldaki öğrenme girişimlerine destek sağlayarak, öğretmenin sınıf içi uygulamalardaki başarı şansını yükseltir. Bu yüzden öğretmenlerin çocuğun aile ortamlarını iyi değerlendirmeleri ve onun daha iyi eğitimine olanak hazırlamak amacıyla aile sorumlularıyla iletişim kurmaları önemlidir (Burns, Roe ve Ross, 1992. Akt: Çelenk, 2003).

Çelenk'in (2001) yaptığı bir başka araştırmada da öğretmenlerin; "okul ile işbirliği içinde çocuğu ile ilgilenen velilerin okul başarısını olumlu yönde etkilediği, çocuğu yanlış bir yönlendirmeden korumak, öğretmen-aile çelişkisini önlemek amacıyla velilerin okul tarafından eğitilmelerinin gerekli olduğu" görüşünde oldukları saptanmıştır (Çelenk, 2003).

Oysa okulda yapılan evde anne-babalar tarafından da desteklenmediği sürece okul eğitiminde başarıya ulaşmak olası değildir. Okul ve aile iki farklı toplumsal kurumdur ve farklı beklentiler etrafında şekillenmişlerdir. Bu iki farklı kurumun çocukların eğitimleri konusunda çıkar birliğine getirilmesi gereklidir. Sorun özellikle okul eğitiminin başlangıcı olan ilköğretim birinci sınıflar için çok daha önemlidir; çünkü en temel çalışma ve öğrenme becerileri bu yılda oluşturulmaktadır (Şimşek ve Tanaydın, 2001).

Veli okul işbirliğinin temel amacı velilerin katılımı ve desteği ile öğrenci ve okul başarısını yükseltmektir. Toplumun eğitim ihtiyacının giderilmesi amacıyla oluşturulan temel kurumlardan birisi olan okul, kontrollü bir ortam yaratarak çocukta topluma ve kendisine yarar sağlayacak davranışları oluşturmaya çalışır.

Ancak okulun öğrenciye istenilen davranışları tek başına kazandırması olanaklı değildir. Kazanılan davranışlardan önemli bir kısmı da ailenin katkısı ile oluşur. Yine okulda öğrenciye kazandırılan bilgi, beceri ve davranışlar evde aileler tarafından desteklenip pekiştirilmez ise, kısa zamanda unutulur. Daha da önemlisi okul ve ev arasında önem verilen değerler, alışkanlıklar ile çocuğa davranış kazandırma yöntemi konusunda ayrıcalıklar var ise çocuğun okulda öğretilenleri kolayca öğrenmesi ve uygulamaya koyması çok güç olur. İşte bu ve benzeri birçok nedenden dolayı yönetici ve öğretmenler öğrencilerin ve okulun başarısını artırmak için ailelerin desteğine ihtiyaç duyarlar (Gümüşeli, 2004).

Okul-aile birlikteliğinin oluşmasının ilk ve en önemli koşulu, her iki tarafın da kendi rolünü bilmesi ve bu rolün gereğini yerine getirmede karşılıklı işbirliği içerisinde çalışmaya hazır olmasıdır. Ancak böyle bir hazır bulunuşluk düzeyi ile aile ve okul bir takım bütünlüğü ve amaç birliği içerisinde, üzerlerine düşen rolleri eksiksiz olarak yerine getirebilirler (Gümüşeli, 2004).

Her ne kadar eğitimde toplam kalite yönetimi yaklaşımı ile birlikte okul çevre ilişkileri ve bu bağlamda aile katılımı okulların gündemlerine girmiş ise de, bu güne kadar yapılan uygulamalar kâğıt üzerinde birkaç biçimsel çalışmadan öteye gidememiştir. Bu konuda gelişmiş ülkelerin düzeyine ulaşabilmek için aile katılımı ve aile okul işbirliği konusunun çok yönlü araştırmalarla ele alınması, bu araştırmalardan elde edilecek bulgular doğrultusunda ulusal ve yerel düzeyde aile katılımı projelerinin geliştirilip uygulanması gerekmektedir (Gümüşeli, 2004).

Okullar genellikle ailelerle tanışma günleri düzenlerler. Çoğu aileler doğal olarak çocukların nasıl ilerlediklerini veya bunun ne derece olduğunu bilmek isterler. Onlar, çocuklarının akademik gelişimlerinin kanıtını gördüklerinde doğal olarak mutlu olacaklar ve bunu takdir edeceklerdir. Bundan dolayı da okula karşı olumlu tutum sergileyeceklerdir (Barker-Lunn, 1980. Akt: Sünbül, 1996). Böylece gerekirse aileler öğretim etkinliklerinin evde de devam etmesi için yoğun çaba göstereceklerdir. Araştırmalar (Topping ve Wolfendale, 1985. Akt: Sünbül, 1996) gösteriyor ki okumayı öğrenmede güçlük çeken çocukların ailelerinin evde de sınıf etkinliklerini devam ettirdikleri ve bunun öğrenci başarısına olumlu derecede etkili olduğu rapor edilmektedir (Sünbül, 1996).

Bazı ailelerin okula gelmemesinin nedeni çocuklarının okulda problemli çocuk olarak algılanmasından da kaynaklanıyor olabilir (Arlin, 1989. Akt: Sünbül, 1996). Onların, okulla iletişimlerinin büyük çoğunluğu çocuklarının sergilediği uyumsuz davranışlar sebebiyle olabilir. Hatta bu aileler, aile günleri ve akşamlarını da engellemek isteyebilir. Bazı aileler okula fazla gitmekten de korkmuş olabilir. Okul günleri bazı aileler için en mutlu zamanları olmayabilir ve onlar sadece öğretmenlerle yapılacak toplantılara katılmak isteği içerisinde bulunabilirler. Bunlara ek olarak, bazı aileler de öğretmenleri sempatik olarak nitelemeyebilir ve bu yüzden okuldaki etkinliklere katılmıyor olabilirler (Fontana, 1994. Akt: Sünbül, 1996). Bunların olabilmesi olasılığına karşın ailelerle iletişim kurulurken ve okul etkinliklerine katılması için davet edilirken bu oluşumların göz önüne alınarak hareket edilmesi gerekir (Sünbül, 1996).

Çoğu okul, ailelerle çok iyi iletişim içerisinde olabilir. Ailelerin ziyaretlerini çok iyi değerlendiren okullar bu ziyaretlerini komşuluk ilişkileri gibi değerlendirerek onlara kapılarının her zaman açık olduğunu ve onların da okuldaki etkinlikler için katılım yapmaları konusunda olumlu tutum ve davranışların geliştirilmesine yardımcı olmaları gerekir (Sünbül, 1996).

Okul ile aileler arasında iletişim kurulması ve çocuğun öğrenme alışkanlıkları, okula karşı tutumu, sosyal ilişkileri ve akademik ilerlemesi gibi karşılıklı beklentileri, çocuğun kapasitesini artırmasını sağlar. İletişim için uygun ortamı okul yönetimi sağlamalıdır. İletişime, okul idaresinin değer, meslektaşlarının ise destek verdiğini ve velilerin de sonuçtan memnun olduğunu gören öğretmenler, okul-aile ilişkisini başlatmaya eğimli olacaklardır. Öğretmen aile ile iletişimde ilk adımı atan taraf olduğunda, velilerden karşılık görecektir. Ancak, iletişim, velileri çocukları hakkında bilgilendirme ile sınırlanmamalıdır (Sünbül, 1996).

Kontrol edici ana baba davranışlarının PBI (The Parental Bonding Instrument)'da aşırı koruma, Türk kültüründe ilgi boyutunda yer alması, bir başka kültürde ise üçüncü bir faktör olarak ortaya çıkması (Narita ve ark. 2000), ana-baba ile çocuk bağlanma örüntüsünün bir boyutu olarak kontrol edici ana baba davranışlarının değerlendirilmesinde kültürel öğelerin varlığının da dikkate alınmasının gerekliliğine işaret etmektedir (Kapçı ve Küçüker, 2006).

Yapılan araştırmalarda ana babaya bağlanmanın niteliği ile ergenlik ve yetişkinlik döneminde görülen ruhsal bozukluklara yatkınlık arasında ilişki bulunmuştur (Kapçı ve Küçüker, 2006).

Eğitimcilerin daha iyi nasıl eğitebileceklerine ilişkin düşüncelere baktığımızda anne-baba gibi  ğretmen metaforu popüler bir metafor olarak karşımıza çıkar. Ailenin rolleri ve sorumlulukları yıllarca öğretmenlere yol gösterici olmuştur. Ebeveynler yerine bunun yasal ilkesi  ğretmen rolünün yol gösterici bir düşüncesiydi. Okuldayken  ğrencileri ebeveynler gibi aynı haklar, sorumluluklar ve otorite ile bağlanırlardı. Bu ilke ve metafor mahkemeler tarafından öğrencilere daha fazla haklar tanınmasıyla beraber kademeli olarak değişti (Clarken, 1997. Akt:  elikten, 2006).

 elikten'e (2006) göre; aileleri öğretmenler gibi veya öğretmenleri de aileler gibi görebiliriz, her iki karşılaştırma da birbirinin içinde yer almaktadır. Sınırlarından haberdar olmamız gereken bütün karşılaştırmalar gibi bunlarda da farklılıklar vardır. Bazı farklılıklar çeşitli seviyelerde ve türlerde sorumluluk, bilgi, dikkat, duygusal bağ ve roller içermektedir. Kısaca belirtildiği gibi, farklar iletişim derinliği, doğası, miktarı ve kalitesini içermektedir. Aileler her bir öğrencinin bütün sorumluluklarını yüklenirken, öğretmenler sınıftaki bütün öğrencilerle sınırlı zamanlarda sınırlı sorumluluklarla ilgilenmektedirler. Sınıftaki bir  ğretmen aynı yaştaki otuz çocuğun tek ebeveyni olabilir. şartlar ve durumlar değişir, böylelikle beklentiler de farklı olmalıdır ( elikten, 2006).

Anne-babalar sadece öğrencilerin ilk öğretmenleri değil aynı zamanda da eğitimcilerin ortaklarıdır. Anne-babaların çocuklarıyla ilgili bir anlayışları vardır ve bu anlayış öğretmenler için öğrenme deneyimlerini planlarken değerli olabilmektedir. Benzer şekilde öğretmenler de öğrencileri, anne-babalardan farklı bir şekilde, farklı ortamda tanıdıkları için anne-babaların çocuklarını tanımalarına katkıda bulunabilmektedirler. Eğitimcilerin, anne-babaları  ğretim programı ve çocuklarının ilerlemeleri hakkında bilgilendirme sorumlulukları vardır. Bunun yanında anne-babalar da okul programına ve hedeflerine katkıda bulunabilirler. Anne-babalar çocuklarını güdülemede, okulda öğrenilenler ile dışarıdaki fırsatlar arasında bağlantı kurmada aktif rol üstlenebilirler (Danielson, 2002. Akt: Keçeli-Kaysılı, 2008).

Öğretmen ve okulların rolleri düşünüldüğünde eğitim ortaklığı, aile, öğretmen ve okul arasında karşılıklı saygıyı, ortak ilgiyi ve açık bir iletişim tarzını gerektirir. Eğitim ortaklığı, çocuğun eğitimden en üst düzeyde yarar sağlayabilmesi için, ortakların birbirlerinin becerilerini güçlendirmeyi ve desteklemeyi amaçladığı bir süreçtir (Driessen ve diğerleri, 2005. Akt: Keçeli-Kaysılı, 2008).

Öğretmenleri tanıyan ailelerin öğrencileri daha başarılıdır. Aileler çocuklarıyla okulda yaptıkları çalışmalar hakkında sıkça konuşmalıdır. Okul hakkında düzenli olarak konuşulan ailelerin çocukları daha başarılı bulunmuştur. (Akcan, 2001. Akt: Akdemir, 2008).

Okul ve aile çocukların akademik açıdan başarılı olmasında, olumlu bir kimlik geliştirmesinde etkili olan iki toplumsal kurumdur. Okul ile ailenin iletişimi ve işbirliği ne kadar güçlü ise çocukların sosyal, fiziksel, duygusal, zihinsel ve psikolojik gelişimleri de o ölçüde sağlıklı olacaktır (Akar ve Ceylan, 2010).

2.4. Anne-Baba ve Çocuk

Bugün yetiştirme yurtlarında ve ailelerde, çocukların barınma, beslenme ve giyim gibi fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasına daha çok özen gösterilmektedir. Okullarda ise zihinsel gelişimin ön planda yer aldığı söylenebilir. Çağdaş eğitimde, öğrencilerin kişisel, sosyal ve ruhsal gelişimlerine daha çok önem verilmektedir. Yani kişilik hizmetleri önem kazanmaktadır (Baş, 1990).

Bu hizmetler arasında öğrencilerin kaygılarını azaltıp, kişisel gelişim gereksinmesini karşılamada özellikle psikolojik danışma ve rehberliğin önemli bir yeri olduğu bilinmektedir (Baş, 1990).

Korunmaya Muhtaç Gençlerin Sorunları ve Yetiştirme Yurtlarıyla' ilgili araştırmasında Cılga (1989) yetiştirme yurtlarındaki gençlerin, disipline dayalı bir anlayışla, yetiştiricilere bağlı ve toplumsal çevreden soyutlanmış olarak yetişmekte olduklarını ve toplumsallaşma olanaklarının yetersizliğini saptamıştır. Ailesi yanında yetişen gençlerin ise, daha hoşgörülü ve bağımsız olarak yetiştikleri, toplumsallaşma olanaklarının yetiştirme yurtlarına göre daha yeterli koşulları içerdiğini belirtmiştir (Cılga, 1989. Akt: Baş, 1990).

"Evde ana-baba, okulda öğretmen, çocuk için model oluşturan en önemli yetişkinlerdir" (Languis, 1987. Akt: Ulusavaş, 1992).

Çocukların eğitimi yalnızca okulların bir çalışma alanı değildir, ana-babaların da eğitim sürecine olumlu katkılarda bulunmaları sağlanabilir. Ana-babalar bu temel öğretmenlik rolünün gereklerini etkili bir şekilde yerine getirebilmek için belirli beceriler ve yeni davranışlar geliştirmek gereksinmesi duymaktadırlar. Ana-babalıkla ilgili yeterliliklere ulaşabilmeleri için, çocuğu olan yetişkinlere yönelik hangi eğitim etkinlikleri düzenlenebilir? Eğitim yöneticilerinin bu konuda ne gibi sorumlulukları vardır? Ana-babalar hangi konulan ne derece ve nasıl yöntemlerle öğrenmek istemektedirler? Bunlar ve benzeri sorulara bilimsel çalışmalarla cevap aranması, ülkemiz açısından önemli ve gereklidir (Ulusavaş, 1992).

Annelerin de babaların da öncelikle, çocuklarının sağlıklı kişilik geliştirmesine önem verdikleri, çocuğun kişilik gelişimine ilişkin öğrenme isteğı duydukları söylenebilir (Ulusavaş, 1992).

Anneler "çocuğun kişilik gelişimi" babalar ise "çocuğun duygusal gelişimi" alanlarında en çok öğrenme gereksinimi duyduklarını belirtmişlerdir. Öğrenme yolu olarak ise hem anne hem de babaların en çok yeğlediğı "okul aile birliğinin sağlanması"dır (Ulusavaş, 1992).

Aile birliğinin ve bütünlüğünün çocuklar açısından olduğı kadar toplum açısından da önemi büyüktür. Sistem yaklaşımı ile düşünüldüğünde ailenin genel toplum sistemini oluşturan bir alt sistem olduğı ve bu alt sistemlerdeki çözümlerin sonuçta toplumda da çözümlere ve bunun da çeşitli sorunlara yol açacağı söylenebilir (Akingüç ve Fındıkçı, 1992).

Gerek genelde toplum gerekse özelde çocuk için anne-babanın mutlu ve uyumlu bir birlik oluşturmalarının büyük önem taşımasına karşılık ne yazık ki zaman zaman sözü edilen uyumun sağlanamaması ve aile birliğin bozulması söz konusu olabilmektedir (Akingüç ve Fındıkçı, 1992).

Aileden sonra çocuğun gelişiminde ve sosyal yaşamında en önemli rolü oynayan okul ortamında anne-baba ayrılığının etkileri görülebilir. Anne-babası ayrı olan çocuk, sık sık kendisini arkadaşlarıyla karşılaştırarak günlük yaşamında dağılmış bir ailede yetişmenin olumsuzlukları ile sürekli olarak karşı karşıyadır. Bu duygusal durum hangi yaşta olursa olsun çocuğun da öğrenci olarak

yükümlülüklerini yerine getirmesini de etkileyebilir. Sonuçta çocuğun ders başarısı da bu durumdan etkilenebilir (Akingüç ve Fındıkçı, 1992).

Öğrencinin okul içinde ya da dışında çeşitli sorunlarından dolayı bir psikoloğa gitmiş bulunması anne-baba arılığının çocuklar üzerindeki önemli bir etkisi olarak değerlendirilebilir. Bu açıdan bakıldığında anne-babası ayrı çocukların %15'i psikoloğa gittiğini belirtmiştir. Bu oran anne-babası beraber olan öğrencilerde % 5'e yakın düzeydedir. Diğer bir ifade ile anne-babası ayrı olup psikoloğa giden çocuklar diğerlerinin üç katı kadardır (Akingüç ve Fındıkçı, 1992).

Gerek anne-baba ve çocuk gerekse toplum açısından birçok olumsuz sonuçları beraberinde getiren anne-baba ayrılığının başvurulacak en son çözüm olarak ele alınması gerektiği düşünülmektedir. Anne-baba ayrılıklarının çocuklar üzerindeki etkilerine ilişkin olarak ilgililerin bilgilendirilmeleri gerektiği önerilebilir (Akingüç ve Fındıkçı, 1992).

Ülkemizde, aile ilişkileri açısından, geçmiş yıllara göre, ataerkil aile yapısından, çekirdek aile yapısına doğru bir geçiş olduğu görülmektedir. Ayrıca, sosyo-ekonomik nedenlerle kadınlar da çalışma hayatındaki yerlerini almakta ve aile bütçesine katkıda bulunmaktadır. Sonuçta aileler, artık bakamayacaklarından daha fazla çocuk istememektedirler. Bu büyük ve olumlu değişiklikler düşünüldüğünde, ailedeki bazı rollerde de değişiklik istenilmekte ve erkeklerin de gerek ev işlerinde, gerekse çocukların bakımında kadınlar kadar sorumluluk almaları beklenmektedir. Bu durum, olumlu bir baba-çocuk ilişkisi yaratacağı gibi, anne-çocuk ilişkisinin niteliğinde de bazı değişiklikler meydana getirecektir. Oysaki ülkemizde babalar, tüm bu sosyal-kültürel farklılaşmalara karşın, halen üstlendikleri rollerde büyük değişiklikler göstermemişler ve sorumluluklarını tam olarak yüklenmemişlerdir. Ayrıca, babaların, eskiden olduğu gibi, çalışma dışındaki zamanlarının büyük bir kısmını, kendi ilgileri doğrultusunda değerlendirmeyi yeğledikleri görülmektedir (Aktaş ve Mangır, 1992).

Bazı aileler ise, annenin çalışmasıyla çocuğun gerekli disiplin ve otoriteden uzak kaldığını düşünerek, ona baskı ve katı bir disiplin yöntemi uygulayarak onun çevredeki tüm tehlikelerden korunduğuna inanırlar. Baskı altında sürekli korunan ve cezalandırılan çocuk ise ya otoriteye boyun eğen ve her istenilene yapan pasif bir kişilik sahibi ya da isyankâr bir kişi olabilir (Aktaş, 1994).

Oysaki anne-babadan beklenen en uygun davranış, çocuğu İle sevgi, şefkat ve güven temeline dayanan iyi bir diyalogun ve iletişimin kurulmasıdır (Razon, 1983. Akt: Aktaş, 1994).

Çocuklar kendi duygularını ve diğer insanların duygularını kolaylıkla yorumlayabilmekte ve çevrelerindeki insanların, özellikle onlar için değerli olan bireylerin duygu durumundan etkilenmektedirler. Anne, baba, öğretmen, arkadaş gibi çocuk açısından son derece önemli olan sosyal çevre, çocuğun kendisini iyi ya da kötü, değerli ya da değersiz hissetmesine sebep olmaktadır. Çocukların kendilerine saygı duymalarında ebeveynlerin özellikle annelerinin önemli rolü olduğu bilinmektedir (Rosenberg, 1979. Akt: Çelik, Tuğrul ve Yalçın, 2002).

Çocuğun ilköğretime başlamasıyla birlikte, öğrencinin okul başarısı üzerinde rol oynaya çevresel etkiler toplumun daha geniş bir kesimine doğru genişler. Fakat aile etkisi bütünüyle ortadan kalkmaz. Günün 24 saati içerisinde okul saatlerin miktarı göz önüne alınırsa, çocuk yaşamının $\frac{3}{4}$ 'nün bu dönemde de aile içerisinde geçirildiği gerçeği ortaya çıkar. Bu durum, okul yıllarında da çocuk-aile etkileşiminin önemini göstermektedir (Çelenk, 2003).

Gordon'a (1993) göre; Anne-babanın çocuk üzerindeki etki alanı çok geniştir. Bir bakıma, anne-babalar 0-6 yaş döneminde hem çocuklarına tüm gereksinimlerinin yerine getirilmesinde en yakınında olan kişiler, hem de ilk öğretmenleridirler. İnsan kişiliğin gelişimsel temellerinin 0- yaş döneminde atıldığı göz önüne alındığında, eğitsel kimliğin belirlenmesinde anne-baba rolünün önemi daha da iyi anlaşılmış olur. Çocuğun aile içerisinde edindiği statü, kazandığı değer ve geliştirdiği kimlik; onun giderek toplum içerisinde kazanacağı kimliğin, statünün ve değerlerin belirleyicisi olmaktadır (Çelenk, 2003).

Aile içi uyumun, ailenin destekleyici yaklaşımının ve ailenin okul etkinliklerine katılmasındaki çeşitliliğin, okul başarısı üzerinde önemli etkileri vardır. Diaz (1989) tarafından yapılan bir araştırmada; akademik başarısı düşük ve sınıfta kalma riski taşıyan öğrencileri diğer öğrencilerden ayıran en önemli etkenin, anne-baba desteği ve ilgisinden yoksunluk olduğu saptanmıştır. Aynı araştırmada, anne-baba katılık, tutarsızlık ve geçimsizliğinin de düşük okul başarısında önemli bir risk faktörü olduğu görülmüştür. Eastman (1988), Eğitim açısından destekleyici

yaklaşım içerisinde olan ailelerin çocuklarında, okul başarısının daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır (Satır, 1996).

Satır'ın (1996) yaptığı bir araştırmada; çocuğuna yakın ilgi gösteren, çocuğunun çalışma ortamını düzenleyen ve planlayan, çocuğunun başarısını övücü sözlerle destekleyen, çocuğunun başarısızlığında onu çalışırsan başarılı olursun sözleriyle yüreklendiren anne-babaların çocuklarının akademik başarılarının yüksek olduğu sonucuna varılmıştır (Çelenk, 2003).

Öğrenci başarısında aile ortamında öğrenci ile kurulan iletişimin nitelik ve sıklığı da etkili olmaktadır. Yapılan araştırmalar ailelerin çocukla destekleyici bir ilişki ve iletişim kurmanın onun başarısına olumlu etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Bir sorunla karşılaştığında onu çözme konusunda çocuğa yardımcı olma, düzenli çalışma alışkanlıkları kazanmaları için çocuğu teşvik etme çocuğun okul başarısına katkı sağlar. Ailelerin çocukların başarısına katkıda bulunma sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için, öncelikle onlara öğrenebilecekleri ve öğrendiklerini pekiştirebilecekleri nitelikte bir çalışma ortamı sağlamaları kaçınılmazdır (Gümüşeli, 2004).

Anne-babanın çocukla sağlıklı iletişim kurmasında çocuğa yönelik tutumların yanı sıra anne ve babanın yaşı, eğitim düzeyi, çalışma durumu, kendinin istismara uğrayıp uğramama durumu gibi özellikler de önemli rol oynamaktadır. Aral (1997), tarafından fiziksel istismara uğramış çocuklar üzerinde yapılan çalışma sonucunda anne ve babanın eğitim düzeyi yükseldikçe çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda daha fazla bilgi sahibi olduğu dolayısıyla çocukla daha sağlıklı ilişkiler kurduğu ortaya konulmuştur (Aral ve diğerleri, 2004).

Çocuğun sağlıklı kişilik geliştirmesinde ebeveyniyle olan ilişkileri çok önemlidir. Anne ve babasıyla olumlu ilişki içerisinde olan çocuk uyumlu kişilik özelliği geliştirerek sosyal davranışlar sergileyebilirler. Bu noktada önemli olan çocuğun anne ve babasıyla geçireceği sürenin uzunluğu değil niteliğidir. Başarılı aile ilişkilerinde anne ve babalara bir takım sorumluluklar düşmektedir. Öncelikle anne ve babalar çocuklarını tanımalı, onları ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirmelidirler (Aral ve diğerleri, 2004).

Anne ve babalar çocukta oluşacak güven duygusunu pekiştirmek amacıyla yapıcı ve yaratıcı ortam hazırlamalıdır. Ancak bu ortamı hazırlarken verecekleri

görevin çocuğun yetenek ve kapasitesini aşmamasına özen göstermelidirler (Aral ve diğerleri, 2004).

Çoğu anne-baba, çocuklarını yetiştirme hususunda gerçekten en iyisini yapmak isterler. Onları ihmal etmeye ya da onları incitmeye kalkışmazlar. Oysa gerçekte, pek çok anne-baba için ebeveynlik, günlük işlerin arasında ikinci sırayı alır. Ne yazık ki çoğunlukla problemler ortaya çıktığında onlarla ilgilenmeye başlarlar (Sünbül, 1996).

Anne-babaların çoğu bu konu hakkında düşünmemektedirler. Ebeveynliğin kendiliğinden olacağını zannetmektedirler. Anne-babalarının kendilerini yetiştirme tarzından şikâyetçidirler. Fakat kendi çocuklarını nasıl yetiştirmek istedikleri konusunu düşünmeye zaman ayırmazlar. Çocuklarıyla iletişim kurma konusunda nelere önem vereceklerini kendilerine sormazlar. Çoğu anne-baba sadece işlerinden arta kalan zamanlarında anne-babalık yapmaktadır (Sünbül, 1996).

Ebeveynlik, sadece olduğunuz bir şey değil, yapmanız gereken bir görevinizdir. Anne-baba olmak eylemi gerektirir. İşimiz, dinlenme ihtiyacımız ve anne-baba olarak yapmamız gerekenler arasında bir denge kurmalıyız. Anne-baba olmayı aktif bir öncelik olarak seçmeliyiz; boş zamanımız olduğunda yaptığımız basit bir iş olarak değil (Demir, 2000. Akt: Sünbül, 1996).

Navaro'ya göre de, aslında anne-babalık, yeteneklerimiz olsun olmasın, hepimizin hayatın gidişatı içinde uygulamakta olduğumuz bir meslektir. Hatta bazı meslekler yaşam süresince değiştirilebildiği halde, anne babalık mesleği, yaşamın aşağı yukarı 20 yılı, günün 24 saati ve hemen hemen tatilsiz icra edilen bir meslektir. Diğer mesleklerde yetenekler dikkate alınsa da, anne-babalıkta yetenek söz konusu değildir. Diğer meslekler deneme yanılmayı kaldırabilir, ancak anne-babalık mesleğinde deneme yanılmaların sonucu ne yazık ki çok ciddidir. Anne-babalık mesleği öğrenilebilir (Sünbül, 1996).

Çocuğun kişilik geliştirmesi, olgunlaşması yani ruh sağlığı gelişme dönemlerini (süt çocukluğu dönemi, özerk dönem, oyun dönemi, ilkökul dönemi) sağlıklı bir biçimde aşmasıyla gerçekleşir. Bunun için çocuğun yeterli sevgi, ilgi ve anlayışla eğitilmesi gerekir. Bunları en iyi sağlayan ortam analı babalı, uyumlu ve güvenilir bir aile yuvasıdır. Çocuk, ana babayı kendine örnek alarak, sevildiğini, desteklendiğini duyarak büyür ve olgunlaşır (Yörükoğlu, 1985. Akt: Sünbül, 1996).

Bütün çocuklar ilgi isterler. Maalesef, anne-babalar, telaş ve acele içinde günlük işlerinin peşinden koşturmayla uğraşmakta ve çocukları güzel şeyler yapıp belalardan uzak kaldığında onları ödüllendirmeyi unutmaktadırlar. Bunun yerine, çocukları yanlış bir şeyler yapana kadar beklemekte ve o zaman onlara ilgi göstermektedirler. Aslında bu metot, ebeveynin ilgisini çekmek için çocukları yanlış davranmaya itmektir (Sünbül, 1996).

Çocuklarla iletişim kurabilmek, galiba ebeveynlerin en önemli becerilerinden biridir. Çocuklar neler hissettiklerini anne-babalarıyla konuşabileceklerini düşünürlerse, kendilerine değer verildiğini ve kontrol edildiklerini hissederler (Sünbül, 1996).

Etkili iletişim, çocuklara değer vermeyi, problemleri çözmeyi ve başkalarıyla iyi geçinmeyi öğretmek için temel bir kuraldır. Etkili bir iletişim kabiliyetine sahip olmayan anne-babalar, çocuklarıyla ya bitmez tükenmez bir çatışmaya girecekler; ya da sadece oturup “en iyisinin olması için beklemeyi” yeğleyeceklerdir (Sünbül, 1996).

Çocuklarla iletişimin açık ve etkili olması için anne-babalar, tam ve samimi bir ilgiyle onları dinlemeyi istediklerini hissettirmelidirler. Eğer çocuklar anne-babayla konuşma girişimlerinin nutuk çekme şekline veya eleştiri yağmuruna dönüşeceğinden korkuyorlarsa, hiç iletişim kurmaya kalkışmazlar (Sünbül, 1996).

Çalışan ebeveynler, çocuklarına model olacak günlük konuşma alışkanlığı gösteremezler. Bu aileler gün içerisinde yeterince zamanı (birkaç dakikayı) çocukları ile baş başa konuşmaya ayırdıklarında, bu sürenin ne kadar kısa ve değerli olduğunu görecektirler. Ayrıca bu deneyimi birbirleriyle paylaşmaları, ailelerin çocukları ile iletişimlerinde olumlu etki yapacaktır (Sünbül, 1996).

Eğitim sadece okulda gerçekleşen bir süreç değildir. Okulun dışında aile de iyi bir eğitimin gerçekleşmesinde önemli rol oynar. Aile, eğitim açısından okulun dışındaki en etkili çevredir. Aile, çocuğun eğitiminde tek başına önemli roller oynayabileceği gibi aynı zamanda eğitim ile doğrudan ilgilenen okulun da önemli bir ortak olarak görülebilir (Erdoğan, 2000. Akt: Akdemir, 2008).

Velinin çocuğu ile iletişim kurması; kendine güvenen, insan ilişkilerinde başarılı, girişken ve kendini yenileyebilen bireyler oluşturur. Bu yüzden veliler çocuklarına karşı uygun tutum ve davranış sergilemelidirler (Akdemir, 2008).

Anne- babanın normal bir hoşgörü içinde davranması, öğrencinin sağlıklı bir kişilik kazanmasına yardım eder. Ama öğrenciye aşırı hoşgörü ve düşkünlük onu bencil yapmaktadır. Gencin özellikle kişiliğini aradığı ergenlik döneminde, veli desteğine çok ihtiyaç vardır. Ancak destekleyici hür ve demokrat ortamlarda sağlıklı bir kişilik oluşur. Bu nedenle veli hür ve demokratik bir aile ortamı oluşturarak onda sağlıklı bir kişilik oluşturmaya çalışmalıdır (Elmacıoğlu,1998. Akt: Akdemir, 2008).

Öğrencilerin okul başarısını etkileyen okul içi ve okul dışı birçok etkenden söz etmek mümkündür. Okul dışı etkenler söz konusu olduğunda aile, öğrencinin okul başarısı üzerindeki en önemli belirleyicilerden birisidir. Aileler çok yönlü olarak çocuklarının başarı durumlarına etki edebilir. Hem çocuklarıyla kuracakları iletişimin niteliğiyle hem de okul ile gerçekleştirecekleri işbirliğinin düzeyiyle aileler, çocuklarının akademik başarısına önemli katkı sağlayabilir (Aslanargun, 2007).

Öğrencilerin okul başarısında ailelerin oynadığı rol oldukça önemlidir. Hatta bazı düşünürlere göre bu rol, diğer bütün etkenlerden daha belirleyici bir konumda bulunmaktadır (Aslanargun, 2007, Akt: Akar ve Ceylan, 2010).

Çelenk (2003)'in okul başarısı üzerinde aile faktörünün oynadığı rolü konu alan araştırmasında; “okul ile ortak program üzerinde görüş birliği ve düzenli iletişim içinde bulunan, bu ortak anlayış içinde çocuğuna eğitim desteği sağlayan velilerin çocuklarının okul başarılarının daha yüksek olduğu” sonucuna ulaşmıştır (Akar ve Ceylan, 2010).

Aile katılımının öğrenci başarısına yaptığı olumlu katkının yanı sıra aile içinde yaşanan olumsuzluklar ve ebeveynlerin yanlış tutumları da öğrenci başarısını düşürmektedir. Anne baba ilgisizliği, çocuğun başkalarıyla kıyaslanması, düşük gelir ve eğitim düzeyi, anne baba arasındaki iletişim eksikliği ve geçimsizlik, ailenin çocukları yeteri kadar sosyal aktivitelere yönlendirmemesi, ailesi tarafından yeterince destek ve kabul görememe gibi nedenler akademik başarının düşmesinde etkili olmaktadır (Akar ve Ceylan, 2010).

Çocuğun içinde yaşadığı topluma uyumunu ve iletişimini sağlayan temel unsurlardan ikisi, atılganlık düzeyi ve kendisine yönelik olumsuz değerlendirme düzeyidir. Çocuk içinde yaşadığı sosyal dünyayla iletişime geçerken bu iki özelliği başlangıç noktasında ailesinin kendisine yönelik ortaya koyduğu davranış örüntüleri ile kazanır ve bu kazanım, ilerde yaşam deneyimlerine etki ederek onun gereksinimlerini karşılamak için kullandığı davranış örüntüsünü oluşturur (Voltan, 1980. Akt: Erdoğan ve Uçukoğlu, 2011).

Çocuğun içinde yaşadığı sosyal dünyaya uyumunu ve iletişim kurmasını sağlayan ve bunun yönünü belirleyen en önemli kurum aile olarak görülmektedir. Anne-babanın çocuğa yönelik ortaya koyduğu davranış örüntüleri sosyalizasyon sürecinde çocuğun çevresini algılamasında ve uygun tepkileri ortaya koymasında en önemli faktör olarak görülmektedir. Sınırlayıcı ve aşırı koruyucu ana-baba tarzı, çocuğun bağımsızlık ve özerklik geliştirmesine engel olmakta ve yeteneklerini kısıtlamaktadır. Anne-babanın ilgisiz ve dışlayıcı tavırları, çocuğun güçlü bir şekilde onaylanma ve kabul görme ihtiyacı duymasına neden olur (Allaman ve Crandall, 1972. Akt: Erdoğan ve Uçukoğlu, 2011).

Aile üyeleriyle olan ilişkileri, çocuğun diğer bireylere, nesnelere ve tüm yaşama karşı aldığı tavırların, benimsediği tutum ve davranışların temelini oluşturur. Aile aynı zamanda çocuğa, aile ve toplumun bir üyesi olduğu bilincini aşılır ve uyum biçimlerinin temelini atar. Çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemi olarak tanımlanabilen ergenlik dönemindeki ergenin, sorunlarını kolaylıkla çözebilmesi ve bu geçiş evresini zorluğa uğramadan aşabilmesi, geçmişteki olumlu aile ilişkilerine bağlıdır. Çocukluk döneminde anne ve babası tarafından yeterince sevgi, sevecenlik ve güven duygusuyla yetiştirilen ve başarılı bir disiplinin uygulandığı ortamda büyüyen çocuk, mutlu bir ergen adayıdır. Daha o dönemde anne ve babasıyla başarılı bir diyalog kurabilen çocuk; ergenlik döneminde, aynı arkadaşça ilişkilerini sürdürerek, kişisel sorunlarını kolaylıkla çözebilir. Ailesiyle iletişim kurarken dikkate alındığını ve değer verildiğini hisseden ergen, kendini daha iyi ifade eder, kendine güveni artar ve daha atılganca davranabilir (Erdoğan ve Uçukoğlu, 2011).

2.4.1. Anne ve Çocuk

Yanbastı (1971) Anne Yoksunluğunun Etkilerini incelediği çalışmasında, yetiştirme yurdunda kalan korunmaya muhtaç öğrenciler ile anne ve babalarıyla

ailesinde yaşayan öğrencileri karşılaştırmış ve yurttaki kalanların okul başarıları ve yetenekler açısından geri olduklarını saptamıştır (Yanbaşı, 1991. Akt: Baş, 1990).

Anneler çocuklarının kendine özgü bir kişilik ve yeteneklerini geliştirmesine, kendi kendilerini yönetebilmelerine yardımcı olmak istemektedirler. Bundan yola çıkarak, annelerin çocuklarının özvarlığına saygılı oldukları, onların yetenekli, özdenetim gücü geliştirmiş bir birey olması özlemi içinde oldukları söylenebilir (Ulusavaş, 1992).

Anneler kendilerini tanıyabilme ve çocuğun evin dışındaki hayatı tanıması konularına en az ilgi göstermişlerdir. Bu durum, çocukları ilgi odağı olarak benimsenmelerine, annelik duygusuyla onların kendilerinden kopmalarını istememelerine bağlanabilir (Ulusavaş, 1992).

Günümüzde kadınlar, gerek ekonomik zorunluluklardan dolayı aile bütçesine katkıda bulunmak amacıyla, gerekse yaşam standartlarını yükseltmek, meslek sevgisi, toplumda prestij kazanmak, çevre edinmek, yeni İnsanlar tanımak ve eşinin yanında konumunu yükseltmek gibi bir dizi psikolojik nedenlerle çalışma hayatında yerlerini almışlardır (Aktaş, 1994).

Kadının çalışması beraberinde bazı sıkıntılar da getirmektedir. Özellikle kadının evli ve çocuk sahibi olduğu hallerde bu durum daha da zorlaşmaktadır. Bu zorlukların başında; annenin olmadığı saatlerde çocuğun bakımı, işinden yorgun ve gergin gelen annenin çocuğuna yeterince zaman ayıramaması ve onunla sağlıklı bir iletişim kuramaması gelmektedir (Yavuzer, 1992. Akt: Aktaş, 1994).

Aslında annenin çalışmasının çocuk üzerinde yaratacağı etkileri tek bir faktöre indirgemenin doğru olmadığı görülmektedir. Annenin eğitim düzeyi, çalışma koşulları, çalışma nedeni, anne-çocuk ilişkisinin niteliği, aile ilişkileri, annenin yokluğunda çocuğun kim tarafından nasıl bakıldığı da önemlidir. Çocuğa bakan kişinin özellikleri ve bakanın sürekliliği, çocuğun hangi gelişim basamağında olduğu, ailedeki çocuk sayısı ve çocuğun doğum sırası gibi bir dizi faktörün de etkili olabileceği görüşündeyiz (Razon, 1990. Akt: Aktaş, 1994).

Çalışmayan annelerin çalışma annelere göre çocuklarının fiziksel bakımı ve disiplinlerine daha fazla zaman ve enerji harcamaları ve bütün gün evde çocuğu ile birlikte olmaları bu ailelerde anne-çocuk ilişkisinin daha fazla yıpranmasına neden

olmaktadır. Çalışmayan annelerin parasal sıkıntıları da bazı problemlerin ortaya çıkmasına neden olmakta ve bu durum anne-çocuk ilişkisini olumsuz yönden etkilemektedir (Santrock, 1983, Stewart ve Friedman, 1987. Akt: Aktaş, 1994).

Ancak, annenin işinden tatmin olmaması, çocuğun bakımı ve emniyeti konusunda endişe duyması veya çalışma şartlarının çok ağır ve stresli olması gibi faktörler çalışan anne ve çocuğu arasındaki etkileşimi olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Fakat işinde mutlu olan ve çocuğunun bakımı konusunda hiçbir endişe duymadan çalışan anneler, çalışmayan annelere göre daha iyi bir ebeveyn rolüne sahiptirler (Gold ve Andres 1978, Steward ve Fredman, 1987, Dworetzky, 1990. Akt: Aktaş, 1994).

Ayrıca çalışan anneler çocuklarını erken yaşlarda birçok konuda cesaretlendirmekte ve yönlendirmektedirler. Bu nedenle çalışan annelerin çocukları küçük yasta kendi kendine yeten, daha bağımsız davranan bir kişilik geliştirmekte ve çevreye uyumları daha iyi olmaktadır (Aktaş, 1994).

Çalışan anneler genellikle çocuklarını ihmal ettiklerini düşünerek sürekli suçluluk duymakta ve çocuğu ile birlikte olduğu saatlerde büyük bir özveri ile onların her istediğini yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Bu nedenle eve dönerken her gün ona hediyeler (çikolata, çiklet, oyuncak vb. gibi) getirerek bu durumu telafi etmeye çalışırlar (Razon, 1983. Akt: Aktaş, 1994).

Oysa daha Önce de söylediğimiz gibi, önemli olan annenin çocuğu ile geçirdiği sürenin uzun veya kısa oluşu değil, çocuğu ile geçirdiği sürenin niteliği ve onunla kurduğu iletişimin türü, annenin çocuğuna iyi bir model olması, onunla olumlu bir iletişim kurarak, onun güven, sevilme ve bağımsızlık ihtiyaçlarını karşılayabilmesidir (Aktaş, 1994).

Özellikle okul öncesi dönem çocuğu annesi ile birlikte ortak bir şeyler yapabilmek ve onunla oynayabilmek için fırsatlar arar. Bu yaşlarda çocuğu olan anne işten eve döndüğünde, öncelikle çocuğu ile günü konuşmalı, onu dinlemeli, onun yapmayı istediği şeyleri yapmalı ve daha sonra günlük İşlerini yapmalıdır. Anne bu şekilde hem çocuğunu mutlu etmiş olacak hem de kendisi iş yaparken onun sürekli ortalıkta dolaşıp mızıldanarak ve sürekli sorular sorarak kendisini rahatsız etmesini önlemiş olacaktır. İşten eve döndüğünde çocuğa ayrılan yarım saatlik oyun süresi hem çocuğu rahatlatacak hem de anne-çocuk ilişkisini kuvvetlendirecektir.

Ayrıca anne iş yaparken çocuğa da küçük görevler verebilir veya kendisi mutfakta yemek yaparken ona da birkaç tabak, kaşık vererek onun yanında oynamasına izin verebilir (Aktaş, 1994).

Erken çocukluk döneminde çocukların sosyal-duygusal deneyimlerinde sözsüz ifadelerin son derece önemli olduğu bilinmektedir. Araştırmacılar bu dönem çocuklarının sözsüz ifadeler kullanmalarının aile çevresiyle yakından ilgili olduğuna işaret etmektedir (Halberstadt, 1991. Akt: Çelik, Tuğrul ve Yalçın, 2002). Örneğin anneleri tarafından ihmal ve istismar edilen çocukların ihmal ve istismar edilmeyen çocuklara göre duygusal yüz ifadelerini tanımlama konusunda daha zayıf oldukları belirtilmektedir (Camras, Grow Ribordy, 1983. Akt: Çelik, Tuğrul ve Yalçın, 2002). Alvarez'in üç yaşındaki çocuklarla yaptığı araştırmada ise çocukların annelerini pozitif yönde algılamalarında annelerin sosyo-demografik özelliklerinin anlamlı bir fark yaratmadığı, ancak yüksek öğrenimin çocuklar için olumsuz olabilecek sonuçların ortaya çıkmasının engellenmesinde çok etkili bir faktör olduğu belirtilmektedir (Alvarez, 1985. Akt: Çelik, Tuğrul ve Yalçın, 2002).

Alvarez (1985), çalışmasında çocukların olumlu benlik algılarının annelerinin işleriyle ilgili yüksek motivasyonları, mesleki tatminleri ve öğrenim düzeyleri ile ilişkili olduğunu tespit etmiştir (Çelik, Tuğrul ve Yalçın, 2002).

Ailede anne yoksunluğunun etkilerini inceleyen Spitz ve Bowlby yaptıkları araştırmada, anne bakımından yoksun büyüyen çocukların hem fizik hem de ruhi gelişmelerinin gerileyeceğini hatta yaşamlarının tehlikeye düşeceğini saptamışlardır (Günce, 1983. Akt: Çelenk, 2003).

Nitschke, “Anne şefkat ve bakımını veya onun yerini tutabilecek duygusal bağı bulamayan çocuk dünyaya da bir giriş kapısı bulamaz” demektedir. Bowlby, anne yoksunluğu ile duygusal ilgisizlik arasında bir korelasyon bulmuş, sevgi objesinin kaybedilmesinin, gelişim gerilikleri ve çocuk suçluluğu gibi anti sosyal davranışların nedeni olduğunu saptamıştır (Bıyıklı, 1983. Akt: Çelenk, 2003).

Güleç (1998) tarafından yapılan çalışmada ise eğitim düzeyi yüksek ve çalışan annelerin çocuklarıyla daha nitelikli zaman geçirdikleri ve çalışan anne çocuklarının daha fazla sosyal davranışlar sergiledikleri ortaya konulmuştur (Aral ve diğerleri, 2004).

Çalışan annelerin eğitim seviyesinin çalışmayan annelere oranla daha yüksek olduğu ve yaşamdan daha fazla doyum sağladıkları düşünüldüğünde kendine güvenen, kendini daha rahat ifade edebilen ve ufku geniş olan çalışan kadının çocuğunu gelişimsel açıdan daha iyi yönlendirebileceği ve çocuğuyla daha sağlıklı ilişkiler kurabileceği söylenebilir (Aral ve diğerleri, 2004).

2.4.2. Baba ve Çocuk

Babalar çocuklarının dürüst, kişiliğine saygı duyulacak bir birey olmasını; çocuğu için koruyucu bir tutum içinde olmayı ve reis olma konumu dolayısıyla ailesinde birlik ve dayanışma oluşturma konularında en çok öğrenme isteği ve gereksinmesi duymaktadırlar (Ulusavaş, 1992).

Babalar çocuğun cinsel kimlik kazanmasına ve oyun-spor etkinliklerine katılmasına en az düzeyde ilgi duymaktadırlar. Bu bulgulara göre, babaların çocuğun cinsel kimlik kazanmasıyla daha az ilgilendikleri, belki de ders çalışmasına ve kendisinin istediği okula girmesine engel olacağı düşüncesiyle oyun ve spor etkinliklerine katılmasına pek istekli görünmedikleri söylenebilir (Ulusavaş, 1992).

Çocuğun fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gereksinimlerinin karşılandığı aile ortamında, en büyük görev ve sorumluluğun anneye verilmesine karşın; günümüzde politik, sosyal ve ekonomik sebeplerle kadın ve erkeğin rollerindeki değişimler oluşmuştur. Kadının çalışma hayatında yer alması ve özellikle de batılı toplumlarda dağılmış aile sayısındaki artışlar gibi nedenlerle, çocuğun bakım ve gelişiminde babaya da büyük görev ve sorumluluklar yüklemiştir (Bronstein 1984. Akt: Aktaş ve Mangır, 1992).

Babaların, çocuklarıyla konuşmaları, oynamaları, onlarla ilgili kararlara aktif olarak katılmaları gibi çocuk üzerindeki direkt etkilerinin yanı sıra; eşleriyle ilişkilerinin uyumlu olması, sevgi temeline dayanması, sağlıklı ve mutlu bir aile ortamını sağlaması gibi dolaylı etkileri de bulunmaktadır. Doğaldır ki, sağlıklı bir aile ortamında büyüyen çocuğun, hem zihinsel hem de kişilik gelişimi, olumsuz yönde etkilenecektir (Aktaş ve Mangır, 1992).

Bununla birlikte, baba-çocuk ilişkisi, hem nicelik hem de nitelik bakımından, bazı yönleriyle anne çocuk ilişkisinden farklılık gösterebilir. Anne ve babaların, bebekleri ile kurdukları ilişkide, nitelik yönünden de bazı farklılıklar olabilmektedir.

Özellikle anneler, çocuklarının bakım ve beslenmeleri gibi fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgilenirken, babalar daha çok onlarla oyun oynama eğilimindedirler. Bu durum, çocuğun zihinsel gelişimi için de çok Önemlidir. Çünkü çocuk, uyarıcı bir çevrede desteklendiği ve takdir edildiği oranda gelişebilir (Aktaş ve Mangır, 1992).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli (olgubilim), evreni, örnekleme, veri toplama araçları (görüşme tekniği), verilerin analizi (betimsel analiz), araştırmacının rolü ile ilgili bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma öğretmen anne-babaların çocukları ve öğrencilerine olan bakış açılarını incelemeyi amaçlamıştır. Öğretmenlerin görüşlerini almak, çocukları ve öğrencileriyle olan iletişim ve ilişkileri hakkında düşüncelerine ulaşmak için nitel araştırma seçilmiştir. Nitel araştırma, belli olgu veya olayları kendi doğal ortamları içerisinde çok yönlü ve uzun süreli olarak derinlemesine incelemektir (Şimşek ve Yıldırım, 2008). Şencan'a (2007) göre bilim insanı, araştırdığı ya da incelediği alan ile ilgili olarak önceden geliştirilmiş kuramsal bir bilgi birikimine sahip değilse, bir konu, olay, olgu ya da bir insan veya bir insan grubu ilk kez inceleme altına alınıyorsa veya mevcut araştırmalar ve kuramsal bilgi birikimi yetersizse nicel araştırma yöntemi yerine nitel araştırma yöntemini seçebilir.

Nitel araştırma, olayları doğal ortamlarında inceleyen ve onları anlamak, açıklamak, yorumlamak için çoklu metotlar kullanan bir araştırma şeklidir (Arsenault ve Anderson, 1998.).

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Olgu, birtakım olayların dayandığı sebep veya bu sebeplerin yol açtığı sonuç veya varlığı deneye kanıtlanmış şeydir. Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi farklı biçimlerde karşımıza çıkar. Olgubilim deseni farkına olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır (Şimşek ve Yıldırım, 2008). Olgubilim deseni ile aynı ortamda olan anne-baba- çocukları veya öğretmen-öğrencilerin aynı olaylara bakış açılarının nasıl olduğu incelenmesi amaçlanmıştır.

3.2. Evren

Bu araştırmanın evreni üç farklı gruptan oluşmaktadır. Her üç grup da Erzurum ilindedir. Birinci grubu anne-baba olan sınıf ya da branş öğretmenleri oluşturmaktadır. İkinci grup öğretmen çocuklarından oluşmaktadır. Annesi, babası ya da her ikisi de öğretmen olan kişiler bu gruba dâhildir. Son grup ise öğretmenin çocuğuyla aynı sınıfta olan kişilerin oluşturduğu gruptur. Bu gruptakiler öğrencilik yıllarında dersine giren bir öğretmenin çocuğuyla aynı sınıfta olmuşlardır.

3.3. Örneklem

Nitel araştırmada örneklem büyüklüğü için bir kural yoktur. Örneklem büyüklüğü; araştırmanın amacına, yararlı ve güvenilir olabilecek, mevcut zaman ve kaynaklarla yapılabilecek, bilmek istediğiniz şeye bağlı (Patton, 2002. Akt: Ercoşkun, 2011) olduğu için araştırmanın örnekleme evreni oluşturan gruplardan 10'ar kişi seçilerek yapılmıştır ve 30 kişilik örneklem grubu belirlenmiştir. Tüm çalışma gruplarının seçimi kolay örnekleme ve ölçüt örnekleme yöntemleriyle yapılmıştır. Kolay örnekleme araştırmaya hız ve pratiklik kazandırılır (Şimşek ve Yıldırım, 2008). Bu yöntemi kullanmak, araştırmaya daha nitelikli katılımları engelleyebileceği için ölçüt örnekleme yöntemiyle birlikte kullanılmıştır. Bu örnekleme yöntemindeki temel anlayış önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (Şimşek ve Yıldırım, 2008). Bu iki yöntemin birlikte kullanılmasıyla örneklemin evreni daha iyi temsil etmesi ve istenilen verilere ulaşılmasının kolaylaştırılması amaçlanmaktadır.

Anne ya da baba olan öğretmenlerin oluşturduğu birinci gruptan örneklem seçmek için bu öğretmenlerin halen çalışmakta olmaları ve çocuklarından en az birinin öğrenci olması ölçütü kullanılmıştır. Öğretmen çocukları olarak adlandırılan annesi ya da babası öğretmen olan deneklerin seçiminde kullanılan ölçüt ise yaşlarının 18'den büyük olmasıdır. Bu sayede sorulara daha mantıklı cevaplar verecekleri, görüşmelerin daha kolay yapılacağı olması, önceden yaşadıkları olaylara tarafsız bakabilecekleri düşünülmüştür. Diğer öğrenciler olarak adlandırılan üçüncü gruptan örneklem seçmek için kullanılan ölçüt yine aynı sebeplerden dolayı ikinci grupta da kullanılan 18 yaşından büyük olmaları ölçütüdür. Tüm gruplar için ortak olan ölçüt ise seçilen deneklerin gönüllü olarak bu çalışmaya katılmalarıdır.

3.4. Veri Toplama Yöntemi

Bu araştırmada veri toplamak için nitel araştırma yöntemlerinden olan görüşme yöntemi kullanılmıştır. Üç farklı örneklem grubu için üç farklı görüşme formu hazırlanmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formlarına üç uzmanın görüşü alınarak, gelen eleştiri ve öneriler de göz önünde tutularak son şekilleri verilmiştir.

Görüşme, sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir (Karasar, 2010). Görüşme nitel araştırmada en sık kullanılan veri toplama aracı olarak karşımıza çıkmaktadır (Şimşek ve Yıldırım, 2008).

Görüşme metodu, insanların neyi ve neden düşündüklerini, duygu, tutum ve hislerinin neler olduğunu, davranışlarını yönlendiren faktörleri ortaya çıkarmayı sağlayan bir veri toplama aracıdır (Ekiz, 2003. Akt: Kocabey, 2008).

Araştırmalarda yaygın kullanılan veri toplama tekniklerden biri olan görüşme ya da mülakat; önceden hazırlanmış soruları sorduğu ve karşısındaki kişinin sorulara yanıtlar verdiği amaçlı bir söyleşidir (Kuş, 2003).

Siedman'a (1991) göre görüşme tekniğinin kullanılmasının temel amacı genellikle bir hipotezi test etmek değil; aksine diğer insanların deneyimlerini ve bu deneyimleri nasıl anlamlandırdıklarını anlamaya çalışmaktır. Bu nedenle odaklanılan nokta diğer insanların öyküleri, betimleri ve düşünceleridir, yani kişinin zihnindeki kültürel kategorilerdir (Siedman, 1991. Akt. Törnükü, 2000)

20. yüzyılın son çeyreğinde pek çok sosyal bilim alanında görüşme, etkili bir veri toplama yöntemi olarak yerini almıştır. Briggs (1986) görüşmenin, sosyal bilimlerde yapılan araştırmalarda kullanılan en yaygın veri toplama yöntemi olduğunu savunmakta ve bu durumun, görüşme yönteminin; bireylerin deneyimlerine, tutumlarına, görüşlerine, şikâyetlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgi elde etmede oldukça etkili bir yöntem olmasından kaynaklandığını belirtmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006. Akt: Kocabey, 2008).

3.5. Veri Toplama Aracının Özellikleri

Araştırmada üç farklı örneklem grubu olduğu için her grup için farklı görüşme formu hazırlanmıştır. Gruplar için düzenlenen farklı görüşme formlarıyla

belli bir olgu içindeki kişilerin aynı durumlara bakış açılarına ve yorumlarına ulaşılmaya çalışılmıştır.

Görüşme formu; görüşme sırasında irdelenecek bir sorular veya konular listesini kapsar. “Görüşme formu yöntemi, benzer konulara yönelmek yoluyla değişik insanlardan aynı tür bilgilerin alınması amacıyla hazırlanır” (Patton,1987. Akt: Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, yapılandırılmış görüşme tekniğinden biraz daha esnektir. Bu teknikte, araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları içeren görüşme protokolünü hazırlar. Buna karşın araştırmacı görüşmenin akışına bağlı olarak değişik yan ya da alt sorularla görüşmenin akışını etkileyebilir ve kişinin yanıtlarını açmasını ve ayrıntılandırmasını sağlayabilir (Türnüklü, 2000).

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin araştırmacıya sunduğu en önemli kolaylık görüşmenin önceden hazırlanmış görüşme protokolüne bağlı olarak sürdürülmesi nedeniyle daha sistematik ve karşılaştırılabilir bilgi sunmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Görüşme yoluyla deneyimler, tutumlar, düşünceler, niyetler, yorumlar, zihinsel algılar ve tepkiler gibi gözlenemeyeni anlamaya çalışırız. Bu süreçte sorulan sorulara, karşı tarafın rahat, dürüst ve doğru bir şekilde tepkide bulunmasını sağlamak görüşmecinin temel görevidir (Şimşek ve Yıldırım, 2008).

Birinci grup olan anne-baba öğretmenler için hazırlanan görüşme formunda 14 soru, ikinci grup olan öğretmen çocukları için hazırlanan görüşme formunda 9 soru, diğer öğrenciler için hazırlanan görüşme formunda ise 6 soru vardır. Öğretmen ve öğretmen çocukları için hazırlanan formlarda gerek görüldüğü takdirde kullanılmak için sonda soruları da hazırlanmıştır.

3.6. Görüşmelerin Yapılması

Kolay örnekleme ve ölçüt örnekleme yöntemleri ile seçilen deneklerle önceden konuşulup randevu alınmıştır. Görüşmelerin yapılacağı kişilerin istek ve önerilerine dikkat ederek, görüşmelerin rahatça yapılabileceği, deneklerin kendilerini güvende ve rahat hissedeceği ortamlara birlikte karar verilmiştir. Yine deneklere uygun olan gün ve saatlerde görüşmeler yapılmıştır. 30 denek ile görüşmeler yapılırken ortamda onları rahatsız edecek, cevaplarını etkileyecek kişi ya

da kişiler bulunmamıştır. Görüşmelere başlanmadan önce tüm deneklere görüşme formu gösterilmiş ve görüşmeye başlamadan önce sorusu olup olmadığı sorulmuş, sorulan sorulara yanıtlar verilerek ortamın güvenilirliği sağlanmıştır. Görüşmelerin yapıldığı kişilerden izin alınarak verdikleri cevaplar ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Görüşme yapılan kişilerden hiçbirine kimliğini açıklaması gibi bir talepte bulunulmamıştır. Görüşmeler tamamlandıktan sonra yapılan ses kayıtları bilgisayar ortamında yazıya aktarılmıştır.

3.7. Verilerin Analizi

Araştırmada görüşme yöntemi ile elde edilen veriler betimsel analizle incelenmiştir. Temalar görüşmelerde sorulan sorulara göre düzenlenmiş ve sorulara dikkat edilerek cevaplar mantıklı bir şekilde bir araya getirilmiştir. Sorulara verilen cevaplardan alıntılar yapılmıştır.

Analiz ve yorumlamalarda görüşmenin yapıldığı kişilerin daha kolay anlaşılması ve karışıklık oluşmaması için kodlamalar yapılmıştır. Anne ya da baba olan öğretmenler için Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10 kodları kullanılmıştır. Öğretmen çocukları için Ç1, Ç2, Ç3, Ç4, Ç5, Ç6, Ç7, Ç8, Ç9, Ç10 kodları kullanılmıştır. Diğer öğrenciler olarak adlandırdığımız örneklem grubuna ise D1, D2, D3, D4, D5, D6, D7, D8, D9, D10 kodları kullanılmıştır. Sayılar verilirken ise isimlerin alfabetik sıralamasına bakılmıştır. Her örneklem grubu ayrı ayrı analiz edilmiştir. Analiz işlemi farklı farklı yapıldıktan sonra örneklem gruplarının görüşmelerinde sorulan benzer ve paralel sorulara verilen cevaplar karşılaştırılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR ve YORUMLAR

4.1. Öğretmenlerle Yapılan Görüşmelerde Elde Edilen Bulgular

Çalışan öğretmenlerden oluşan birinci örneklem grubunun görüşme formunda 14 soru vardır. Verilen cevapların yeterliliğine göre sorulmak üzere sondalar ve alternatif sorular da formda yer almaktadır.

İlk soruda öğretmenlerden çocukları ve meslekleri hakkında bilgi vermeleri istenmiştir. Verdikleri cevaplar Tablo 4.1.'de verilmiştir.

Tablo 4.1.

Görüşme Yapılan Öğretmenlerin Bilgileri

KOD	ÇOCUK SAYISI	BRANŞI	CİNSİYET	ÇALIŞMA SÜRESİ
Ö1	3	Sınıf Öğretmeni	E	29
Ö2	2	İngilizce	B	23
Ö3	3	Zihinsel Engelliler	E	25
Ö4	3	Sınıf Öğretmeni	B	17
Ö5	1	Sınıf Öğretmeni	B	15
Ö6	2	Sınıf Öğretmeni	B	11
Ö7	2	Sınıf Öğretmeni	B	11
Ö8	2	Sınıf Öğretmeni	B	14
Ö9	2	Sınıf Öğretmeni	B	30
Ö10	1	Beden Eğitimi	E	7+3*

* 7 yıl özel olarak çalışmış, 3 yıldır da MEB bünyesinde görev yapmaktadır.

Görüşme yapılan öğretmenlerin yedisi sınıf öğretmeni, biri İngilizce, biri zihinsel engelliler öğretmeni ve biri beden eğitimi öğretmenidir. Ö10 kodlu öğretmen meslek hayatına başlamadan önce 7 yıl özel olarak sporla ilgilenmiştir. Bununla birlikte görüşme yapılan öğretmenlerin meslek hayatları 10-30 yıla

arasında değişmektedir. Çocuk sayıları ise 1, 2 veya 3'tür. Bu öğretmenlerden üçü erkek, geriye kalan yedisi ise bayandır.

Kişisel bilgileri öğrenildikten sonra öğretmenlere öğrencileriyle olan ilişki ve iletişimlerini nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Alınan cevaplara farklılık gösterse de hepsi öğrencileriyle olumlu, güzel, etkili ve verimli iletişimleri olduğunu dile getirmişlerdir. Dinleyerek ve empati kurarak daha kolay anlama ve sorunları çözme, onlara birey olduklarını ve önemsendikleri hissettirme, gerek anne-baba gerekse arkadaş gibi yaklaşma, onları arkadaş olarak görme öğretmenlerin verdiği cevapların genelinde yer alan ifadelerdir.

Ö2: İletişim anında kişisel becerilerinizin farkında olmanız gerektiğini düşünüyorum. Öğrenciler sizin yaşınızda ve sizin tecrübelerinizde değil. Ona vermek istediğiniz her konuyu az ve öz, uzun süreli vermelisiniz. Teşvik ediyorsanız neyi teşvik ettiğinizi vurgulamanız gerekir.

Ö4: Kesinlikle evet. Çünkü yeni eğitim sistemine göre öğrenciye sadece bilgi değil, güven de vermek gerektiğine inanıyorum. Öğrencinin özgüveninin gelişebilmesi için de sağlıklı bir duygusal bağ ve saygı oluşmalıdır. Bunun için de ders saatleri dışında da öğrencilerimle birlikte olamaya çalışıyorum.

Ö7: Öğrencilerimi ilk başta çok seviyorum. Onları kendi evladım gibi görüyorum gerçekten. Bilmiyorum onların başına bir şey geldiği zaman kendi çocuğumu düşünüyorum. Acaba onun başına bir şey geldiği zaman öğretmeni nasıl düşünür, ben de bu şekilde yaklaşmaya çalışıyorum onlara. Çünkü anne-babalarından çok benimle vakit geçiriyorlar okulda. Ben de onlara elimden geldiğince ilgi göstermeye çalışıyorum.

Ö8: Hem anne hem de öğretmen olmam hesabıyla, şefkat ve merhametimi çocuklara daha iyi yansıttığımı düşünüyorum. Ders içinde her çocuğun farklı ilgi ve meziyetlerinin olduğunu bilerek hepsine fırsat vermeye çalışıyorum.

Ö9: Gayet güzel olumlu. Gerektiği zaman bir anne şefkati gerektiği zaman bir arkadaş gibi yaklaşımlarda bulunarak onların iç dünyalarını keşfettiğime inanıyorum onların kendilerine olan özgüvenlerinin arttığını biliyorum ve bu iletişim konusunda da gördüğüm kadarıyla kendimi yeterli bulduğuma inanıyorum.

Cevaplardan da anlaşılacağı üzere öğretmenlerin hepsi öğrencileriyle olumlu bir iletişim içinde olduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerin bir kısmı anne ya da baba olmasının da etkisiyle öğrencilerine, çocuklarına yaklaştıkları gibi yaklaştıklarını da ifade etmişlerdir. Bu sorunun devamında kendilerini öğrencileriyle olan iletişimlerinde yeterli bulup bulmadıkları sorulmuştur. Öğretmenlerin hepsi kendini yeterli ve bu konuda olumlu olduklarını söylemişlerdir. Ö6 kodlu öğretmen o anki psikolojisinin çocuklarla ilişkisini etkilediğini, Ö8 kodlu öğretmen ise aşırı ilgi gösterdiğinde otorite kurmakta zorlandığını da ilave etmişlerdir. Genel olarak cevaplara bakıldığında tüm öğretmenler bu olumlu iletişimlerinde kendilerini yeterli bulmaktadırlar. Öğrencilerine karşı anlayışlı, şefkatli, gerektiği zaman sert olduklarını belirterek iletişimlerinin nasıl olduğunu anlatmışlardır.

Öğrencileriyle olan iletişim ve ilişkilerinden sonra öğretmenlere çocuklarıyla kurdukları iletişim ve aralarındaki ilişkiyi nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur.

Öğretmenler, çocuklarıyla ilişkilerini değerlendirirken olumlu, uyumlu, sağlıklı, iyi ilişki içinde olduklarını söylemişlerdir.

Ö1 kodlu öğretmen, uyumlu ilişkilerini geleneksel aile yapılarına bağlamıştır.

Ö2 kodlu öğretmen ilişkilerinde teşvik edici, yol gösterici, nasıl davranacağını bilerek hareket ettiğini söylemiştir.

Ö2: Okulda çok yoruluyorum ama eve gelince çocuğum tüm stresimi alıyor. Bazen de çocuğa sabretmek zorunda kalıyorum.

Ö3 kodlu öğretmen çocuklarıyla birbirlerini anladıklarını, bir sorun çıkarsa da konuşarak hallettiklerini söylemiştir.

Ö4 kodlu öğretmen ilişkilerinin sağlıklı bir şekilde yürüttüklerini belirtmiştir.

Ö4: Çocuklarımla çok sağlıklı bir ilişki içerisindeyim fakat bütün gün öğrencilerimle olmaktan ötürü bazen çatışma yaşayabiliyorum. Çocuklarım tarafından iyi bir öğretmen olduğum fakat öğrencilerime çok vakit ayırdığım için iyi bir anne olmadığım yönünde eleştiriler alıyorum.

Ö5 kodlu öğretmen kızıyla iletişiminin oldukça iyi olduğunu, şimdiye kadar büyük bir sorun yaşamadıklarını söylemiştir.

Ö6 kodlu öğretmen ilişkilerinin iyi olduğunu düşünmekte ve buna ek olarak da şunları söylemektedir:

Ö6: İlişimde evet, bazen öğretmenlikle anneliği karıştırabiliyorum kendi çocuğum açısından. Şimdi öğretmenlik rolünü üstlendiğimiz için biraz fazla, çocuğumdan da aynı özeni aynı titizliği bekliyorum yaşı küçük olmasına rağmen. O da bunları kaldırabiliyor, çok olgun bir çocuk. Hani böyle yetiştirdim belki ondan mı bilmiyorum. Küçüklüğünden beri öyle yetişti.

Ö7 kodlu öğretmen çocuklarını çok sevdiğini de ekleyerek ilişkilerinin iyi olduğunu belirtmiştir.

Ö8 kodlu öğretmen ilişkisinin iyi olduğunu belirtirken şunları da eklemiştir:

Ö8: Aslında bu konuda vicdan azabı duyuyorum. Gün boyunca öğrencilerimle tüm sabrımı tükettiğim için çocuklarımla yeteri kadar ilgilenemiyorum ve onlar haksızlık ettiğimi düşünüyorum.

Ö9 kodlu öğretmen çalışan bir anne olarak çoğu zaman çocuklarına her konuda yeterli olamadığını düşünmektedir.

Ö10 kodlu öğretmen eşi ve çocuğunda farklı bir ilde yaşamasına rağmen ilişkilerinin oldukça iyi olduğunu, yine de ayrı olmalarından dolayı zaman zaman sıkıntı yaşayabildiklerini ifade etmiştir.

Çocuklarıyla kurdukları iletişimde ve aralarındaki ilişkide kendilerini yeterli bulmalarına rağmen, özellikle bayan öğretmenler onlara yeteri kadar zaman ayıramamaktan şikâyetçi olduklarını dile getirmişlerdir. Okulda yoruldukları için çocuklarına karşı daha az katlanabilir oldukları, onlarda ilgilenecek zamanları ve takatlerinin kalmadığı, anne olarak bazı konularda çocuklarına yetmedikleri de belirtilen diğer noktalar olmuştur. Erkek öğretmenlerde ise bunlar ve bunlara benzer konularda bir eksikliğin ya da zaman yetmezliğin olması gibi bir durum söz konusu olmamıştır. Bu iki durum birlikte düşünüldüğünde bayan öğretmenlerin okul dışında evde de farklı görevleri ve sorumlulukları olduğu için çocuklarıyla ilgilenmek için yeterli zaman bulamadıkları, var olan sınırlı zamanda da onlarla mümkün oldukça iyi ilişkiler kurmaya çalıştıkları ortaya çıkmaktadır. Erkek öğretmenlerin ise okul dışında bayanlar kadar fazla sorumlulukları olmadığı için çocuklarıyla ilişkilerinde zaman yetmezliği, ilgilenememe gibi şikâyetleri yoktur.

Çocuklarıyla ilişkilerinden bahseden öğretmenlere mesleklerinin bu ilişkiye ve iletişime kattığı olumlu ve olumsuz yönlerin neler olduğu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2.

Öğretmenliğin Çocuklara Olumlu ve Olumsuz Yansımaları

KOD	Olumlu Yönler	Olumsuz Yönler
Ö1	Aile yapısının da etkisiyle olumlu bir ilişki var	Nadiren olan kuşaklar arası düşünce farklılığı
Ö2	Yol gösterici, teşvik edici, bilinçli bir iletişim kurmak ve bunun sonucunu almak	Bazen sabırsızlık, bazen de yetenekli olmadıkları konularda ısrarcı olmak
Ö3	Birbirimize karşı anlayışlı olmak	Olumsuz yönü pek yok
Ö4	Sağlıklı bir ilişki kurmak	Yeteri kadar vakit ayıramamak
Ö5	Sorunsuz bir ilişkimiz var	Oyun için zaman ayırma konusunda kızım şikâyetçi
Ö6	Kızım yaşlıtlarından daha olgun bir çocuk oldu	Annelikle öğretmenliği karıştırmak, çocuğumdan beklentilerimi biraz fazla tutmak
Ö7	Empati yapmak	Yorgun olduğum zaman onlara yeteri kadar vakit ayıramamak, sinirli olduğum zaman onlara da sert davranmak
Ö8	Güzel bir ilişki kurmak	Çocuklarımla yeteri kadar ilgilenememek
Ö9	Dersleriyle iyi derecede ilgilenmek	İş hayatının yoğunluğundan dolayı onlara fazla ilgi gösterememek
Ö10	Kendini daha özgür ifade etmesini sağlamak	İşimden dolayı ayrı şehirlerde olmak

Olumlu yönler genellikle iletişim ve ilişkilerin sağlıklı ve iyi bir şekilde gelişmesini sağlamak, onları daha iyi anlamakken; olumsuz yönlerden en çok öne çıkan sonuçlar yoğunluktan ve yorgunluktan dolayı çocuklara yeteri kadar vakit ayıramamak ve okulda sabrın da bitmesiyle onlardan yaşlarının gereğinden fazlasını beklemektir. Okulda ya da öğrencilerle yaşanan olumsuzlukların eve yansması, bazen çocuklarına sinirlenmeleri veya bağırmaları da olumsuz yönleri olarak sayılmıştır.

Öğretmenliğin çocuklarla ilgili hemen her konuda bilgi sahibi olmayı gerektirmesi, bunun yanına da çocuklarla geçen zamanda birçok konuda tecrübelerin

sürekli artması anne-baba olan kişilere katkıda bulunmaktadır. Hem bir profesyonel olarak hem de çeşitli konularda bire bir tecrübe edinmiş kişiler olarak öğretmenler, kendi çocuklarına karşı farklı bir açıdan bakabilmektedirler. Mesleklerinin getirisi olarak çocuklarının dersleriyle ilgilenmede, onların yaşı gereği ne tür ihtiyaçları olabileceğini anlamada, onlarla iletişime geçerken nasıl davranması gerektiğine karar vermede hep mesleklerinden yararlanmaktadırlar.

Mesleklerinin yaşattığı bu olumlu durumlardan ziyade mesleklerini yapmanın getirdiği yorgunluk ve yoğunluğun da getirdiği olumsuzluklar da ortaya çıkmaktadır. Bu olumsuzluklar meslekten kaynaklanmaktan çok mesleğin kişi üzerinde bıraktığı etkilerden kaynaklanmaktadır. Öğretmenlik mesleğinin gün içinde kişiyi yıpratması, yorması, sabrın azalması, işin eve de gelmesi gibi nedenlerden dolayı çocuklarla olumsuzlukların da yaşandığı görülmektedir. Çocuğuna yeteri kadar zaman ayıramamak, onunla gerektiği kadar ilgilenememek, okulda da sürekli olarak istenmeyen davranışlarla karşılaşıldığı için çocuğuna karşı daha sabırsız davranmak ve ona daha çabuk sinirlenmek öğretmenliğin evdeki olumsuz yansımaları olarak sıralanabilir.

Öğretmenlere mesleklerinin çocuklarıyla olan ilişkilerini nasıl etkilediği, bu konuya dair gözlemleri sorulmuştur. Verilen cevaplar Tablo 4.3.'te verilmiştir.

Tablo 4.3.

Öğretmenliğin Çocuklarla Olan İlişkilere Etkisi

KOD	Öğretmenliğin Etkileri
Ö1	Doğru orantılı ve olumlu oldu
Ö2	Olumlu ve kazançlı, mesleki tecrübelerimi çocuklarımla ilişkimde kullandım
Ö3	Çocuğumu ve yaşadığı dönemi daha iyi anlıyordum
Ö4	Çocuklarım öğrencilerimi kıskanırdı
Ö5	İlişkimizi olumlu etkiliyor bence
Ö6	Okulu zihinsel olarak eve taşıyorum, çocuklarıma zaman yetmiyor
Ö7	İyi etkiliyor ama okuldaki olumsuzlukları eve de yansıtıyorum
Ö8	Çocuk psikolojisini bilmem onları daha iyi anlamamı sağlıyor
Ö9	Onları daha iyi ve kolay anlıyorum
Ö10	Meslek anlamında öğretmenlik onu onure etmiş olabilir

Öğretmen anne-babalar meslekleri sayesinde çocuklarını daha iyi anladıklarını ve onlarla iletişim kurmalarında mesleki tecrübelerini ve bilgilerini kullandıklarını söylemişlerdir. Bu olumlu etkilerin yanı sıra yine zamanın yetersizliğinin ve okuldaki olumsuzlukların eve yansması da çocuklarıyla olan ilişkilerini etkilediği belirtilmiştir.

Ö2: *Öğretmenlik mesleği benim için büyük bir onurdur. O ortamda edindiğim tüm deneyimler ve kazançlar çocuklarımda uyguladığım ve sonuç aldığım ürüne dönüştü. Olumlu ve kazançlı etkiledi yani.*

Ö4: *Çocuklarımdan öğrencilerimi çok kıskandığı ve keşke anne yerine öğretmenim olsan dedikleri yönünde etkilediğini düşünüyorum.*

Ö6: *Zihin olarak çocuklarla doluyumdur. Yani eve gittiğimde şu çocuk neden böyleydi? Velisini arıyorum, onunla görüşüyorum. Çocukla tekrar görüşüyorum. Telefonda zaten velilerin hemen hemen hepsinin telefonu var. Onlarla da evde görüşürüm yani ona çözüm üretmeye çalışırım. Güvendiğim arkadaşlarımdan destek bulmaya çalışırım onlar için. Zihin olarak biraz fazla yoruyorum kendimi.*

Bir önceki soruda da belirtildiği gibi öğretmenlik, anne-babalara çocuklarını daha iyi anlama, onlarla daha sağlıklı iletişim kurma, okulda edinilen tecrübeleri çocuklarında da kullanma gibi faydalar sağlamaktadır. Bu olumlu etkilerle birlikte okulu eve taşıma, öğrencilerin çocukları tarafından kıskanılması, yoğunluk ve yorgunluktan dolayı yeteri kadar ilgilenememe gibi zararları da vardır.

Gün boyunca okulda olmanın, sürekli çocuklarla uğraşmanın sonucunda evde kendi çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamaya etkisi sorulan öğretmenlerden yine iki farklı cevap alınmıştır. Bir kısmı bu durumun çocuklarına olumsuz yansıdığını dile getirirken Ö2 kodlu öğretmen ise bunun çok fazla etkili olmadığını söylemiştir. Hem bedensel hem de zihinsel olarak yorgun olarak eve gelen öğretmenler çocuklarına yeterli zamanı ayıramadıklarını belirtmişlerdir. Çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamayla ilgili öğretmenlerin düşünceleri Tablo 4.4.'te verilmiştir.

Tablo 4.4.

Çocuklarının İhtiyaçlarını Karşılama İlgili Öğretmenlerin Düşünceleri

KOD	Fikirler
Ö1	Bazen çocuklarımın ihtiyaçlarını karşılayamadığım oluyor
Ö2	Okulda yorulmuyorum, çocuklarımla yaptığım her şeyi planlı olarak yapıyorum
Ö3	Okuldaki olumsuzlukları eve getirince çok sinirleniyorum
Ö4	Fazla vakit ayıramıyorum
Ö5	Okulda olumsuz bir şey olursa eve yansıtıyorum, ihtiyaçlarını karşılıyorum ama ona yetmiyorum
Ö6	Günlük ihtiyaçlarını karşılıyorum ama manevi olarak yetmiyorum
Ö7	Yanlarında olduğum sürece ihtiyaçlarını karşılıyorum
Ö8	Yorgun olduğum zaman yeteri kadar vakit ayıramıyorum
Ö9	Zihinsel ve bedensel olarak yorgun olduğum için ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamıyorum
Ö10	Çocuğumun yanında değilim

Ö2: *Hiç okuldan yorgun geldiğimi hatırlamıyorum. Öğretmenliği çok severek ve son 15 yılda çok acil 1 veya 2 günün dışında hiç rapor, izin almadan çalıştım. Çocuklarımın ders, sosyal aktivite, gezmek, yemek ve kişisel becerilerine katkıda bulunacak her türlü çalışmayı planlayarak başarılı bir şekilde yaptık. Burada anahtar kelime planlı olmak.*

Ö3: *Olumsuz etkiliyor. Çok yorgunsam dayanamıyorum ve hem kendimi hem çocuğumu üzebiliyorum. Bazen okuldaki olumsuzlukları eve getirebiliyorum. Çabuk sinirlendiğim oluyor. Ya da baştan savma cevaplar verdiğim oluyor. Ama genelde işimi eve yansıtmamaya çalışıyorum.*

Ö6: *Günlük ihtiyaçlarını karşılamak sıkıntı olmuyor; ama hani onları manevi olarak doyurabiliyor muyum onu onlara da sormak lazım. Biraz, daha fazla hep özverili olduğum için, biraz fazla özveriliyimdir, bazen o özveriden kaçamak olunca doymadı mı acaba diye düşünüyorum özellikle büyük kızım açısından. Küçük bebeğim olduğu için ona vakit ayırmam gerek. Gerçi o da onu kabullenmiş artık. Kıskançlık falan yok ama yerine göre olabiliyor. Büyük kızım açısından önceki*

kadar verimli olamadığımı düşünüyorum bebek olmasından. Okuldan çok bebeğin olması beni yoruyor. Onun dışında sıkıntı yok. Önceden daha fazla vakit geçirirdik.

Ö9: Doğruyu söylemek gerekirse gün boyu yorgunluğun verdiği nedenlerden dolayı tam manasıyla ilgilenemiyorum. (ihtiyaçlarını karşılama) Tam olarak değil. Çünkü zihinsel ve bedensel olarak yorgun olduğumdan dolayı gerekli itinaı gösteremiyorum.

Anne-babalar okuldan sonra evde kendi çocuklarıyla da ilgilenmek zorundadırlar. Gün boyunca ders işlemenin yorgunluğuyla işten dönen, evde de birçok sorumluluk ve görevi olan anne-babalar yorulmaya devam ederler. Özellikle bayanların ev işleri ve çocuklarla ilgilenmesi gerekmektedir. Okuldan yorgun olarak eve gelmesi evdeki bu sorumlulukların ve görevlerin yerine getirilmesini olumsuz olarak etkilemektedirler. Yorgun olduğu için çocuklarına gerekli zamanı ayırmamak, onların ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamamak, vakit darlığı öğretmenlerin yakındığı konuların başında yer almaktadır.

Öğretmenlere çocuklarının dersleriyle kimin ilgilendiği, sürekli ders işlemenin ve yorgun olmalarının çocuklarının derslerine yardım etmelerini engelleyip engellemediği sorulmuştur. Öğretmenlerden ikisi ne kadar yorgun olurlarsa olsunlar bunun çocuklarına yardım etmelerini engellemediğini; ikisi kesinlikle engellediğini; altısı ise ellerinden geldikçe uğraşmaya çalıştıklarını ama yine de yeterli olamadıklarını düşündüklerini belirtmişlerdir.

Ö2: Yorgunluk kavramının izafi olduğunu düşünüyorum. Mesleğim çocuğumla ilgilenmeme engel teşkil etmiyor.

Ö4: Kesinlikle engelliyor. Birçok öğretmenin evinden oldukça uzakta görev yapıyor olması zaman ve enerji kaybına neden oluyor. Bu da öğretmenlerin ailesine ayıracağı zamanın azalmasına neden oluyor.

Ö6: Yani ben biraz dedim ya öğretmenle anne ilişkisini biraz karıştırıyorum. Kendi çocuğum açısından karıştırıyorum. Hani annelik rolünü yapmaya çalışıyorum yeterince. Bunun üstüne dersler de binince hani otomatik bir öğretmen rolü giriyor. Eğer dersini hep beraber yapıyorsak bir sıkıntı yok; ama ben ödevlendirmiş şeklinde olursa biraz daha öğretmenlik baskın oluyor. O zaman daha çok o da üzülüyor ben de üzülüyorum. Karıştırmamak gerektiğini düşünüyorum.

Ö10: *Bazı araştırılacak konular oluyor. Hani memlekette olmasam da telefonda ödev yaptığımızı da hatırlıyorum. Matematik. Türkçe, cümle kurma. Matematikte sayısal işlemler, problem söylüyorum o çözüyor. Mesela her gün kitap okuyor. Kitabını okumadığı günlerde telefonda konuşurken “baba gelince şunu yapalım” dediğinde “senin önce yapman gereken bir sorumluluğun var, onu hallet sonra yaparız.” diyorum. Zaten o hemen anlıyor. “Haa, onu diyorsun, tamam.” diye cevap veriyor. Bu gibi durumlarda sürekli kontrol ediyorum.*

Yorgunluk, çocuklarla ilgilenmek gibi onların dersleriyle de ilgilenme konusunda öğretmen anne-babaları engellemektedir. Gün boyunca ders işlemiş olmaları ve yorgun olmaları gün sonunda tekrar derslerle ilgilenmeleri gerektiğinde, zaman yetmediği düşüncesinin doğmasına sebep olmaktadır. Görüşmeye katılan öğretmenlerin çoğunluğu ellerinden geldikçe yardım ettiğini söylemiştir.

Görüşmeye katılan öğretmenlerden Ö2, Ö4 ve Ö9 kodlu öğretmenler meslek hayatlarının herhangi bir döneminde kendi çocuğunun öğretmeni olmuşlardır. Diğer yedi öğretmen ise gerek branşlarından gerek başka nedenlerden dolayı kendi çocuğunun öğretmeni olmamıştır. Ö1, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10 kodlu öğretmenlerin çocuğunun öğretmeni olmakla ve çocuklarının başka bir öğretmenin öğrencisi olmakla ilgili fikirleri şöyledir:

Ö2: *Öğretmenlerine değer verdiğimi ve her koşulda yardım ve desteğe açık olduğum mesajını verdim. Çocuğumla ilgili bir sonraki adım için fikirlerini sordum ve uyguladım.*

Ö5: *Ben onunla aynı okulda olsaydım alırdım. O zaman başka bir okuldaydım, istemedim; ama kızımın öğretmeni olmak isterdim ben. Kızıma matematiği ben öğretmek isterdim yani.*

Ö6: *Yani çok zor durumda kalmadığım süre, gönlüme göre bir öğretmen bulduğum sürece ona vermek isterim. Anne-öğretmen rolünü karıştırdığım için evde, çocuğumu aldığım da sınıfta anne rolünde değil de çocuğumu çok ezerim düşüncesi var. Haksızlık olmasın, diğer öğrencilerle arasında fark olmasın hani öğrencisi kendi çocuğu diye acaba başarısı ondan mı diye düşünülün de istemem. Çocuğumu ezerim. Kendi çocuğum açısından olumsuz. Diğer çocuklar açısından değil, kendi çocuğum açısından olumsuz olacağını düşünüyorum.*

Ö7: *Bazen, öğretmenlik becerilerinde yetersiz olduğunu ve çocuğumun ilgi alanlarını, yeteneklerini keşfedemediğini düşünüyorum.*

Görüşmenin yapıldığı öğretmenlerin bir kısmının çocukları ilkokulda olduğu için çok fazla öğretmen değiştirme durumları olmamıştır. Bu da sınıf öğretmenlerinin çocuğunu kendi sınıfına alması ihtimalini biraz zayıflatmaktadır. Buna rağmen genellikle öğretmenler kendi çocuklarını okutmak istemediği için ya da okulları farklı olduğu için kendi sınıfına almamıştır. Bu öğretmenlere çocuklarının neden kendi öğrencileri olmadığı, bu konuda ilerisi için ne düşündükleri, çocuklarının öğretmenleriyle ilişkilerinin nasıl olduğu sorulmuştur. Alınan cevaplar Tablo 4.5'te verilmiştir.

Tablo 4.5.

Kendi Çocuğunun Öğretmeni Olmayanlar

KOD	Sebebi	Öğretmeniyle İlişkileri	Dersleriyle İlgilenme
Ö1	Şartlar öyle gerektirdi	Olumluydu hep	Evdeki herkes üzerine düşeni yapardı
Ö3	Benim branşım zihinsel engelliler olmasından	Olumluydu	Ben de eşim de ilgilenirdik
Ö5	Okullarımız farklıydı	Yüz yüze çok görüşemiyoruz, ama telefonla görüşüyoruz	Babası daha çok ilgileniyor
Ö6	İstemedim, istemem de	İşine karışmıyorum, kızım da ben de çok seviyoruz	Ben ilgileniyorum
Ö7	İstemedim, istemem de, rol çatışması yaşamasını istemiyorum çocuğumun	Çok güzel ilişkimiz, sürekli görüşüyoruz	Ben ilgileniyorum ama babasının da ilgilenmesini sağlıyorum ara sıra
Ö8	Ben istemedim	Öğretmenini yetersiz buluyorum	Ben ilgileniyorum
Ö10	Henüz o ilkokulda benim branşım da beden eğitimi	Annesi sürekli görüşüyor, ben görüşemiyorum	Annesi ilgileniyor ben de elimden geldikçe ilgilenip takip ediyorum

Bu öğretmenler farklı sebeplerden dolayı çocuklarının hiç kendi sınıflarında olmadığını söylemişlerdir. Rol çatışmasının yaşanması, çocuğunun ezilmesi gibi sebeplerden dolayı da kendi çocuklarını okutmak istememişlerdir. Öğretmenler veli

olarak çocuklarının öğretmenleriyle -kendilerinin olmasa bile eşlerinin- ilişkilerini olumlu olarak nitelemişlerdir.

Ö2, Ö4, Ö9 kodlu öğretmenler kendi çocuğunun öğretmeni olmuşlardır. Öğretmenler sınıf içinde kendi çocuklarına farklı davranmadıklarını, hatta adil olmak için onların başarısını geri planda tuttuklarını söylemişlerdir.

Ö4: *Olumsuz yönde farklı davrandım. Başarılı bir öğrenci olmasına rağmen öğretmen kendi çocuğuna farklı ilgi gösteriyor denmesine engel olmak istediğim için çocuğumun başarısını sınıfta ön planda tutmadım.*

Sınıf içinde çocuklarına karşı tutumları sorulduğunda diğer öğrencilerden farklı olmasa da ona karşı biraz daha sert olduklarını, örnek olması gerektiğini düşündüklerini söylemişlerdir.

Ö2: *Aynı davranışı yapan başka bir öğrenci olsa ona ne diyecek veya nasıl davranacaksam aynısını yaptım.*

Ö4: *Kendi sınıfımda okuttuğum için hiç pişmanlık duymadım. Ancak demokratik olarak yapılan seçimlerle aldığı bazı görevlerden gönüllü olarak istifa etmesini istedim. Bunun için pişmanlık duyuyorum. Arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde ondan kusursuz davranmasını bekliyordum.*

Kendi çocuğunun okutmanın farklı bir sorumluluğu olduğunun bilincinde olan öğretmenler en önemli sorun olan “çocuğuna farklı davranıyor, onu diğer öğrencilerden üstün tutuyor” düşüncesinin oluşmaması için çocuklarını geri plana itmeyi tercih etmişlerdir. Her ne kadar çocuğuna da herkese davrandığı gibi davranmaya çalışmış olsalar da onu kısıtlayarak veya ezerek adil bir ortam oluşturma yoluna gitmişlerdir.

İstenmeyen bir davranışı kendi çocuğunda gören öğretmenlerin tepkilerinin nasıl olduğu sorulmuştur. Ö2 kodlu öğretmen bu davranışın sebebini araştırdığını, çocuğuna açıklama yaparak düzeltmesini sağladığını söylemiş; Ö4 ve Ö9 kodlu öğretmenler ise kendi çocuklarına daha tepkili ve sert davrandıklarını söylemişlerdir. Buna sebep olarak da kendi çocuklarının diğerlerine örnek olması gerektiğini düşündükleri için böyle davrandıklarını söylemişlerdir. Bu da çocuklarının hata yapmalarına karşı tahammülsüz olduklarını, çocuklarının “öğretmen çocuğu” sıfatının ağırlığıyla örnek bir öğrenci olması gerektiğini

düşündüklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca hem çocuğu hem öğrencisi olduğu için onun yaptığı her türlü davranışın sorumlusu yine kendileri olacağı için tepkilerinde aşırılık göstermeleri kendilerince normal bir davranış olarak kabul edilmektedir.

Öğrencilerinin çocuklara karşı davranışlarına dair gözlemleri sorulan öğretmenlerden Ö2 ve Ö9 farklı davranmadıklarını ve diğer arkadaşlarıyla nasıl ilişkileri varsa çocuklarıyla da aynı şekilde olduğunu söylemiştir. Ö4 ise öğrencilerinin kızını bazen kıskandığını bazen de ona özendiğini belirtmiştir.

Öğretmenlerin gözlemlerine göre sınıf içinde arkadaşlıkların oluşmasında çocuklarına karşı çok farklı yaklaşımamakla birlikte öğrencilerinde kıskançlık, çocuğuna karşı çekingenlik ve rahat davranamama gibi davranışlarda bulundukları da söylenebilir.

Görüşmeye katılan öğretmenlere çocuklarının dersleriyle kimin ilgilendiği sorulmuştur. Deneklerden dördü kendileri ilgilendiklerini, üçü ailece ve eşiyile birlikte ilgilendiklerini, diğer üçü de önce çocukların kendi başlarına çalışmasını gerek olursa yardım ettiklerini ve yol gösterdiklerini söylemişlerdir.

Görüşmede öğretmenlere çocuklarına ders çalıştırırken nelere dikkat ettikleri sorulmuştur. Planlı ve programlı çalışmasını sağlamak, etraftaki faktörlerden etkilenmemesine dikkat etmek, dikkatini derslerine vermesini sağlamak, anlayarak yapmasını ve öncelikle öğrenmeyi öğrenmesine dikkat etmek, öğretmenin beklentilerini göz önünde bulundurup verilen görevi tam olarak yaptırmaya çalışmak, hem gözüne hem kulağına hitap edecek şekilde yardım etmeye çalışmak alınan cevaplardır.

Ö6: Genelde öğretmenin ne beklentisi var onu dikkate alıyorum. Öğretmen ondan ne bekliyor onu anlamaya çalışıyorum. Görevi neyse o yerine getirilsin istiyorum. Hani hiçbir eksiği kalsın istemiyorum.

Çocuğunun başarısızlığında nasıl bir yöntem uyguladıkları sorusuna alınan cevaplar şöyledir: Başarısızlığının nedenini araştırmak ve kökenine inmek, tekrardan anlayarak yapmasını sağlamak, kendine güvenmesini sağlamak ve ona güvendiğini belirtmektir. Ayrıca tekrar yapmasını sağlamak, yeniden araştırmasını ve bol örnek çözmesini sağlamak, kendi çabaladıktan sonra hala başarısız olursa bire bir yardım etmek, öğretmeniyle ve çocuğumla görüşmek, o konuyu daha eğlenceli

hal getirmek ve oyunlarla sevdirmeye çalışmak, seviyesine göre anlayacağı şekilde tekrardan anlatmak.

Ö4: *Başarısız olunan sorularda tekrar, bol araştırma ve örneklerle soru çözümleri öneriyorum ve sadece gerçekten ihtiyaç duyduklarında bana gelmelerini söylüyorum.*

Ö6: *Burada kendimde eksiklik görüyorum, çocuğumda değil kendimde. Çocuk başarısız değildir, anne-baba başarısızdır diye düşünüyorum. Eksikliğinde de kendimi çok eksik görüyorum. Benden kaynaklandı. Bu durumda önce öğretmenle görüşürüm. Ne yapabiliriz. Çünkü benim etkili olmadığım noktada öğretmen çok etkilidir. Ben de bir sınıf öğretmeni olduğum için velilerim de aynı şekilde bir eksiği olduğu zaman bana başvuruyorlar. “Sen söyle, senden daha iyi alıyor” diye. Öğretmenleriyle konuşuyorum. Sonra kendim oturup konuşuyorum. “yaptığın davranış doğru mu? Bunu böyle yapsan olur mu?” bazen tabii ki o anki psikolojiyle kızdığım da oluyor yani, sesimi yükseltiyorum. Bazen neden böyle oldu, karışıyor bazen, roller karışıyor. O anki psikolojiye göre değişiyor.*

Ö8: *Daha eğlenceli hale getirmeye, oyunlarla sevdirmeye çalışıyorum.*

Ö9: *Öğrenciyi başarısızlığa iten sebepleri gerek ailesel gerek çevresel olarak kökenine inerek araştırdıktan sonra bu konuyla ilgili nasıl bir yol çizmem gerektiğini belirlerim. Bütün başarının sevgiden geçtiğini bilirim. Öğrencim ve çocuğum ilişkisi ayırt etmediğimden dolayı eşitlik ilkesi davranarak farklılık gözetmem.*

Verilen cevaplar göz önüne alındığında öğretmenler çocuklarına ders çalışırken ve beklenen başarıya ulaşmadıklarında profesyonelce davranmaktadırlar. Konuyu daha iyi anlamaları için birden fazla duyusuna hitap etmeleri, farklı farklı yöntemler kullanmaları, sorunun kaynağını araştırmaları, oyun haline getirip eğlenmelerini sağlamaları bunun birer göstergesidir. Karşılarındaki meslektaşına karşı sorumluluk yüklendikleri için çocuklarının başarısızlığını kendi başarısızlıkları olarak görmektedirler.

Öğrencilerine ve çocuklarına uyguladıkları yöntemlerini karşılaştırmaları istenen öğretmenlerden alınan cevap genelde her iki tarafa da aynı yöntemi uyguladıklarına dair olmuştur. Bunun yanı sıra Ö1 kodlu öğretmen kendi çocuğuna

daha katı olduğunu belirtmiştir. Ö3 (zihinsel engelliler öğretmeni) branşından dolayı her yöntemi uygulayamadığını söylemiştir. Ö2 aynı yöntemleri uygulamasına rağmen çocuklarıyla daha fazla zaman geçirdiği ve uzun süreli uyguladığı için çocuklarında daha başarılı sonuçlar aldığını söylerken Ö4 aynı yöntemlerden öğrencilerinde daha kolay sonuç aldığını söylemiştir. Ö5 yöntem uygulamadığını, sınıfta sorduğu güzel soruları kızına da sorduğunu ifade etmiştir.

Ö2: *Çocuğuma gösterdiğim ilgi ve şefkatin aynısını öğrencilerime yansıtmaya çalışırım. Çocuklarımda onaylamayacağım davranışları öğrencilerimde de onaylamam ve uyarırım. Çocuklarımda daha iyi yapmamım sebebi daha uzun yıllar aynı tavrı gösterebileceğim ortamın olması.*

Ö4: *Planlı programlı çalışan, soruların cevaplarına kendi çabasıyla araştırma yaparak ulaşan, düzenli kitap okuyan bir öğrenci profilini çocuklarım ve öğrencilerim için çiziyorum.*

Ö6: *Ben çok büyük bir fark görmüyorum onların arasında. Onları da kendi çocuğum gibi gördüğüm için, diyorum ya kendi çocuğumu da öğrenci olarak gördüğüm için kendi çocuğuma yaptıklarımın aynısını onlara da yapıyorum. Ben öğretimden çok eğitim daha önemli diye düşünüyorum. Okulda da önce eğitimlerine dikkat ediyorum. Çocuğumda ne görmek istiyorsam onlara da onu öğretiyorum, öğretmeye çalışıyorum. Konuşmaya çalışıyorum. Öğretim olarak da hani aynı şekilde devam etmeye çalışıyorum. Dengeyi korumaya çalışıyorum. Çok ayrımcılık yapmak istemiyorum. Onlar da benim evladım. Çocuğuma nasıl davranıyorsam onlara da aynı davranmak istiyorum.*

Ö8: *Hiçbir fark yok aslında, karşında anlamayan gözler gördüğünde farklı stratejiler geliştiriyorsun.*

Öğretmenlere çocuğuna ders çalıştırırken onu öğrenci olarak mı yoksa çocuğu olarak mı gördükleri sorulmuştur. 6 öğretmen çocuğu, 3 öğretmen öğrenci ve 1 öğretmende öğrenci ve çocuktan ziyade birey olarak gördüğünü söylemiştir.

Ö2: *Çocuğumla ders çalışırken onu evladım ya da öğrencim olarak düşünmedim. O bir birey, görev ve sorumlulukları var. Zamanında ve doğru yapabilmesi için yardıma ve desteğe ihtiyacı var. Bunun için duygusallık, ödül ya da acıma katmadan yaklaştım.*

Ö4: Öğrencilerime vermeyi çalıştıklarımı çocuklarıma da vermeye çalıştım ve beklentilerim de öğrencilerimde olduğu gibiydi. Fakat beklentilerime ulaşmak öğrencilerimde daha kolay oldu.

Ö6: Benim öğrencim değil ama öğrenci, o bir öğretmenin öğrencisi. O görevi yerine getirmek zorunda.

Ö7: Çünkü okulda öğretmenim onlara farklı gözden bakmak zorundayım. Evde çocuğum orda farklı gözden, veliyim çünkü. Karşımda onun öğretmeni var. Öğretmenine hazır gitmesini isterim çocuğumun.

Çocuklarıyla ilişkilerinde mesleklerinin becerilerinden yararlanan öğretmenler, çocuklarının derslerine yardım etme konusunda da mesleklerini avantaj haline getirmektedirler. Hangi konuyu nasıl anlatması gerektiğini bilmek, anlaşılmayan yerleri eğlenceli hale getirmek ya da farklı yöntemlerle tekrardan anlatmak, çocukların seviyesine uygun bir şekilde yardım etmek yine mesleklerinin getirdiği bir avantaj olarak sayılabilir.

Görüşme yapılan öğretmenlerin kendi çocuğunun öğretmeni olmakla ilgili düşünceleri şöyledir:

Ö2: Eğer kendi çocuklarını okutacaklar ise çevrelerine bunun iyi bir karar olup olmadığını sorsunlar. Çünkü kendimize göre algıladığımız davranışlar başkaları tarafından nasıl algılanıyor bilemeyiz. Objektif ve eğitime yakın biri tarafından çocuğumuzun öğretmeni olmanın fayda ve olumsuz taraflarını tartışmalıyız. Çünkü bence bazıları çocuklarına çok kötü ve olumsuz davranabilir.

Ö3: Gerek yok. Yeterince birbirlerini görüyorlar. Hem kendi çocuğunu okutmak zordur. Ona karşı nasıl davranırsan davran arkadaşları arkasında bir şey arar.

Ö4: Denge sağlandıktan sonra bunu doğru buluyorum. Bütün çocuklarımın öğretmeni olmak isterdim.

Ö6: Ben kendim açısından dedim ya, ben çok uygun görmüyorum. Ama o dengeyi sağlayabileceğini düşünen bir insan varsa yapsın ama ben çok uygun görmüyorum.

Ö7: Yani pek uygun bulmadığımız yerler oluyor. Mesela çocuğu sürekli olarak işte, eğer kendi okulundaysa, çocuğunun kendi öğretmeniyse sürekli olarak

öğretmenler odasında, sürekli bir şekilde bu benim öğretmenim ya da öğretmenlerim burada, böyle laubali tavırlar. İşte öğrencilerden daha üstün olduğunu göstermeye çalışan tavırlar oluyor. Ya da annenin anne rolüne koyamamış, babasını baba rolüne koyamamış, 'bu benim babam, acaba okulda öğretmenim mi ya da okulda hangisini söylemem gerekiyor' diye çelişkide bulunuyor çocuklar. Bilmiyorum, ben pek uygun bulmuyorum bu konuyu.

Ö8: Bence kendi çocuğu ile öğrencileri arasında denge-eşitlik sağlayamayacağı için öğretmen kesinlikle kendi çocuğunu okutmamalı.

Ö10: Valla kendi adıma çok fazla etkileneceğini zannetmiyorum. Normal, rutin gideceğini düşünüyorum. Çünkü benim kurduğum ilişki, çocuğumla kuracağım ilişki ya da diğer öğrencilerle kuracağım ilişki çok farklı olmayacaktır. Ben bütün çocuklara kendi evladımış gibi davranıyorum. Ya işte bu bağlamda bir sorun yok bence.

Öğretmenlerin anne-babaların kendi çocuklarının öğretmeni olmasıyla ilgili fikirleri sorulduğunda farklı farklı cevaplar alınmıştır. Öğretmenlerden yedisi bunu olumsuz ve gereksiz bulurken ikisi kendi çocuklarını okutmayı istediğini, biri öğretmen çocuğunun diğer öğrenciler için model olacağını söylemişlerdir. Sınıfta tüm çocuklara adil davranmanın zor olması, kendi çocuğunun ezilebileceği, rol karmaşasının yaşanabilme ihtimali öğretmenlerin çoğunluğunun kendi çocuğunun öğretmeni olmayı olumsuz değerlendirmesine sebep olmuştur. Özellikle sınıf içinde dengeyi sağlamak ve adaletli davranmak için kendi çocuklarını geri plana tutmak, çocuklarının öğretmeni olmak istememelerinin sebebi olmuştur.

Kendi çocuğunun öğretmeni olmanın, öğrenciler ve çocukları üzerindeki etkileriyle ilgili düşüncelerde de farklılıklar olmuştur. Çocuklar arasında kıskançlık olacağını, çocuklarında rol karmaşası yaşanabileceği, kendi çocuğunu okutmanın zor olacağı da belirtilen diğer görüşlerdendir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri cevaplardan bir kısmı verilmiştir:

Ö2: Eğer kendi çocuklarını okutacak ise çevrelerine bunun iyi bir karar olup olmadığını sorsunlar. Çünkü kendimize göre algıladığımız kararlar başkaları tarafından nasıl algılanıyor bilemeyiz. Objektif ve eğitime yakın biri tarafından çocuğumuzun öğretmeni olmanın fayda ve olumsuz taraflarını tartışmalıyız. Çünkü bence bazıları çocuklarına çok kötü ya da taraflı davranabiliyor.

Ö4: Öğrencilerde kıskançlık ve özentî oluştururken çocukta kendine olan özgüveninin artmasına neden oluyor.

Ö5: Bence olumlu etkilerdi. Sadece matematik için diyorum. Diğer şeylerde de kendi öğretmeni çok daha etkili oluş olabilir. Çünkü benim kızımın diksiyonu çok güzel, çok güzel kompozisyon yazar, çok güzel konuşur, hitabeti çok iyidir. O konuda başka öğretmende olmasının da faydasını görmüştür yani.

Ö6: Şimdi ben kendi açımdan bakıyorum hep. O zaman kendi çocuğumun ezileceğini düşünürüm. Arkadaşları tarafından da “şimdi sen öğretmen çocuğusun o yüzden başarılısın, annen soruları veriyor mu?” bunu duymuştuk daha önceden. Arkadaşlardan duymuştur. Öyle bir durum mu var? Evde baban özel çalıştırıyor vs. ben zaten ezerim. Şöyle ezerim: diğerlerine haksızlık olmasın, kesinlikle birine gözümü ağarttığım zaman ona da ağartmam gerekir diye düşünüyorum.

Ö9: Öğretmen çocuklarının ebeveynlerinin öğretmen olması bana göre çok yanlış. Çünkü çocuklar anne ve babalarının öğretmeni olmasını sınıf arkadaşlarına bazı yanlış anlamda kullanacaklarını yani üstünlük taslama düşüncesini yapacaklarını biliyorum.

Anne-babasının öğrencisi olmak, çocukların olumsuz yönde etkilenmesine sebep olacaktır. Kendini diğer öğrencilerden farklı ve üstün görmek gibi olumsuzlukların yanı sıra öğretmen çocuğu olmanın kendine yükleyeceği sorumlulukların fazla olacağının düşüncesiyle hareket etmek kaç yaşında olursa olsun çocuk için zor olacaktır. Arkadaşlarıyla ilişkilerinde de bu durumun etkilerini yaşaması kaçınılmaz olurken kim nasıl davranacağı konusunda da kararsızlıklar yaşayabilir. Öğretmenlerin cevaplarından da anlaşıldığı üzere zaten anne-baba olan öğretmenlerin çoğunluğu da bu durumu onaylamamaktadırlar. Bu olumsuzlukların akabinde çocuklarda bazı olumlu etkilerin oluşması da kaçınılmazdır. Öğretmen çocuğunda özgüvenin artması, farklı olmanın verdiği sorumlulukları hem davranışlarıyla hem de sözleriyle yerine getirmesi, onun kişilik gelişiminde de etkili olabilir.

Sınıftaki diğer öğrenciler açısından değerlendirildiğinde çocuklarda öğretmenin çocuğuna karşı kıskançlık oluşabilir. Öğrencilerde öğretmene beslenen hayranlık ve ulaşılmazlık duyguları vardır. Bu duygulardan dolayı da kıskançlığın yaşanması normaldir. Öğretmenin çocuğuna karşı mesafeli yaklaşma ya da onun

yanında rahat edememe öğrenciler üzerinde görülen diğer etkilerdir. Konuşulan bir konunun öğretmene söylenebileceği ihtimali ve çocuğunun öğretmenin bir uzantısı olarak düşünme öğrencilerin davranışlarını kısıtlayabilir.

Sınıftaki olayların eve yansması, olumsuz olayların da öğretmenleri nasıl etkilediğiyle ilgili fikirleri alınmıştır. Öğretmenlerden beşi sınıftaki olaylardan ve olumsuzluklardan etkilenmediğini ve eve yansıtmadığını, dördü ise az ya da çok etkilendiğini ve evine de yansıttığını söylemiştir. Öğretmenlerden biri ise çocuğundan ayrı yaşamaktadır. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 4.1.6.'da verilmiştir.

Tablo 4.6.

Sınıftaki Olayların Eve Yansıtılması

KOD	Evdeki Etkileri
Ö1	Pek etkilenmiyorum
Ö2	Fiziki yorgunluk olsa da psikolojik etkilenmem, işim evime girmez
Ö3	Çabuk sinirleniyorum ya da geçiştiriyorum
Ö4	Sabırım ve tahammülüm azalıyor
Ö5	Çocuğuma yansıtmam ama beni etkiler
Ö6	Bir sorun olduğunda eşimle paylaşıp halletmeye çalışırım
Ö7	Sınıfta çok fazla olumsuzluk olmadığı için pek etkilenmem
Ö8	Olumsuz tabi ki, iş ve ev hayatı birbirinden ayıramıyoruz maalesef
Ö9	Sınıftaki olanları eve yansıtmam, asla etkilenmem
Ö10	Çocuğumun yanında değilim

Ö2: *Hiçbir şekilde olumlu/olumsuz etkilediğini gözlemlemedim. Çünkü işim evimin kapısından girdiğimde geride kalmıştır, nasıl ki işe geldiğimde evim kapının gerisinde kaldıysa. ... İşten yorgun gelme kavramını hayatımızdan çıkarmalı ve zevkle yaptığımız işten eve yeni bir enerji ve sosyal yaşam beklentisiyle gelmeliyiz.*

Ö4: *Her insanın iş hayatında sıkıntı yaşayıp eve yansıttığı kadar ben de aileme yansıtabiliyorum. Olumsuz yönde etkiliyor. Sabrımın ve tahammülümün azaldığını fark ediyorum.*

Ö9: Önemsenecek şekilde yansıtmıyorum. Çünkü okul ve aile farklı yapıdaki kurumlardır. Olaylar olduğu yerde bırakılmalıdır. ... Sınıf içindeki olan olayları asla aile içine yansıtmadım.

Okulda veya sınıfta yaşanan olayların hepsinden ziyade genellikle olumsuz olaylar öğretmenlerin evine taşınmaktadır. Gün içinde herhangi bir sebepten dolayı sinirlenen, yorulan vb. durumlarda öğretmen olayın psikolojisini evine ve çocuklarına da yansıtmaktadır. Daha önceki sorularda da belirtildiği gibi öğretmenlerin sabrı tükenmekte, tahammülü azalmaktadır. Bazı öğretmenler ise okulda ne yaşanırsa yaşansın bunu evine taşımamakta, olayları okulda bırakmaktadır.

Meslek seçimiyle ilgili çocuklarını nasıl etkiledikleri ya da onları nasıl yönlendirdikleri ve öğretmen olup olmasını isteyip istemedikleri sorulmuştur. Verilen cevaplar Tablo 4.7’de verilmiştir.

Tablo 4.7.

Mesleki Yönlendirme

KOD	Öğretmenliği İsteme	Etkileme ve Yönlendirme
Ö1	İstemem	Karışmadım, kendileri seçtiler
Ö2	İsterim	Yeteneklerine göre kendi seçecektir
Ö3	Olabilir	Yetenekleri doğrultusunda yönlendirdim
Ö4	İsterdim	Bilgilendirdim ve seçimi onlara bıraktım
Ö5	İsterim	Ona bırakırım seçimi
Ö6	İsterim	Kendisi seçer ben etkilemem
Ö7	İsterse olsun	Sadece desteklerim seçim onun
Ö8	İsterim	İlgi alanlarına göre mutlu olacağı bir işi seçmesi için yönlendiririm
Ö9	Kendi isterse olsun	Mesleki seçiminde özgürdür
Ö10	İsterse olabilir	Yaşı itibariyle sadece sorarak fikirlerini alıyorum, ilerde de karar onun olur

Ö6: *Ben elimden geleni yaparım. O kendisi seçecektir tabii ki. Seçimi kendisine aittir ama öğretmen olmasını isterim. Baskı olarak değil de öğretmenliği ben çok seviyorum. Bu mesleğin güzel olduğuna, kutsal olduğuna inandığım için onun da öğretmen olmasını isterim ama öğretmen ol diye baskı yapmam. Kendi yetenekleri benimkinden çok farklı. Yeteneklerimiz çok farklı yani. Bazı yeteneklerimiz uyuyor ama onun yetenekleri farklı. Kendini farklı yerlerde de geliştirebilir. Ama sadece meslek değil de sosyal olarak da kendini geliştirmesini istiyorum yani.*

Ö9: *Yönlendirmeyi düşünmedim. Çünkü çocuğum kendi sevdiği bir mesleği seçebilme özgürlüğüne sahiptir. Kendi istedikten sonra öğretmen olmasına saygı duyarım. Çünkü öğretmenlik dünyanın en saygın, en güzel mesleklerindendir.*

Ö10: *Herhangi bir yönlendirme şu an itibariyle söz konusu değil ama bunu zaman zaman konuşuyoruz. Her yaş döneminde, her geçtiği dönemde soruyorum, ne olmak istediğini soruyorum yani. Onun da değişik şekillerde ifadesini alıyorum yani.*

Meslek seçimlerinde öğretmenler çocuklarının da öğretmen olmasını istemekte ama bunun için onları etkilemek yerine sadece bilgilendirip yönlendirmişler ve seçimi çocuklarına bırakmışlardır. Öğretmenlik mesleğinin kutsal sayılması, yorucu ve stresli bir iş olmasına rağmen manevi doyumunun fazla olması, toplum içinde saygın bir yerinin olması gibi etkilerinden dolayı çocuklarının da öğretmen olmasını istemektedirler.

Son olarak öğretmenlere öğretmenlerin çocuklarıyla ilişkilerinin nasıl olması gerektiği sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplardan bazıları şöyledir:

Ö2: *Öncelikle öğretmen olmayabilirlerdi de. Ama anne-baba olacaktı. Çocuklarının ihtiyaçlarının ne olduğunu belirlemeli ve gereken desteği göstermelilerdir.*

Ö3: *Her anne babanın çocuğun önemli olduğunu hissettirmesi gerekir. Öğretmenler çocuk gelişimini ve eğitimi bildikleri için daha profesyonel davranabilirler.*

Ö4: *Öğretmen anne-babaların öğrencilerine gösterdikleri ilgi ve sabrın çocuklarına da gösterilmesi gerektiğini düşünüyorum.*

Öğretmenler, cevaplarında daha önceden sorulmuş olan çocuklarıyla ilişki ve iletişimlerinin nasıl olduğu sorusunda verdikleri cevaplara benzer cevaplar vermişlerdir. Örneğin; Ö1 kodlu öğretmen ilk soruda aile yapısından dolayı uyumlu bir iletişimlerinin olduğunu, son soruda ise model alınacak bir aile olunması gerektiğini belirtmiştir. Ö2 kodlu öğretmen ilk soruya olumlu ve yol gösterici bir ilişkilerinin olduğu, son soruya ise destekleyen bir ilişki olması gerektiği şeklinde cevap vermiştir. Ö6 kodlu öğretmen ilk soruda zaman azlığından yakınırken son soruda çocuklara yeteri kadar zaman ayrılması gerektiğini gün içinde 1 saat bile olsa onunla ilgilenmesi gerektiğini söylemiştir.

Öğretmenlerin bu soruya verdikleri diğer cevaplar Tablo 4.8.'de verilmiştir.

Tablo 4.8.

Öğretmenlerin Çocuklarıyla İletişim ve İlişkileri Nasıl Olmalı

KOD	İlişki ve İletişimin Özellikleri
Ö1	Model alınacak bir aile
Ö2	Destekleyici ve çocukların ihtiyaçlarını belirleyici
Ö3	Çocuğa önemli olduğu hissettirilmeli
Ö4	Öğrencilere gösterilen ilgi ve sabır çocuğa da gösterilmeli
Ö5	Anlayışlı ve destekleyici
Ö6	Çocukerkil olmamalı
Ö7	Az da olsa mutlaka onunla ilgilenilmeli
Ö8	Yapabileceğinden fazlası beklenmemeli
Ö9	Paylaşımıcı ve sevgiyle yaklaşılmalı
Ö10	Baskıcı olmamalı, kendini ifade etmesi sağlanmalı

Öğretmenlerin verdikleri tüm cevaplar bütün olarak düşünüldüğünde bu soruya verdikleri cevaplar ya çocuklarıyla olan ilişkilerinin özeti niteliğinde ya da kurmaya çalıştıkları ilişkiye benzemektedir. Bu da öğretmenlerin çocuklarına yaklaşımlarında bilinçli olduklarını, nasıl olması gerektiği ve nasıl olduğu arasındaki dengeyi sağlamaya çalıştıklarını gösterir. Anlayışlı, destekleyici, sevgi ve paylaşımıcı olurken idareyi çocuğun eline bırakmamak gerekmektedir. Dersleriyle,

diğer ihtiyaçlarıyla ilgilenmeli onunla mutlaka zaman geçilmelidir. Kaç yaşında olursa olsun ona yapabileceğinden fazla yük yüklenmemeli, kararlarında onun yanında olunmalıdır.

Görüşme bitirilmeden önce eklemek istedikleri herhangi bir şeyin olup olmadığı sorulmuştur. Ö1, Ö3, Ö7 ve Ö8 kodlu öğretmenlerin verdikleri cevaplara eklemek istedikleri şeyler olmamıştır. Diğer öğretmenlerin cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Ö2: *Öğretmen arkadaşlarım çocuklarını ihmal ediyorlar ve yapmaları gerekenleri başka çocuklara yaptıklarından dolayı çocuklarına da doğal olarak yaptıklarını düşünüyorlar. Biraz daha bilinçli ve hassas davranmalılar.*

Ö4: *Öğrencilerimiz de çocuklarımız gibi bize emanet. Çocuklarımızı nasıl yetiştiriyor isek öğrencilerimizi de öyle yetiştirmeliyiz.*

Ö6: *Anne öğretmen olmak daha güzel, daha iyi anlıyorsunuz çocukları, ama her şeyden önemlisi vicdan. Hepsinde vicdan. Öğretmenlikte de vicdan, annelikte de vicdan. ... Anneliğim de öğretmenliğimi, öğretmenliğim de anneliğimi etkiledi, öyle diyelim. Başka bir meslekle tabii ki çok fark edebilirdi diye düşünüyorum. ... Başka bir meslekte olsaydım şimdiye belki çoktan istifa etmiştim, çocuklarıma bakmaktı işim. Çünkü gerçekten çocuklarımızı çok ihmal ediyoruz. Ben öğretmenlik olmasaydı istifa edip çocuklarıma bakardım.*

Ö10: *Bizim öğretmenlik mesleği kutsal bir meslek derler. Kutsallığı şuradan geliyor bence: Biz toplum olarak ataerkil bir topluma sahibiz. Öğretmen de çoğu zaman annelik-babalık görevini yerine getiriyor. Dolayısıyla öğretmen bunları erine getirirken çocuğun okulda anne ve babası oluyor ama çok duygusal davranırsa bir insan, kişilikle alakalı diye düşünüyorum. Çok duygusal olursanız işinizde gerektiği şekilde özenli davranamazsınız diye düşünüyorum. Eğer bir öğretmen o duygusallığı görevine fazla sirayet ettirirse kendi çocuğu ve diğer öğrenciler arasında bir kopukluk yaşayabilir. Olumsuzluk olabilir.*

Cevaplara genel olarak bakıldığında öğretmenlerin çocuklarına karşı adaletli davranmalı, sevgilerini olardan eksik etmemeli, ne kadar yoğun olurlarsa olsunlar çocuklarıyla mutlaka ilgilenmeli ve onlarla zaman geçirmeli, eğer çocukları aynı

zamanda öğrencileriye sınıf içinde adil davranmalı, onları ne ezmeli ne de ayrıcalıklı davranmalı, çocuklarına karşı profesyonel yaklaşmalıdır.

4.2. Öğretmen Çocuklarıyla Yapılan Görüşmelerde Elde Edilen Bulgular

Öğretmen çocukları için hazırlanan görüşme formunda 9 soru vardır. Görüşmeler sırasında sorulan soru sayısı da forma bağlı kalınarak çok değişiklik göstermemiştir. Gerek duyulduğunda ise yine önceden hazırlanmış olan alternatif sorulara ve sondalara başvurulmuştur.

1. soruda deneklerden kendilerinden ve mesleklerinden bahsetmeleri istenmiştir. Yaşları 18-26 arasında değişen 10 deneğin meslekleri ve cinsiyetleri ile ilgili bilgiler Tablo 4.9’da verilmiştir.

Tablo 4.9.

Görüşme Yapılan Öğretmen Çocuklarının Meslek ve Cinsiyet Bilgileri

KOD	Meslek	Cinsiyet	Öğretmen Olan Ebeveyn
Ç1	Öğretmen	Erkek	Baba
Ç2	Uzman (Memur)	Erkek	Baba
Ç3	Öğretmen	Bayan	Baba
Ç4	Öğretmen	Bayan	Anne ve Baba
Ç5	Mühendis	Bayan	Baba
Ç6	Öğretmen	Bayan	Anne
Ç7	Öğrenci (Mühendis)	Bayan	Anne ve Baba
Ç8	Öğrenci (Biyoloji)	Bayan	Anne ve Baba
Ç9	Öğretmen	Bayan	Baba
Ç10	Öğretmen	Bayan	Anne

Bu tabloda da görüldüğü gibi görüşmelerin yapıldığı öğretmen çocuklarının çoğunluğu anne ya da babasının mesleğini seçmişlerdir.

Görüşme formunun ikinci sorusunda anne ya da babalarıyla olan iletişimlerinin nasıl olduğu, onun öğretmen olmasının ilişkilerini nasıl etkilediğini

ve bu iletişimi nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Verilen cevaplar değerlendirildiğinde, anne ya da babanın öğretmen olması, çocuk psikolojisini ve çocuklarla iletişimin nasıl kurulacağını bilmeleri çocuklarıyla olan iletişimlerini de olumlu etkilemiştir. Bu ilişki ve kurulan iletişim çocukları tarafından anlayışlı, sabırlı, samimi ve iyi olarak değerlendirilmektedir. Deneklerden birkaçının soruya şöyle cevap vermişlerdir:

Ç1: *Genel anlamda eğitimci ailelerinde görülen çok katı disiplinin olmadığını ve iletişim kurarken mesleği ön plana almadığımızdan dolayı etkili iletişim kurabiliyoruz.*

Ç9: *Babamla iletişimim toplumda baba ile çocukları arasındaki kopukluğu kıskandıracak kadar iyiydi. Bu durumu da babamın iyi bir eğitimci olmasına bağlıyorum.*

Bu soruya verilen cevaplarla ilgili bilgiler Tablo 4.10.'da verilmiştir.

Tablo 4.10.

Ebeveynlerle İlişkilerinin Değerlendirilmesi

KOD	İletişimin Değerlendirilmesi
Ç1	Etkin, olumlu
Ç2	Olumlu, rahat, verimli
Ç3	Bazen iyi, bazen tartışmalı
Ç4	<u>Oldukça iyi</u>
Ç5	Rahat, anlayışlı
Ç6	Anlayışlı, sabırlı
Ç7	İyi
Ç8	Olumlu, anlayışlı
Ç9	Oldukça iyi
Ç10	Saygılı, samimi

Öğretmenlerin hem pedagojik eğitimlerinin olması hem de anne-baba kimliğine bürünmesi onların çocuklarına karşı yaklaşımlarını olumlu etkilemektedir. Çocuklarının bakış açısıyla öğretmen anne-babaların anlayışlı, sabırlı, yol gösteren,

destekleyen, verimli ve olumlu ilişkiler kuran ebeveynler olması çocuklarının da kendilerini ilişkilerinde rahat hissetmesini sağlamakta ve bunu bir avantaj olarak görmekte-dirler.

Öğretmen bir anne-babaya sahip olmanın avantaj ve dezavantajları sorulduğunda alınan cevaplardan üçü şöyledir:

Ç3: *Ben küçükken çok başarılı bir öğrenciydim. Komşuların ben yaşlarda çocukları vardı. Bana hep senin baban öğretmen sen ondan başarılısın derlerdi. Başarının başkasına mal edilmesi çok hoş bir şey değil. Bir de babam öğretmen olduğu için özellikle ilkokuldayken sürekli defterlerimizi kontrol eder, sürekli sınav yapardı. Bir öğretmen çocuğu olmanın en kötü yanı babanın düşüneceği tek çocuk olmaman.*

Ç4: *Bence en büyük dezavantajı, çocukluğunu çocuk gibi yaşayamamak. Size yapıştırılan ‘Öğretmen Çocuğu’ vasfı elinizi kolunuzu bağlıyor. Arkadaşlarına uyamıyor bir çocuğun yapabileceği yaramazlıklardan kendinizi geri tutuyorsunuz. Örnek öğrenci olup çıkıyorsunuz da bakalım öyle olmak istiyor musunuz? Avantaja gelince benim annem babamdan en fazla yararlandığım konu kaynaklar olmuştur. Evimizde her ödevime her araştırmama yetecek kadar kitap oldu her zaman. Avantaja gelince benim annem babamdan en fazla yararlandığım konu kaynaklar olmuştur. Evimizde her ödevime her araştırmama yetecek kadar kitap oldu her zaman.*

Ç9: *Hangi yaşta olursan ol her zaman seninle aynı dili konuşan bir ebeveynin olması benim için çok büyük bir avantajdı her zaman. Babamla iletişimimizin güçlü olması özgüvenimi geliştirdiğini düşünüyorum. Aynı zamanda sosyal olmamda, toplumda duygularımı ve kendimi düzgün ifade edebilmemi iletişimimizin düzgün ve çift yönlü olmasının getirdiği artılar olarak görüyorum. Babamın eğitimci olması hayatımda her zaman avantaj olmadı tabi. Okul ya da sosyal yaşamımdaki herhangi bir olumsuzlukta babamın uzun uzun ve tekrar eden nasihatlerini dinlemek bazı zamanlarda sıkıntılarım olduğu halde babama bu durumu açmamama neden oluyordu. Meslekten kaynaklansa gerek bu tür diyaloglardan açıkçası sıkılıyordum.*

Bu soruya verilen cevaplarda avantaj olarak anlayışlı, bilgili, sabırlı, empati yapabilen, derslere yardım eden, sosyal becerileri geliştiren, eğitim konusunda

destekleyici anne-baba profili çizilmiştir. Çocuklar genellikle anne-babasının sağladığı bu avantajlardan yararlanmışlar ve gerek derslerinde gerekse insan ilişkilerinde başarılı olmuşlardır. Bunun yanı sıra arkadaşları içinde sevilen kişiler olduklarını belirtenler de olmuştur. Örneğin;

Ç6: Sınıfta da avantajları var, dediğim gibi popüler bir öğrenci oluyorsun. Çok silik bir öğrenci olmuyorsun öğretmen çocuğu olmaktan dolayı. Herkes seninle iyi geçinmeye çalışıyor. Kimse seninle kavga etmemeye, tartışmamaya çalışıyor.

cevabıyla arkadaşları tarafından ön planda tutulduğunu belirtmiştir. Dezavantajları olarak sürekli göz önünde olmak, beklentilerin yüksek tutulması, yorgun olarak eve gelen anne ya da babayla zaman geçirmedeki sıkıntıların olması, anne ya da babanın ilgilenmesi veya düşünmesi gereken tek çocuğun kendisi olmaması, rahat ve istediği gibi davranmamak, hep örnek bir öğrenci olmak ve “öğretmen çocuğu” profiline uymak başarısının anne ya da babaya mal edilmesi, anne-babasının öğrencisi olduğu dönemlerde sınıf başkanı gibi görevlere getirilmemesi alınan cevaplardır. 3 kişi ise dezavantajın olmadığını, olsa bile kendilerinin bunları yaşamadığını belirtmiştir.

Anne ya da babanın öğrencileriyle olan iletişiminin çocuğuyla olan iletişimini etkileyip etkilemediği, etkilediyse nasıl etkilediği sorusuna verilen cevaplara göre; okulda yorulan, sinirlenen, stres yapan ebeveynin bazı zamanlar bunu eve de yansıttığı olmaktadır. Özellikle dersler konusunda öğrencilere defalarca anlatırken evde çocuklarına o kadar anlayışlı davranılmamakta ve yardım edilen ders ya da konuyu çocuğunun hemen anlamasını beklemektedirler. Sabrı tükendiği için çocuklarına daha çabuk sinirlenmektedirler. Öğrencilere ayrılan zamanla çocuklara ayrılan zaman arasında bir ters orantı ortaya çıkmaktadır. Kendi çocuğunu okutan öğretmenin sınıfta çocuğuna daha çok kızması ve onu daha fazla ezmesi de verilen cevaplar arasındadır. Bu olumsuzluklara karşın öğrencileri yaşındayken onların sorunlarını bilen anne-babalar kendi çocuklarına karşı daha anlayışlı olmayı başarabilmektedirler. Hem öğrencilerine hem çocuklarına karşı sevgili ve anlayışlı davranmaları, öğrencilerinden dolayı çocuklarını daha iyi anlayabilmeleri de olumlu etkiler olarak görülmektedir.

Ç5: Bizi etkileyen tek yanı öğrencilerine çok streslendiği veya sinirlendiği zaman aynı stresi ve siniri evimize de yansır öğrencilerine kızdığı konularda bizi de hemen uyarır.

Görüşme yapılan öğretmen çocuklarına anne-babasının öğrencileriyle ilgili düşünceleri sorulmuştur. Tablo 4.11.'de bu düşüncelerin genel bir yansıması verilmiştir.

Tablo 4.11.

Çocukların Anne-babaların Öğrencileriyle İlgili Düşünceleri

KOD	Kıyaslama	Kıskanma	Diğer Düşünceler
Ç1	Kıyaslamadım	Kıskanmadım	
Ç2	Dersleri iyi olanlardan daha iyi olmaya çalışıyordum	Başarılarını kıskanırdım	Şanslı çocuklardı
Ç3	Kıyaslamadım	Küçükken kıskanırdım	Benim imkânlarım daha iyiydi onlardan
Ç4	Yaşım büyük olduğu için kıyaslamadım	Küçükken kıskanırdım	Ben çocuğuydum onlar öğrencisi, farkımız buydu
Ç5	Kıyaslamadım	Kıskanmadım	
Ç6	Okulda öğretmen evde anneydi, kıyaslamadım	Kıskanmadım	
Ç7	Kıyaslamadım	Küçükken kıskanırdım	Çocuğu olduğum için daha samimiydi bana karşı
Ç8	Kıyaslamadım	Küçükken kıskanırdım	Ben her zaman farklıydım onlardan
Ç9	Kıyaslamadım	Küçükken kıskanırdım	Onlar babamı benden çok gördükleri için şanslılardı
Ç10	Kıyaslamadım	Kıskanmadım	

Görüşme yapılan bireyler anne ya da babalarının öğrencileriyle kendilerini kıyaslamadıklarını belirtmiştir. Sadece biri başarıları konusunda kıyaslama yaptığını, babası evde öğrencilerinin başarılarını anlattığı zaman onlardan daha iyi olmak için uğraştığını belirtmiştir. Bir başka denek ise kendisinin şehirde yaşadığı, babasının ise köyde çalıştığı için kendi imkânlarının o öğrencilerden çok daha iyi olduğunu söylemiştir. İki denek ise babasının öğrencilerinin şanslı olduğunu düşünmektedir. Kıskanma konusunda ise dört denek hiç kıskanmadığını, beş denek küçükken kıskandığını fakat büyüdükçe bu duygunun yok olduğunu söylerken bir denek de sadece onların başarısını kıskandığını söylemiştir.

Ç2: Bir dönem babamın okuttuğu öğrencilerle aynı yaş grubundaydım. Babam evde onların durumlarını anlatırken iyi olanlardan daha iyi olmaya çalıştığımı hatırlıyorum. Başka çocuklarla ilgilenmesini kıskandığım zamanlar fazla olmamıştır ama öğrencilerinin başarısını kıskandığım olmuştur.

Ç5: Öğrencilerinden bizi her zaman ayrı ve daha değerli tutmuştur. Bu yüzden kıyaslama olsun, farklı görme olsun bu gibi konularda hiç olumsuz düşünmemişimdir.

Ç8: Öğrenciler annem ve babamın hayatında bir süre oluyolar. Ama ben onlarla yaşıyorum. Yani her zaman onlardan farklıyım.

Ç10: Annemin öğretmen olması onlardan farklı olmamı sağlıyordu çünkü annemin döneminde öğretmen olan anne sayısı fazla değildi.

Kendilerini anne-babalarının öğrencileriyle kıyaslamayan öğretmen çocukları, kıskanma konusuna yaşlarına göre farklılıklar göstermişlerdir. Genellikle küçükken kıskandığını belirtmişlerdir. Bu da küçük yaşta anne-babasının mesleğini tam olarak kavrayamadıkları, anne-babasını başka çocuklarla paylaştıklarını düşünmelerinden olabilir. Yaşları büyüdükçe bu mesleği kavramışlar ve kıskanmaya da son vermişlerdir.

Görüşmeye katılan öğretmen çocukları anne-babasının öğrencisi olmak ve olmamak durumlarına göre ayrılmıştır. Yedi denek anne ya da babasının öğrencisi olmamıştır. Bununla ilgili bilgiler Tablo 4.12.'de verilmiştir.

Tablo 4.12.

Anne-Babasının Öğrencisi Olmayan Çocuklar

KOD	Evdeki Anne-Baba Davranışı	Veli olarak Anne-Babasına Bakış Açısı
Ç1	Ders çalıştırırken öğretmenim gibiydi	Alakalı bir veli
Ç2	Öğretmenim gibi davranmazdı	Öğretmenlerim babamla daha dikkatli konuşurdu
Ç3	Evde çok sıkı tutardı, öğretmen gibiydi	Eti senin kemiği benim düşüncesi vardı biraz babamda
Ç4	Teyzem öğretmenim olduğu için onlar öğretmen gibi davranmazdı	Veli olarak avantajlıydı
Ç8	Ders çalışırken öğretmen gibiydi, bu beni hep olumlu etkiledi	Aynı okulda olduğumuz için her şeyden haberi olurdu
Ç9	Babam evdeki öğretmenimdi	Birbirlerini iyi anladıkları için öğretmenimle hep iyi diyalog kurardı.
Ç10	Ödevlerimi yaptırırken öğretmen gibiydi	Öğretmenim annemin arkadaşı olduğu için sürekli beraberlerdi

Yedi çocuk da anne ya da babasının öğrencisi olmadığına eksikliğini hissetmediğini, zaten anne ya da babasının evde ona -özellikle ders çalışırken- öğretmen gibi davrandığını belirtmişlerdir. Anne-babalarını veli olarak değerlendirmeleri istendiğinde ise öğretmenleriyle hep iyi anlaştıklarını, alakalı ve anlayışlı veli olduklarını bu ilişkilerin de genellikle kendilerine de olumlu yansıdığını söylemişlerdir.

Ç4: Kesinlikle eksiklik değil, annem babam değil ama teyzem ilköğretim öğretmenimdi ve ben bunun bir çocuk için çok büyük bir dezavantaj olduğunu düşünüyorum.

Ç8: Annemle aynı okuldayken benden bile önce sınav notlarımı öğrendiği olurdu. O zamanlar bazen bundan rahatsız olurdum. İyi notumu kendim gururla söylemek isterdim. Kötü notumu ise saklamak isterdim. Okulda her yaptığımdan ya da yapmadığımdan yani okul hayatımdan annemin haberi olurdu. Paylaşmak istediklerimin ya da istemediklerimin benim kararım olmaması beni rahatsız ederdi. Beni herhangi bir konuyla ilgili anneme şikâyet ederdi, hep içime kapanık olduğumu ve asosyal olduğumu da söylerdi.

Anne-babalarının ders çalıştırırken öğretmen gibi davranmaları, çocukları için evdeki öğretmen rolüne bürünmüş olmalarını sağlamıştır. Bu sebepten görüşmeye katılan öğretmen çocukları anne-babasının öğrencisi olmanın eksikliğini yaşamamışlardır.

Diğer üç denekten ikisi annesinin biri ise babasının öğrencisi olduklarını belirtmişlerdir. Tablo 4.13’de anne-babasının öğrencisi olan çocukların düşünceleri yer almaktadır.

Tablo 4.13.

Anne-Babasının Öğrencisi Olan Çocuklar

KOD	Ev-Okul Arasındaki Davranışlar	Arkadaşlar	Diğerleri
Ç5	Fark yok	Ders ve sınavlarla ilgili soru sorarlardı	• Özgür davranırdım • Hitap sorunu yoktu • Derslerime yardım etmezdi
Ç6	Okulda öğretmen evde anneydi	Herkes benimle iyi geçinir, tartışmaz, kavga etmezdi	• Kendimi kısıtlamazdım • Bazen okulda anne derdim • Derslerime yardım ederdi
Ç7	Okulda ciddi ve mesafeli	Beni kıskanırlar, torpilli olduğumu düşünürlerdi	• Özgür davranırdım • Hitap sorunu yaşamadım • Derslerime yardım etmezdi

Görüşülen bireylerden Ç5 anne-babasının evde ve okulda davranışları arasında fark olmadığını, Ç6 okul ve evdeki rollerinin farklı olduğunu ve Ç7 annesinin okulda daha ciddi ve mesafeli davrandığını söylemiştir. Arkadaşlarının kendilerine davranışlarını değerlendirirken ikisi olumlu tutumlardan bahsetmiş bu durumda şikâyetçi olmadıklarını belirtmişlerdir. Ç7 kodlu kişi ise kendisine karşı oluşan bakış açısının olumsuz olduğunu, arkadaşlarının öğretmen çocuğu olduğu için ona ayrıcalıklı davranıldığını düşündüklerini dile getirmiştir. İki birey derslerinde anne ve babasının evde derslerine yardım etmediğini belirtmiştir. Üçü de okuldaki davranışlarında kendilerini, kısıtlamamış, yaptıkları her şeyin anne-babalarına mutlaka iletileceğini bilmelerine rağmen özgür davrandıklarını belirtmişlerdir. Evde anne-baba, okulda öğretmen olan ebeveynlere karşı hitap sorununu sadece Ç6 kodlu kişi yaşamış, diğerleri ise hitap etmekle ilgili bir sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir.

Ç7: Ben başarılı olmamı annemin öğretmen olmasına değil kendi çabalarımaya bağlıyorum.

Ç7: Bazen biraz daha sertti. Topun ağzında hep ben vardım. Günah keçisiydim bazen de sınıfta.

Ç7: Onlarda bazen kıskançlığa neden oldu. Dediğim gibi torpilli olduğumu düşünürlerdi.

Anne ya da babasının öğrencisi olan çocukların üçünden de farklı cevaplar alınmıştır. Arkadaşlarının yaklaşımlarında, anne-babasının okul ve evdeki davranışların arasında farklılıklar görülmüştür.

Öğretmen çocuklarına anne ve babalarının kendilerini öğrencileriyle karşılaştırıp karşılaştırmadığı sorulmuştur. Alınan cevaplar genellikle kıyaslama yapılmadığı ve rekabetin oluşturulmadığı şeklinde olmuştur. Bununa birlikte alınan cevaplar arasında şunlar da vardır:

Ç2'nin babası başarılı öğrencilerden bahsederken kendisinin içten içe rekabet oluşturduğu,

Ç3'ün babasının öğrencilerinin köyde olmasından dolayı şartlarının kendisine göre daha kısıtlı olduğu için kendilerinden daha fazla başarı beklendiği,

Ç3: *Babam eve test getiriyordu. Onlar köyde siz onlardan daha iyi olmalısınız derdi. Onlar 3 yanlış yapıyorsa biz 3 yanlış yapmamalıydık. Sadece imkân olarak daha iyi olduğumuz için daha iyi olmamız gerektiğinden bahsedirdi.*

Ç5'in babasının ders durumu daha iyi olan öğrencilerle arkadaşlık etmesini istediği,

Ç9'un babasının ise şartları iyi olmamasına rağmen dersleri iyi olan öğrencilerden bahsettiği,

Ç9: *Zaman zaman şartları bizden daha kötü olduğu halde daha başarılı öğrencilerinden bahseder, takdir ettiğini ifade ederdi. Kıyaslama yapıp bizi kamçulamak gibi bir amacı olmadığını düşünüyorum bu davranışında. Amacı halimize şükredip elimizden gelenin daha iyisini yapıp şartları zorlamamızı sağlamaktır sanırım.*

Öğretmen anne-babaların, çocuklarının dersleriyle ilgili davranışlarının çocukları tarafından nasıl algılandığı ile ilgili bilgiler Tablo 4.14.'de verilmiştir.

Tablo 4.14.

Derslerle İlgili Düşünceler

KOD	Derslere Yardım Etme	Başarısız Olunca	Diğer Düşünceler
Ç1	Babam yardım ederdi	Motive edici	En iyisi siz olmalısınız
Ç2	Babam yardım ederdi	Destekleyici	Hep başarılı olma zorunluluğu hissettim
Ç3	Babam yardım ederdi	Teselli eden (üzüldüğüm için)	Babamın arkadaşlarından dolayı sürekli baskı vardı üzerimde
Ç4	Annem yardım ederdi	Üzülürlerdi	İçten içe başarılı olma zorunluluğu vardı
Ç5	Kendim çalışırdım	Çok çalışmamı isterlerdi	Öğretmen çocuğu olmak hayatımda fark yaratmadı
Ç6	Annem yardım ederdi	Tekrar tekrar anlatırdı	Kendimi başarılı olmak zorunda hissetmedim
Ç7	Ablam yardım ederdi	Daha çok çalışmamı söylerlerdi	Başarılı olmak kendimden gelen bir zorunluluktan
Ç8	Kendim çalışırdım, yardım etmezlerdi	Üzülüyorlardı	Hep başarılı olmak zorunda hissettim kendimi, benden beklentileri çoktu
Ç9	Babam yardım ederdi	Konuşup çözüm buluyorduk	Beklenti çok olduğu için başarılı olmak zorundasın
Ç10	Annem yardım ederdi	Üzülürdü	Başarılı olma zorunluluğu yoktu, derslerimde başarılıydim hep

Tabloda da görüldüğü gibi ders çalıma konusunda anne ve babalar çocuklarına yardım etmişlerdir. Öğretmen çocukları küçük yaşta kendilerini başarılı olmak zorunda hissettiklerini, en iyisi olmak, örnek olmak gibi davranışların baskısı altında olduklarını ve özellikle hem anne-babalarının hem de çevrenin onlardan beklentilerinin çok fazla olduğunu belirtmişlerdir. Başarısız olduklarında durumu düzeltme çalışmalarına geçildiğini ve bununla birlikte pek belli edilmese de anne-babaların başarısızlık durumuna üzüldüklerini ifade etmişlerdir.

Ç4: *Onlar bunu dile getirmese de siz içten içe başarılı, saygılı, örnek öğrenci olma zorunluluğunu taşıyorsunuz.*

Ç7: *Başarılı olmak benim kendimden gelen bir zorunluluktur.*

Ç7: *Daha çok çalışmamı söylerdi. Çok üstüme düşmezdi. Bu konuda da yardımcı olan yine ablamdı, babam da ilgilenmezdi. Onlar hep başkalarının çocuklarıyla ilgilenirdi. Biz kendi kendimize büyüdük de diyebilirim.*

Ç8: *(Kendini başarılı olmak zorunda hisseder miydin?) Kesinlikle evet. Onlar ve çevreleri benden her zaman çok şey bekledi. Okumak ya da başarılı olmak zorunda değil de zaten bunu yapacak gözüyle bakmalarını isterdim. Okuldaki herkes benimle ilgili konuşma hakkına sahip gibiydi.*

Ç9: *Öğretmenin ve sınıf arkadaşlarım tarafından öğretmen çocuğu olarak etiketlenmişimdir her zaman hatta bu durum hala geçerliliğini koruyor mesleğe başladığım halde. Herkesin beklentisi yüksek oluyordu tabi öğretmen çocuğu isen başarılı olmak zorundasındır, öğretmen çocuğu hata yapmaz, düşük almaz her zaman örnek bir öğrencidir algılayışı vardı maalesef.*

Ç9: *Bu durum hakkında konuşup durum çözülmeye çalışılıyordu. Olumsuz yönde eleştirilmesem de kendimi psikolojik baskı altında hissediyordum.*

Anne-babanın ve çevrenin öğretmen çocuklarının derslerindeki başarılarına karşı beklentileri genellikle fazla olmuştur. Çocuklar bu baskı ve ilgiden dolayı kendilerini başarılı olmak zorunluluğu hissetmişlerdir. Öğretmenler olası bir başarısızlık durumunda mesleki bilgilerinden de yararlanarak sorunu sebebini bulma, motive etme, destek olma gibi çözümlere başvurmuşlardır.

Arkadaşlarının kendilerine bakış açılarını nasıl değerlendirdikleri sorusuna da farklı cevaplar verilmiştir. Ç1, Ç7, Ç10 kodlu denekler arkadaşlarının kendilerini

zaman zaman kıskandıklarını; Ç2, Ç3, Ç6, Ç9, Ç10 kodlu denekler arkadaşlarının kendilerinin torpilli olduklarını ve ayrıcalıklı olduklarını düşündüklerini, Ç4, Ç5, Ç8 kodlu denekler ise arkadaşlarının davranışlarında öğretmen çocuğu olmalarından dolayı bir fark olmadığını belirtmişlerdir.

Ç1: *Arada sırada kıskansalar da bizim için gizli bir gurur kaynağı olduğunu söyleyebilirim. Babam, çok farklı işler yapmış olmasına rağmen onu öğretmenlik mesleğinden ayrı düşünemiyorum hiç.*

Ç2: *Deliriyordum. Öğretmen çocuğu olmak derslerinin başarılı olması anlamına gelmiyor. İlgili herhangi bir anne babanın çocuğu olmak evet fark yaratır. Ama öğretmen çocuğu olmak yaratmaz. Babam ilgili bir insan olduğu için başarılıydık. Öğretmen çocuğu olduğumuz için değil. Arkadaşlarım sen öğretmen çocuğusun başarılı olman normal diyordu ama ben çok öğretmen çocuğu gördüm: işsiz, aylak, umursamaz. Üzerinde sanki bir damga var. Öğretmen çocuğuyysan efendi olacaksın, akıllı olacaksın, başarılı olacaksın...*

Ç9: *Özellikle öğretmenlerin öğrencilerin nazarında saygılarını yitirmedikleri dönemlerde benim arkadaşlık kurmak arkadaşlarım için ayrıcalıktı. Gözlerinde her zaman büyütülmüşümdür.*

Görüşme yapılan öğretmen ocuklarından altısının öğretmen olduğu belirtilmişti. Öğretmen çocuklarına meslek seçimlerinde kendilerini anne ve babalarının nasıl etkilediği ve kararlarına nasıl yaklaştıkları sorusu sorulmuştur. Tablo 4.15’de meslek seçimlerinde anne ya da babadan etkilenip etkilenmeme durumları verilmiştir.

Tablo 4.15.

Meslek Seçimleri

KOD	Seçimde Etkilenme	Anne-Babanın Düşüncesi
Ç1	Etkilendim (Öğretmen)	Desteklediler
Ç2	Etkilendim	Desteklediler
Ç3	Etkilenmedim (Öğretmen)	Desteklediler
Ç4	Etkilendim (Öğretmen)	Desteklediler
Ç5	Etkilenmedim	Anlayışlı davrandılar
Ç6	Etkilenmedim (Öğretmen)	Desteklediler
Ç7	Etkilenmedim	Desteklediler
Ç8	Etkilendim	Desteklediler
Ç9	Etkilendim (Öğretmen)	Desteklediler
Ç10	Etkilendim (Öğretmen)	Desteklediler

Tabloda öğretmenlik mesleğini seçenlerde belirtilmiştir. Deneklerden dördü öğretmenliği seçmesinde annesinden ya da babasından etkilendiği, öğretmen olan diğer iki denek ise bu seçiminde kimseden etkilenmediğini belirtmiştir. Öğretmenliği seçenlerden Ç4 kodlu denek dışındakiler bu mesleği etkilense bile isteyerek seçtiğini söylerken Ç4 ailesinin istediği ama kendisinin istemediğini belirtmiştir. Ç2 kodlu denek İngilizce alanında bir devlet kurumunda uzmandır bu denek babasının öğretmenliği seçmesini istediğini ve kendisinin de artık öğretmenliğe geçmeyi düşündüğünü ifade etmiştir. Tüm anne-babalar çocuklarını seçtikleri meslektan dolayı desteklemiş, bu seçimlerinden dolayı onlara anlayışlı davranmışlardır.

Ç1: *Doğrudan etkiledi çünkü bir süre sonra kendimi öğretmen ortamından ayrı konumlandıramadım.*

Ç4: *Destek oldular hatta onlar istediler öğretmen olmamı ben değil.*

Ç9: *Meslek seçmedeki önceliklerin neler olması gerektiği hakkında fikirlerini beyan ettikten sonra bana müdahale etmediler. Ben de onların gönlünden geçen mesleği seçtim sanırım bilinçaltımı ele geçirmişler.*

Ç10: *Annem benim meslek seçimim konusunda rol modelimdir.*

Son olarak öğretmen çocuklarına “öğretmen anne-babaların çocuklarıyla olan ilişkileri” hakkında elemek istedikleri sorulmuştur. Aşağıda deneklerin konuyla ilgili görüşlerine örnekler verilmiştir.

Ç1: *Bütün öğretmenlerimizin çocuklarını birer birey olarak görmesini ve onların kendi meslekleri üzerinden tanımlamamalarını diliyorum.*

Ç2: *“Kendi gözümlle gördüğüm ben”i anlatmanın pek doğru olduğuna inanmıyorum ama bir büyüğüm öğretmen çocuklarının her zaman bir şekilde farklı olduğunu söylemişti.*

Ç7: *Avantajlarının yanında dezavantajları benim için her zamana daha fazlaydı. Bence bu konuda anne babalara seminer tarzı bir bilgilendirme yapılmalı.*

Ç8: *Öğretmen çocuğu olmanın hep iyi bir tarafı olduğu zanneder birçok insan. Ama her şeyin bir güzel tarafı olduğu gibi bir de kötü tarafı vardır. Mesela başarı konusunda çok büyük beklentileri oluyordu. Mükemmellik istedikleri bile oluyordu. Mesela sınıfa girdiğimde ona ulaşamazdım, etrafında hep başka*

çocuklar vardı. Okuldaki herkes benim hakkımda söz sahibiydi sanki. Müdür, diğer öğretmenler hep bir şeyler söylerdi. İyi yönleri de en çok eğitim konusunda bilgilerinden yararlanmam ve bu konuda desteklemelerini söyleyebilirim. Tüm bunlar şimdi çok normal geliyor ama o zaman kıskançlık oluyordu, tek başımıza kalmaz zorunda oluyorduk. Şimdi alıştık tabi, etkilenmiyoruz artık. Dezavantajları hep daha fazlaydı. Mum dibine gerçekten ışık vermezmiş.

Ç9: Bilinçli olunduğu takdirde çocuklara çok faydası olacaktır öğretmen çocuğu olmanın. Aksi bir durum olsa sanırım bu işten tek zararlı çıkacak olan da yine çocuklar olacaktır.

Ç10: Annemin öğretmen olması onunla iletişim kurmamı kolaylaştırdı. Çünkü sürekli öğrencilerle birlikte oluşu çocuklarla iletişim kurmasını kolaylaştırıyordu ve bizim için de durum olumlu yönde oluyordu. Yalnız çalıştığı için zaman ayırma konusunda sıkıntılarımız vardı ve bu durumda biz ona destek olurduk. Bu da bizde işbirliği düşüncesini geliştirdi.

Verilen cevaplara göre öğretmen çocuğu olmanın avantaj ya da dezavantajları vardır. Hangisinin daha fazla olacağına ise anne ve babanın davranışları belirleyici olmaktadır. Öğretmen çocuklarından beklentilerin hep fazla olduğu hem anne-babalar tarafından hem de toplum tarafından farklı bir yere konulması, onlardan beklentilerin artmasına da sebep olmaktadır.

4.3. Diğer Öğrencilerle Yapılan Görüşmelerde Elde Edilen Bulgular

Üçüncü örneklem grubu olan diğer öğrencilere görüşme boyunca altı soru sorulmuştur. Görüşme formunda gerek duyulduğunda kullanılmak için sondalar ve alternatif sorular da yer almaktadır. Diğer öğrenciler olarak adlandırılan bu grupta görüşme yapılmasının amacı; kendi çocuğunun öğretmeni olan öğretmenin ve çocuğunun davranışlarının dışarıdan nasıl değerlendirildiğini belirlemektir. Aynı sınıfta bulunan öğretmenin ve öğrenciler içinde yer alan öğretmen çocuğunun hal ve hareketlerinin diğer öğrenciler tarafından nasıl değerlendirildiği bu sorularla belirlenmeye çalışılmıştır.

İlk soruda deneklerden kendilerini tanıtmaları istenmiştir. Deneklerin meslek ve yaş bilgileri Tablo 4.16'da verilmiştir.

Tablo 4.16

Görüşme Yapılan Diğer Öğrencilerin Kişisel Bilgileri

KOD	MESLEK	YAŞ
D1	Öğretmen (matematik)	24
D2	Öğretmen (İngilizce)	25
D3	Öğretmen (sınıf)	25
D4	Öğretmen (sınıf)	25
D5	Öğrenci	22
D6	Öğretmen (sınıf)	26
D7	Öğrenci	19
D8	Öğretmen (sınıf)	26
D9	Öğrenci	18
D10	Öğretmen (sınıf)	26

Görüşme yapılan deneklerin yaş aralığı birbirine yakın seçilmiştir. Hemen hepsi aynı dönemlerde öğrenci oldukları için verilen cevaplardaki öğretmenler ve bu öğretmenlerin çocukları da aynı dönemlere denk gelmektedir. Görüşülen bireylerin çoğunluğunun öğretmen olması öğretmenin ve öğretmen çocuğunun davranışlarına profesyonelce bakabilmelerini de sağlamış, bazıları cevaplarında öğretmen olduktan sonra bu duruma karşı farklı yaklaşıtlarını belirtmişlerdir. Örneğin D1 kodlu kişi cevaplarında şu ifadelere yer vermiştir.

D1: *O zaman ben mesela kızardım B'ye ama şuna ben de öğretmen olduğum için onu çok iyi anlıyorum. ... Ben mesela Ali P'nin yaptığı o tavrı aynı kendim de sergilemek isterdim. Nasıl okulda diğer öğrenci benimle aynı seviyedeysen, aynı iletişimi kurabiliyorsa benim çocuğum onun ilerisine geçmemelidir.*

Yine aynı şekilde başka bir cevap ise şöyledir:

D8: *Öğretmen olunca daha iyi anladım ki çok hassas bir konu bu.*

Kişisel bilgileri alındıktan sonra deneklere öğretmenlerinin sınıfta çocuklarına nasıl davrandığı sorusu sorulmuştur. Böylece öğretmenin çocuğuna karşı davranışlarının diğer öğrencilere nasıl yansıdığı belirlenmiştir.

D3: *Arkadaşın öğretmenin çocuğu olduğunu sonradan öğrendim, öğretmenimiz ayırım yapmazdı aksine herkesten önce onu yargıladı, yani yanlış anlaşılmaktan çocuğunu kayırdığının düşünülmesinden çok tedirgindi.*

Öğretmenlerin sınıfta kendi çocuklarına diğer öğrencilerden farklı davranmadıkları görüşülen tüm bireylerden alınan ortak cevap olmasının yanı sıra yedi kişinin cevaplarında benzer bir nokta vardır. Öğretmenler normal durumlarda kendi çocuğuna farklı davranmazken sinirlenince, soruyu cevaplayamayınca, istenmeyen bir davranış olduğunda kendi çocuğuna karşı diğerlerinden daha sert, soğuk, seviyeli davranırken ona daha fazla kızmakta, söz hakkı vermemekte ya da geri planda tutmaktadır.

D7: Biraz farklı davranırdı. Kendi kızına soğuk davranırdı bize daha yakın davranırdı. Sanırım kızını bizden ayrı görmediğini bize göstermek için öyle davranıyordu, ama kızı bu durumdan çok şikâyetçiydi. Çünkü oda annesinin aynı bize davrandığı gibi davranmasını istiyordu.

D10: Bize nazaran kendi çocuğuna daha seviyeli davranırdı. Kurallar ona daha katıydı. Bizim bir soruyu bilmeyişimizle onunki aynı değildi. Ona daha tavırlıydı. Sürekli gözleriyle onu izlerdi.

Bu olumsuz farklılıklardan başka D4 kodlu kişi genelde farklı davranmadığını ama sürekli onu örnek gösterdiğini de belirtmiştir.

D4: Sınıfça bize kızdığı zaman kızını bizden ayrı tutar gibi gelirdi bana hep. Ona kızdığını da pek hatırlamıyorum doğrusu. Herhangi bir konuda hep örnek öğrenci olarak onu gösterirdi. Az da olsa kızı olduğunu ve bizden farklı olduğunu hissediyordum ben.

Diğer iki kişi ise olumlu ya da olumsuz anlamda bir farklılık olmadığını belirtmiştir. Öğretmenler genellikle kendi çocuklarına karşı sert ve daha fazla kuralcı davranarak, ona söz hakkı vermeyerek ya da önemli görevler vermeyerek çocuklarını geri planda tutmuşlardır. Bu yolla çocuklarına karşı bir ayrımcılık yapmadığını, kendi çocuğu olduğu için onu farklı veya üstün görmediğini göstermeye çalışmışlar; bunun için gerekirse çocuklarını ezmişler, dövmüşler ya da ona diğerlerinden daha fazla kızmışlardır. Bu yollarla dengeyi sağlamaya çalışmış olsalar da çocukları genel olarak bu durum karşısında memnun olmadıklarını arkadaşlarına söylemiş ya da hareketleriyle veya sözleriyle bu memnuniyetsizliği belli etmişlerdir. Adil davranmaya çalışan öğretmen kendi çocuğuna karşı haksızlık yaparak onun sınıf içinde geri planda kalmasına sebep olmuştur.

Bu sorudan sonra deneklere öğretmeninin çocuğu olan arkadaşlarının diğer öğrencilere karşı davranışı hakkındaki gözlemleri sorulmuştur.

Beş kişi öğretmenin çocuğunun herkes gibi davrandığını, farklı bir davranış sergilemediğini belirtmiştir.

D6: *Sevecen ve arkadaşça davranıyordu. Babasının öğretmen olması bize karşı kesinlikle kullanmadı. Doğal davranışlar sergiledi.*

Diğer beş kişiden biri olumlu diğerleri olumsuz anlamda arkadaşlarının davranışlarında farklılık olduğunu belirtmiştir. Olumlu anlamda farklılığın nasıl olduğunun açıklanması istendiğinde arkadaşında öğretmen çocuğu olduğu için herkesten fazla sorumluluk üstlendiği ve davranışlarına dikkat ettiği, bilinçli ve duyarlı davrandığı cevabı alınmıştır.

D3: *Babasıyla aynı okulda olmanın getirdiği sorumlulukları vardı, diğer arkadaşlara göre daha duyarlı daha bilinçli hareketler sergilerdi.*

Olumsuz olarak değerlendirilen cevaplar şöyledir: Mesafeli davranırdı, herkese farklı davranırdı, lider olmak isterdi, herkesle arkadaşlık kurmazdı, öğretmen çocuğu olduğunu her fırsatta hissettirirdi.

D2: *İşin aslı ben öğretmenimin kızını pek sevmezdim, öğretmenin kızı olduğunu her fırsatta hissettirirdi bize. Dersleri iyi değildi, sosyal ilişkileri de pek sağlıklı sayılmazdı. Arkadaş ortamında tutunmak için “ öğretmenin kızı” sıfatını kullanırdı.*

D8: *Çocuk özellikle grupta yapılan etkinliklerde lider olma konusunda çaba gösterirdi.*

Öğretmen çocuğu olmak, çocuklar üzerinde etki oluştururken iki farklı durumu ortaya çıkarmaktadır. Çocukların bu durumun bir ayrıcalık, üstünlük olarak düşünüp bundan yararlanmak ve bu durumu kullanmak istemeleri ya da öğretmen bir anne-babanın çocuğu olarak daha olgun davranmaları oluşan sonuçlardır. Olumsuz olarak kullandıklarında; yani kendilerini farklı görmek, üstünlüğe ve ayrıcalığa sahip olduklarını düşünmek vb. durumlarda diğer çocuklar tarafından sevilmemektedirler. Aksi davranış sergileyip öğretmen çocuğu olmanın farklı sorumluluklar getirdiğinin bilinciyle hareket ve sözlerinde dikkatli davranan, bu

durumdan yararlanmak yerine kendilerinin diğer öğrencilerden daha bilinçli olması gerektiğini düşünen öğretmen çocukları ise arkadaşları tarafından sevilmetedirler.

Bu sorudan sonra okuldaki diğer öğretmenlerin, kendi öğretmenlerinin çocuğuna karşı nasıl davrandığıyla ilgili düşünceleri sorulmuştur. Üç kişi farklı davranılmadığını, diğer yedi kişi ise farklılık olduğunu belirtmiştir. Bu farklılıklar daha samimi davranma, tanıdığı için daha fazla iletişim kurma, meslektaşının çocuğu olduğu için ve okul dışında da görüştükleri için ona karşı daha yumuşak ve ayrıcalıklı davranıldığı olarak sıralanmıştır.

D3: Arkadaşımızın başarısından ve okuldaki hal ve hareketlerinden dolayı öğretmenler tarafından sevilirdi, öğretmen çocuğu olduğu için değil.

Diğer öğretmenler, sınıfta bir meslektaşının çocuğu varsa ister istemez ilgisini ona kaydırabilirler. Bunun sebebi olarak meslektaşına karşı farklı bir sorumluluğunun olduğunu düşünmesi, o çocuğu okul dışında da tanıyor olması, karşısındaki velinin de en az kendi kadar profesyonel olması ve aynı meslektan olmaları gösterilebilir. Amacı ne olursa olsun bu çocuğa karşı oluşan yaklaşımlardaki farklılık, sınıftaki diğer çocuklar tarafından genellikle ayrımcılık, samimiyet, yumuşak davranma olarak görülmektedir. Davranışlardaki bu farklılık aynı zamanda diğer öğrencileri etkilemektedir.

D6: Diğer öğretmenler ister istemez. Biraz daha toleranslı davranırlardı. Sonuçta meslektaşlarının çocuğuydu. Bu durumu ben doğru bulmuyorum. Çünkü diğer öğrencilerde moralsizliğe neden olacak bir durum olduğunu düşünüyorum.

D8: Birçok öğrenciyi ismen tanımayan öğretmenler, öğretmenin çocuğunu tanıyor ve onunla daha fazla iletişime geçiyorlardı. Küçükken öğretmenler odasına girebilmek benim için heyecan vericiydi ve neticede çok mutlu olurdum. Öğretmenimizin çocuğu bu odaya bizden daha fazla girerdi ki bu konuda şanslı olduğunu düşünüyorum.

D10: Diğer öğretmenlerin gözü onun üstündeydi. Ders sonunda “anladın mı?” diye ilk ona sorulurdu. Bence bu durum öğretmenin kendine olan güven eksikliğinden kaynaklanıyor. Meslektaşına kendini ispatlama çabası.

Arkadaşlarının öğretmen çocuğu olmasının arkadaşlıklarını nasıl etkilediği sorusuna iki farklı cevap alınmıştır. Altı kişi öğretmenin çocuğu olmasından dolayı

arkadaşlıklarında ve birbirlerine karşı davranışlarında bir etkilenme ya da farklılık olmadığını belirtmiştir. Diğer dört kişiden biri başta tekmili ve dikkatli davranmasına rağmen tanıdıkça diğer arkadaşlarından farklı olmadığını, diğer üçü ise konuşmalarında ve davranışlarında hep dikkat ettiğini, ona karşı rahat davranmadığını söylemiştir.

D3: *İlk zamanlar daha temkinli davransak da zamanla birbirimizi tanıdıktan sonra babasının öğretmenimiz olması ilişkilerimizi etkilemedi.*

D4: *Diğer arkadaşlarım gibi rahat yaklaşamazdım ben ona. Neticede öğretmenin kızıydı ve biraz mesafeli olmak gerektiği düşüncesi vardı hep aklımda. Sanırım o da samimi 2 arkadaşı dışındakiler için böyle düşünüyor olmalı ki başkalarıyla çok fazla muhatap olmazdı.*

D6: *Tabi ki ister istemez davranışlarda biraz daha dikkatli oluyordum. Sözleri daha özenli seçiliyordum.*

D7: *İlk başta öğretmenimin çocuğu olduğunu bilmiyordum o yüzden arkadaşlık ilişkimde değişen bir şey olmadı.*

D8: *Diğer arkadaşlarımızla olan ilişkimiz nasılsa onunla da öyleydi ama belki babasına söyler endişesiyle onun yanında söz ve davranışlarımıza daha dikkat ediyorduk.*

Verilen cevaplardan yola çıkılarak, öğretmen çocuğu olmanın arkadaşlık ilişkilerini çok fazla etkilemediği söylenebilir. Bunun yanı sıra, öğretmen çocuğu olan arkadaşlarına karşı daha temkinli yaklaşmak, onun yanındayken konuşmalarına dikkat etmek ya da kendini rahat hissedememek diğer öğrenciler üzerindeki etkileri; herkesle arkadaş olmamak, arkadaşlarına karşı mesafeli davranmak da öğretmen çocukları üzerindeki etkileri olarak sıralanabilir.

Görüşme yapılan kişilerden dördü öğretmenin çocuğu olan arkadaşıyla hala görüşmektedir, diğer altısı ise okuldan sonra görüşmediğini söylemiştir.

D4: *Evet görüşüyoruz. Yüz yüze görüşmek pek mümkün olmasa da telefonla ya da netten sürekli görüşüyoruz. Şu anki ilişkimiz öncekinden çok daha güzel. Büyümüş olduğumuzdan olsa gerek. Hatta o da öğretmen olduğu için gerektiği zaman bir birimize yardımcı olduğumuz ya da fikir alış-verişinde bulunduğumuz zamanlar bile oluyor.*

Son olarak eklemek istedikleri bir şeyler olup olmadığı sorulmuştur. Verilen cevaplar aşağıdadır.

D1: *Nasıl okulda diğer öğrenci benimle aynı seviyedeyse, aynı iletişimi kurabiliyorsa benim çocuğum onun ilerisine geçmemelidir. Çünkü toplu olarak yaşanan bir yerdeyiz. Onun bir adım önde olduğunu gördüğüm takdirde bir başkası benim çocuğum hakkında, okulum hakkında çok farklı düşüncelere sahip olacaktır. ... Yani okulda öğretmen ve öğrenci ilişkisini seviyeli bir şekilde devam ettirmek lazım diye düşünüyorum.*

D2: *Bencil çocuklar aile dışında tutunamıyor ve yalnız kalıyor. Dolayısıyla ilerleyen yıllarda kendi iç dünyalarında ve çevresiyle olan ilişkilerinde sorun yaşıyorlar.*

D3: *Etrafımda gördüğüm kadarıyla öğretmen anne babaların çocuklarından beklentileri çok daha yüksek oluyor. Her öğretmen mükemmel öğrenci yetiştirmek ister, ama karşısında kendi çocuğu olunca istekleri çok daha hat safhaya çıkıyor ve benim çocuğum böyle şöyle olmalı düşüncesiyle çok fazla disipline etmeye çalışıyorlar. Bu konuda daha dikkatli olmaları gerektiğini düşünüyorum. Yani evlatlarına bir öğrenci gözüyle bakmanın ötesine geçmeleri gerekir. Yani her öğrencide olabilecek eksiklikleri ve yanlışların kendi çocuklarında da olabilme ihtimalini kabullenmeleri gerekir.*

D4: *Öğretmen olmak çocuklarla ilişki kurma konusunda büyük ayrıcalık bence. Çocukların dilinden en iyi onlarla en çok zaman geçirenler anlar. Bunun için öğretmen anne-babaların hep biraz daha farklı ve ayrıcalıklı olduğu fikri hem aklımda yer etmiştir. Bunun yanı sıra kendi çocuğunun dersine giren anne-babaların da çok çok dikkatli olması gerekir. Çünkü çocukların aklında en kalıcı olan modellerden biri de öğretmenleridir.*

D5: *Öğretmen anne babaların tek dikkat etmesi gereken husus kesinlikle evdeki diyaloglarını evdeki samimiyetlerini sınıf ortamına taşımamaları bence doğru olur. Taşısalar bile diğer öğrencileri göz ardı etmemeliler. Sonuçta çocuklar bunu yanlış yorumlayıp öğretmenlerinden okulundan ya da o öğretmen çocuğundan soğuma gibi bir durum gösterebilir.*

D6: *Ben anne ve babanın kendi çocuğunun öğretmeni olması taraftarı değilim. O çocuğun gelişimini olumsuz etkileyebilir. Öğrenci hep kendini kontrol ediyor hisseder. Özgürce davranmasını engeller. Öğrenciye de diğer öğrencilerden farkı olmadığı havası ve fikri verilmelidir. Öğretmen anne ve babalar çocukları ile arkadaş gibi olmalıdırlar. Her zaman onlar adına karar alma yerine onların kararlarına saygı göstermelidirler.*

D7: *Aslında çok fazla söyleyecek bir şeyim yok. Sadece öğretmenler, öğrencileri ve çocukları arasında güzel bir denge oluşturmalı diye düşünüyorum. Her iki tarafı da üzmeden yapmalı işini. Belki bu dediğim zor olabilir ama öğretmenler için zor diye bir kavramın olduğunu sanmıyorum.*

D8: *Öğretmen olunca daha iyi anladım ki bu çok hassas bir konu. Yapılan ufacak bir ayrımcılık belki diğer çocukların başarısını çok etkilemeyecek ama onların aklında hep kalacaktır bu. Bu ayrımcılık kendi çocuklarına daha çok zarar verecektir. Belki onu kolaya alıştırarak ve hep bunu beklemesine neden olacaktır. Olumsuzlukları olduğu gibi olumlu yönleri de vardır illaki. Mesela insan hayatının en önemli yılları eğitim yıllarıdır. Bu dönemi bir eğitimcinin kontrolünde, hatta daha da ilerisi onun çocuğu olarak geçirmek kişi için büyük avantaj sağlayacaktır. Her durumda da önemli olan kişilik karmaşası yaşamamak sanırım. İhmal etmeden ve fazla üstüne düşmeden hem öğrencilere hem de çocuklara doğru şekilde yaklaşmak çok önemli diye düşünüyorum.*

D9: *Bence çocuklarını okutmaları doğru değil, çocuğa gereksiz ve aşırı bir rahatlık olabilir. Herkeste bu rahatlık olmayabilir ama olma ihtimali bence daha fazla. Çok gerek yoksa kendi çocuklarını okutması bence pek doğru değil.*

D10: *Ben öğretmen bir annem olsun istemezdim. Tabii dengeyi ayarlayabiliyorsa o başka. Okulda kural, evde kural, her yerde kural...*

4.4. Anne-Babalar ve Çocuklarının Yapılan Görüşmelerde Verdikleri Cevapların Karşılaştırılmasıyla Elde Edilen Bulgular

Görüşmeye katılan öğretmenlerden üçünün çocuğuyla da görüşme yapılmıştır. Bu öğretmenlerden birinin iki çocuğuyla birlikte görüşme yapılmıştır. Denekler arasındaki akrabalık ilişkisi aşağıda verilmiştir.

Ö1, Ç1'in babası,

Ö3, Ç3'ün babası,

Ö4, Ç7 ve Ç8'in annesidir.

Görüşme formlarında birbirine paralel olan sorular yer almaktadır. Anne-babaların bu sorulara verdikleri cevaplar ile çocuklarının verdikleri cevapların karşılaştırılması bu bölümde yapılmıştır.

Öğretmenlere çocuklarıyla iletişimlerinin nasıl olduğu sorusuna paralel olarak öğretmen çocuklarına da anne-babasıyla ilişkilerinin nasıl olduğu sorulmuştur.

Ö1 ve Ç1'in cevapları birbiriyle uyumludur. İkisi de etkili ve olumlu bir iletişimleri olduğunu söylemişlerdir.

Ö3 ve Ç3'ün cevapları arasında da uyum vardır. Normal bir iletişimleri olduğunu, gerek duyduklarında tartışarak ya da konuşarak sorunlarını çözdüklerini belirtmişlerdir.

Ö4'ün cevabı ile Ç7 ve Ç8'in cevapları da uyumaktadır. İletişimlerini sağlıklı bir şekilde yürüttüklerini, olumlu ve iyi kurulmuş bir ilişkilerinin olduğunu ifade etmişlerdir.

Öğretmenler ve çocuklarının birbirleriyle olan iletişimlerine iki taraflı bakıldığında oldukça düzenli, olumlu, her anne-baba-çocuk arasında olan bir iletişim olduğu görülmektedir.

İkinci olarak öğretmenlere mesleklerinin çocuklarıyla ilişkilerini nasıl etkilediği, öğretmen çocuklarına ise anne-babalarının öğrencileriyle olan ilişkisinin onları nasıl etkilediği sorulmuştur.

Ö1, mesleğiyle çocukları arasında doğru orantılı bir etkilenme olduğunu söylerken oğlu Ç1 ise “öğretmen çocuğu” kimliğinin ağırlığını hissettiğini, ders konusunda bazı sürtüşmeler yaşansa da genel olarak sevgi ve anlayış eksikliğinin olmadığını söylemiştir.

Ö3 mesleğinden dolayı çocuğunun yaşadığı dönemleri iyi anladığını ve öğretmen olmasının ilişkilerini iyi etkilediğini söylemiştir. Ç3 ise sabrının tükenmiş olduğunu, çok çabuk sinirlendiğini belirtmiş ve öğrencilerine ne kadar çok zaman ayırırsa kendilerine o kadar az zaman ayırdığını da eklemiştir.

Ö4 öğrencileriyle çok ilgili ve meşgul olduğu için çocuklarının oları kışkandığını, çocukları Ç7 ve Ç8 kendilerine karşı anlayışlı, sabırlı ve ilgili olduğunu söylemişlerdir.

Öğretmenler mesleklerinin olumlun etkilerini görürken çocukları hem olumlu hem de olumsuz yönlerini görmektedirler.

Derslerle ilgilenme sorularında öğretmenlerden ve çocuklarından yine birbiriyle uyuşan cevaplar alındı.

Ö1 ihtiyaçları doğrultusunda çocuklarının dersleriyle ilgilendiğini yorgun olduğu zamanlar bundan etkilenmediğini; Ç1 ise bazen babasının sabırsız davrandığını söylemişlerdir.

Ö3 yardım etmekten ziyade yönlendirdiğini; Ç3 ise sürekli babasının kontrol kendisini ettiğini, ilkokuldan sonra da derslerini çok etkilemediğini ifade etmişlerdir.

Ö4 çocuklarının dersleriyle yeteri kadar ilgilenemediğini; çocukları Ç7 ve Ç8 de derslerinde anne ve babalarından yardım almadıklarını sadece çok zorlandıkları konularda onlara başvurduklarını belirtmişlerdir.

Çocuklar üzerlerinde daha çok çevreden kaynaklanan bir baskı olduğunu, en iyi olmak zoruna hissettikleri zamanların olduğunu ve başarılarının anne ya da babalarına mal edildiğini de eklemişlerdir. Sürekli bir öğretmenin gözetiminde olmanın hem kolaylık sağladığı hem de baskıya neden olduğu düşünülebilir. Toplumun gözünde öğretmen çocuğu olduğu için başarılı olmak zorunda ibaresinin de var olduğu bunlara eklenirse öğretmen çocuklarının derslerinde başarısız olması pek kabul edilen bir durum değildir.

Öğretmenlerin yorgun oldukları ve evde de sorumluluklarının olduğu düşünülürse, özellikle bayan öğretmenlerin çocuklarının derslerine yardım etmekteki sıkıntılarıyla Ö4 ve çocukları Ç7 ve Ç8'in cevaplarında da karşılaşılmaktadır. Bayan öğretmenler okul ve evdeki işlerinden dolayı çocuklarının derslerine yeteri kadar zaman ayıramamaktadırlar. Çocuklar da bu durumun farkında olarak dersleri ya kendi kendilerine çalışmakta ya da kardeşlerinden yardım almaktadır.

Öğretmenlere çocukların başarısız olduklarında öğretmenlerin nasıl bir yol izledikleri, çocuklarına ise beklenen başarıya ulaşamadıklarında anne-babaların tavırları sorulmuştur.

Ö1 ve Ç1'in cevapları birbirinin aynısıdır. İkisi de başarısızlığının kaynağını bulmaya çalışarak sorunu düzeltmeye gidildiği cevabını vermişlerdir.

Ö3 başarısızlık durumunda çocuklarına kendine güvenlerini kazandırmaya çalıştığını, Ç3 de kendisini teselli ettiklerini söylemişlerdir.

Ö4 başarısız olduklarında çocuklarıyla tekrar yaptığını, bol bol soru çözüp tekrardan çalışmalarını istediğini söylemiştir. Ç8 sadece üzüldüklerini, Ç8 ise çok üstüne düşmediklerini, daha fazla çalışmasının söylendiğini ve gerekli yardımı ablasından aldığını söylemişlerdir.

Ders çalıştırırken anne-baba mı yoksa öğretmen mi, çocuk mu yoksa öğrenci mi olarak görüldüğü sorularına şu cevaplar alınmıştır.

Ö1 çocuğum derken Ç1 ders çalışırken öğretmen ibi davrandığını söylemiştir.

Ö3 çocuğu gibi davrandığını söylerken Ç3 de ders çalıştırırken öğretmen gibi davrandığını söylemiştir.

Ö4 öğrencilerine davrandığı gibi davrandığını belirtmiştir. Ç7 ve Ç8 de öğretmen gibi yaklaştığını belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin çocuklarına ders çalıştırırken anne-babadan çok öğretmen gibi davranması, çocuklar üzerinde olumlu etki bırakmıştır. Hepsi de bu davranışın kendilerinin iyi bir eğitim almalarını sağlamak için yaptıklarını düşünmektedir ve bundan olumlu etkilendiklerini de eklemişlerdir. Öğretmenler farkında olarak ya da olmayarak çocuklarını da asında öğrenci olarak görmektedirler. Bu da mesleklerinin hayatlarına iyice yerleştirdiğini gösterebilir.

Son olarak öğretmenlere ve çocuklarına meslek seçiminde anne-babaların etkilerinin olup olmadığı sorulmuştur. Ç1 ve Ç3 öğretmendirler.

Ö1 çocuğunun öğretmen olmasını istemezken Ç1 kendini öğretmen ortamından ayrı düşünemediğini ve babasının öğretmen olmasından doğrudan etkilendiğini söylemiştir.

Ö3 yetenekleri doğrultusunda yönlendirdiği, Ç3 ise öğretmenliği seçerken babasından etkilenmediğini söylemiştir.

Ö4 mesleklerle ilgili bilgi verdikten sonra seçimi çocuklarına bırakmıştır. Ç7 ve Ç8 de seçimin kendilerine bırakıldığını söylemişlerdir. Ç7 meslek seçiminden annesinden çok üniversite hocası olan babasından etkilendiğini ve kendine onu örnek aldığını da belirtmiştir.

Öğretmenler meslek seçiminde çocuklarını sadece bilgilendirip yönlendirse de çocukları sürekli içinde bulundukları öğretmen ortamından etkilenmektedirler. Mesleklerini seçerken de bu bildikleri ve içinde yaşadıkları ortamın etkilerinden soyutlanamamaktadırlar.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

İnsanların gözünde belirli bir öğretmen imajı vardır. Öğretmenler her konuda örnek olan, bilgili, sorumluluk sahibi ve olgun insanlardır. Bu imaj öğretmenlerden yansıyarak öğretmen çocukları üzerinde de oluşturulmuştur. Öğretmen çocuklarının da kendine ait bir imajı vardır: başarılı olmak, örnek olmak, akıllı ve terbiyeli olmak gibi hep olumlu davranışlar beklenirken hiçbir olumsuz davranış ya da başarısızlık onlara uygun değildir. Toplumda var olan bu düşünceler anne-babaların çocuklarına karşı davranışlarını da etkileyebilir.

Bu bölümde araştırmadan elde edilen verilerin analizi ve yorumları yer almıştır. Yapılan yorumlardan çıkarılan sonuçlara ve yapılacak sonraki çalışmalara yol gösterecek önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Üç farklı örneklem grubuyla yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlar üç farklı başlık altında verilmiştir.

5.1.1. Öğretmenlerle Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Sonuçlar

Öğretmenler öğrencileriyle etkili, verimli, anlayışlı bir iletişim kurmuşlardır. Öğrencilerine yeri geldiğinde anne-baba, yeri geldiğinde arkadaş gibi davranmaktadırlar. Anne ve baba olmaları, öğrencilerine çocuklarına yaklaşır gibi yaklaşımlarını da sağlamıştır.

Çocuklarıyla olan ilişki ve iletişimlerine bakıldığında yine anlayışlı, uyumlu, sağlıklı bir ilişki söz konusudur. Ancak özellikle bayan öğretmenlerin okul ve evdeki sorumluluklarının çok olmasından dolayı ve yorulmalarının da etkisiyle çocuklarına yeteri kadar zaman ayıramadıkları sonucuna varılmıştır. Çocuklarının oyun, ders gibi evde zaman geçirdikleri etkinliklere öğretmen olan annelerin katılımı azdır. Öğretmen olan babaların ise böyle bir zaman darlığı yoktur. Bu farklılık da bayanların okuldaki zamanı evde de sorumluluklarının olmasıdır.

Öğretmenlerin, mesleklerinin de etkisiyle çocuklarına karşı yol gösterici, çocuklarının yaşlarına göre nasıl davranacağını bilen, derslerinde yardımcı olan, sağlıklı iletişim kuran ve bilinçli davranışlar sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Mesleklerinden edindikleri tecrübe ve pedagojik bilgileri çocuklarını anlamada öğretmenlere kolaylık sağlamaktadır. Bu olumlu sonuçların yanı sıra bazı olumsuzlukların da var olduğu saptanmıştır. Okuldan yorgun döndükleri için yeterli ilgiyi gösterememek, yine yorgunluktan dolayı sabırlı yaklaşamamak, derslerine yardım ederken aceleci davranmak belirlenen olumsuz sonuçlardır. Bunların yanı sıra -daha önce de belirtildiği gibi- çocuklarına yeteri kadar zaman ayıramamaları diğer bir olumsuzluktur.

Öğretmenlik mesleğinin öğretmenlerin çocuklarıyla olan ilişkilerine olumlu etkileri olduğu gibi olumsuz etkilerinin olduğu sonucuna varılmıştır. Çocukları daha iyi anlamak, mesleki tecrübelerden yararlanarak ilişkinin olumlu olmasını kolaylaştırmak, derslerinde yardım ederken profesyonelce yaklaşmak, çocuklarının yaşlarının özelliklerini bilmek olumlu etkilerdir. Çocukların öğrencileri kıskanması, anne-babaların çocuklar için yeteri kadar zaman ayıramaması ise ulaşılan olumsuz etkilerdir. Özellikle bayan öğretmenlerin çocuklarının günlük ihtiyaçlarını karşılayabilmesine rağmen eğlenmek adına çocuklarına zaman ayıramamaktadırlar.

Gün boyu ders işleyen ve eve yorgun gelen öğretmenlerin, çocuklarının dersleriyle ilgilenirken sınıftaki hassasiyet ve sabrı çocuklarına gösteremediği sonucuna ulaşılmıştır. Bir kısmı çocuğuna ders çalıştırırken sabırsız, aceleci ve sinirli olurken bir kısmı da dersleri konusunda yardımcı olamamaktadır.

Görüşmeye katılan öğretmenlerden yedisi kendi çocuğunu okutmamıştır. Buna sebep olarak branşları ya da çocuklarının henüz ilkokulda olmasını söylemişlerdir. Bunun yanı sıra bu öğretmenler ilerde de kendi çocuğunu okutmak istememektedirler. Bunun sebepleri olarak rol karmaşasının yaşanması, çocuklarına fazla yüklenecekleri, bunu gerek olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Bir veli olarak bu öğretmenler çocuklarının öğretmenleriyle yüz yüze ya da telefonla sürekli iletişim halindedirler.

Kendi çocuğunun öğretmeni olanların ise sınıf içinde adil davranmak eşit olmak için kendi çocuklarını geri planda tuttukları, onlara daha sert davrandıkları, böylece çocuğunun farklı ve ayrıcalıklı olacağı bir ortamın oluşmasını engellemeye

çalıştıkları sonucu elde edilmiştir. Öğretmenler çocuklarına daha az söz hakkı ve görev vererek, yaptığı her türlü yanlış harekette ona daha fazla sinirlenerek öğrencileri ve çocuğu arasındaki eşitliği sağladığını düşünmektedirler.

Görüşmeye katılan öğretmenler, çocukları derslerinde başarısız olduğunda ya da istenilen başarıya ulaşamadıklarında bu duruma anne-baba olarak değil öğretmen olarak yaklaşmaktadırlar. Bu durumu düzeltmek için sınıfta öğrencilerine uyguladıkları yöntemleri çocuklarına da uygulamaktadırlar. Sorunun kaynağını bulmak, farklı yöntemlerle tekrar anlatmak, dersi oyun haline getirmek, birden fazla duyusuna hitap etmek gibi yöntemlerle konunun anlaşılması için uğraştıkları sonucuna varılmıştır. Öğretmenler çocuklarına ve öğrencilerine aynı yöntemleri uygulamakta, ders çalıştırırken çocuğunu öğrenci olarak görmektedirler.

Öğretmenler arasında kendi çocuğunun öğretmeni olmak gereksiz olarak görülmektedir. Bu durumun hem öğrencileri hem çocukları hem öğretmeni etkileyeceği çıkarılan sonuçlar arasındadır. Öğrenciler arasında kıskançlık, öğretmen çocuğunun yanında rahat davranamama ve onu farklı görme gibi davranışlar; öğretmen çocuğunda ezilme geri plana atılma, kendini diğer öğrencilerden üstün ve farklı görme, sürekli gözetim altında olma, üzerine fazla sorumluluk yükleme gibi durumların ortaya çıkacağı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler ise hem öğrencilerine hem de kendi çocuğuna eşit davranmak ve adil bir ortam oluşturmakta zorluk çekecektir.

Sınıfta veya okulda olumsuz bir olay yaşayan öğretmenlerin bunu evine ve çocuğuna da yansıtmaktadır. Sinirlerinin gerilmesi, sabrının tükenmesi ve tahammülsüzlük gibi durumlar ortaya çıkmaktadır.

Öğretmenler meslek seçimleri konusunda çocuklarını etkilememektedirler. Onları mesleklerle ilgili bilgilendirip yeteneklerine göre yönlendiren öğretmenlerin çocuklarının seçtiği ya da seçeceği mesleği desteklediği ve destekleyeceği sonucu elde edilmiştir. Bunun yanı sıra çocuklarının da öğretmen olmasını istediklerini de belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin cevaplarına bakıldığında, çocuklara ilişkilerinde anlayışlı, sabırlı, onlarla gerektiği kadar zaman geçiren, yapabilecekleri için ortam oluşturan, yapamayacağı şeyleri ondan beklemeyen, paylaşımcı, her konuda destekleyici ve teşvik edici anne-baba olunması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

5.1.2. Öğretmen Çocuklarıyla Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Sonuçlar

Öğretmen çocukları, anne-babasının öğretmen olmasının ilişkilerini ve kurdukları iletişimi olumlu etkilediğini düşünmektedir. Pedagojik eğitimlerinin olması, çocukların yaşlarının özelliklerinin bilinmesi anne-babaların anlayışlı, samimi, saygılı davranmasını kolaylaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmen çocuğu olmanın avantajları ve dezavantajları sorusunda farklı cevaplar alınmıştır. Samimi, saygılı, eğitime önem veren, derslerinde yardım eden, çevre tarafından sevilen biri olmak, denekler tarafından öğretmen çocuğu olmanın avantajları olarak görülmektedir. Dezavantajlarının da beklentinin yüksek olması, yüklenen sorumlulukların fazla olması, başarının anne ya da babaya mal edilmesi, herkes tarafından tanınmak, anne-babanın gölgesinde kalmak, örnek insan/örnek öğrenci olmak, anne-babanın eve yorgun gelmesi olduğu sonucuna varılmıştır.

Öğretmenlerin öğrencileriyle ilişkilerinin çocuklarına yansımada en çok öne çıkan cevaplara göre okulda yorulan ve sinirlenen anne-babanın evde çocuklarına hemen sinirlenmesi ve onlara karşı sabrının az olması olduğu belirlenmiştir. Kendi çocuğunu okutan anne-baba ise sınıfta ve evde çocuğunu emekte ve geri planda tutmaktadır. Ayrıca öğrencilere ayrılan zaman arttıkça çocuklara ayrılan zaman azalmaktadır.

Öğretmen çocukları kendilerini anne-babalarının öğrencileriyle hiç kıyaslamamışlardır. Küçük yaşta oluşan kıskançlıklar ise yaşlarının ilerlemesiyle yok olmuştur.

Görüşmeye katılan öğretmen çocukları, anne-babasının öğrencisi olmasalar bile, ders çalışırken anne ya da babasının öğretmen gibi davrandığını düşünmektedir. Verilen cevaplardan, öğretmenlerin ders çalıştırırken çocuklarına otoriter davrandığı, çocuklarının evdeki öğretmeni rolünü üstlendiği sonucu elde edilmiştir.

Öğretmenler veli olarak bilinçli, uyumlu, çocuğunu sürekli takip eden davranışlar sergilediği belirlenmiştir. Bu durum da çocukların öğretmenleriyle olan ilişkilerine ve derslerinde olumlu yansımıştır.

Kendi anne-babasının öğrencisi olan denekler, arkadaşları arasında farklı olduklarını hissetmişlerdir. Arkadaşları onlara karşı rahat davranamazken iyi geçinmeye çalıştıkları, torpilli olduğunu düşündükleri ve kıskandıkları da elde edilen diğer sonuçlardır. Bu öğretmen çocukları okulda yapıkları her davranışın anne-babalarına iletileceğinin de bilincindedirler.

Denekler, derslerinde başarısız olduğunda anne-babasının çözüm bulucu davrandığını söylemişlerdir. Öğretmenliğin getirdiği bilgi ve tecrübelerle öğretmenler, çocuklarının başarısızlık sebeplerinin kaynaklarına indiği, farklı yöntemler kullanarak oluşan olumsuz durumu ortadan kaldırma yoluna gittiği tespit edilmiştir. Çocukların ders durumlarıyla ilgili belirlenen diğer bir durum ise şudur: Öğretmen çocuklarına dersler konusunda da fazla sorumluluk yüklenmektedir. Kendilerini başarılı olmak zorunda hissetmektedirler ve üzerlerinde özellikle çevrenin bir baskısı oluşmaktadır. Onlardan her zaman örnek ve başarılı bir öğrenci olmaları beklenmiştir.

Öğretmen çocuğu olmanın arkadaşlarının deneklere yaklaşımını da farklı şekillerde etkilemiştir. Özellikle anne ya da babasının öğrencisi olan deneklerin diğer arkadaşları tarafından kıskanıldığı, başarılarının anne ya da babalarından kaynaklandığının ve torpilli veya ayrıcalıklı olduklarının düşünüldüğü sonuçlarına varılmıştır. Bunun yanı sıra bir kısmının arkadaş ilişkilerinde anne-babasının öğretmen olmasının etkisi görülmemiştir ve normal davranışlarla karşılaştıkları belirlenmiştir.

Meslek seçimiyle ilgili alınan cevaplardan yola çıkılarak deneklerin bir kısmı öğretmenliği kendinden ayrı düşünemediği ve öğretmen olmayı seçtiği; bir kısmının ise anne-babasının öğretmen olmasından etkilenmediği sonucuna ulaşılmıştır. Seçtikleri meslek ne olursa olsun anne-babalar çocuklarının kararını desteklemişlerdir.

Öğretmen çocuklarına göre öğretmen anne-babalar bilinçli olursa çocuklarıyla olan ilişkilerinde daha faydalı olacaklardır. Aksi durumda zarar gören, ezilen ve geri planda kalan yine öğretmen çocukları olacaktır. Toplum genelinde öğretmen çocuğu olmanın farklı bir yere sahip olmak olduğuna dair bir yargı oluşmuştur. Öğretmen çocuklarından diğer öğrencilere ve çocuklara örnek olması, derslerinde başarılı olması, insan ilişkilerinde ve sosyal yaşamında etkin olması gibi

davranışlar beklenmektedir. Yüklenilen sorumlulukların ve beklentilerin fazladır. Bu gibi durumları ortaya çıkması anne-babanın davranışlarına bağlıdır. Bunun için öğretmenlerin, çocuklarına karşı davranışlarında dikkatli olması gerektirdiği sonucuna ulaştırmıştır.

5.1.3. Diğer Öğrencilerle Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Sonuçlar

Kendi çocuğunu okutan öğretmenler sınıf içinde çocuğunun ayrıcalıklı, torpilli ya da diğerlerinden üstün olmadığını göstermek için çocuklarına davranışlarında diğer öğrencilere göre daha sert davrandığı sonucuna varılmıştır. Öğretmen çocuğu soruyu yapmadığında, istenmeyen bir davranış sergilediğinde ya da sınıf olarak öğretmen kızdırıldığında en fazla tepkiyi gören kişi öğretmenin çocuğu olmuştur. Öğretmenler çocuğunu ezmekte, geri planda tutmakta, söz hakkı ve önemli görevler vermemektedir. Diğer öğrencileriyle aralarında eşitliği sağlamak, çocuğuna farklı davranmadığını göstermek için ona karşı daha kuralcı, daha sert, yeri geldiğinde de daha kızgın olmaktadır.

Öğretmen çocuklarının bir kısmının arkadaşlarına karşı davranışlarının öğretmen çocuğu olduğundan dolayı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Diğer öğrencilerin birbirleriyle ilişkileri nasılsa öğretmenlerin çocukları da öyle davranmaktadırlar. Diğer kısmının ise belirli kişilerle arkadaşlık ettiği, mesafeli yaklaştığı belirlenmiştir.

Sınıftaki diğer öğrencilerin başlangıçta öğretmenlerinin çocuğuna karşı davranışlarında rahat olmadığı, temkinli davrandığı sonucuna ulaşılmıştır. Aralarında geçen bir konuşmanın öğretmene ulaşacağı düşüncesiyle konuşmalarına ve hareketlerine dikkat etmektedirler. Zaman geçtikçe bu davranışların azaldığı, kendilerini eskisi kadar kısıtlamadıkları sonuçları çıkarılmıştır.

Öğretmenler eğer kendi çocuklarını okutuyorsa hem kendi çocuğu hem de diğer öğrenciler için davranışlarına dikkat etmelidir. Onlarla çok fazla zaman geçirmesi, onlar için en önemli örnek kişi olması gibi sebepler, öğretmenin davranışlarının çocuklar üzerinde çok fazla etkili olmasına sebep olmaktadır. Bunun için kendi çocuklarına karşı ayrımcı, üstün olduğunu hissettiren davranışlar sergilemesi kadar onu sınıf içinde geri planda tutması, tepkilerinde sert olması, ona karşı daha kuralcı olması gibi davranışlar da sınıftaki tüm çocukları etkileyeceği

sonucuna varılmıştır. Öğretmenin sınıf içinde eşitlik sağlaması, çocukların hepsine karşı tutarlı ve adil davranması vb. davranışları kendi çocuğu için de öğrencileri için de çok önemlidir. Sınıf içinde sağlıklı bir denge oluşturulmalıdır.

Anne-babasının öğrencisi olma durumuna dışarıdan bakılığında çok da olumlu bakılmadığı görülmüştür. Öğrencilerle çocuk arasında dengenin kurulmasının zor olması bu görüşün oluşmasının en önemli sebebidir.

5.2. Öneriler

5.2.1. Araştırmacılar İçin Öneriler

1. Benzer bir çalışmada, anne-baba olan öğretmenler ve bu öğretmenlerin çocuklarından oluşan bir örneklem seçilerek yapılabilir. Belirlenmiş amaçlara öğretmen ebeveyn-çocuk ikilisi arasındaki paralel sorularla ve gözlem yapılarak ulaşılmaya çalışılabilir.
2. Örneklem sadece kendi çocuğunu okutan anne-babalar ve çocuklarından oluşabilir. Böylece kendi çocuğunu okutmanın etkileri daha geniş bir örneklemle belirlenirse daha ayrıntılı sonuçlara ulaşılabilir.
3. Öğretmen çocuklarıyla farklı meslekten kişilerin çocuklarını kıyaslayan bir araştırmayla; çocukların sosyal becerileri, akademik becerileri ve aile ilişkilerinde tutumları tespit edilebilir.
4. Öğretmen anne-babaların kendi çocuğunu okutmakla ilgili görüşlerini tespit etmek için nitel bir araştırmayla daha fazla öğretmene ulaşılabilir.
5. Öğretmen çocuğu olmanın akademik başarı üzerindeki etkilerinin tespiti için bir çalışma yapılabilir.

5.2.2. Uygulayıcılar (Öğretmenler) İçin Öneriler

1. Öğretmenler kendi çocuklarını okutacaklarsa sınıfta çocuğuna karşı davranışlarına dikkat etmelidir. Onu diğer öğrencilerden üstün tutmaması gerektiği gibi geri plana da atmamalıdır.
2. Eğer sınıftaki öğrenciler ve çocuğu arasında dengeyi sağlayamıyorsa kendi çocuğunu okutmamalıdır. Çünkü yapılan her türlü olumsuz davranış çocuklar üzerinde kalıcı izler bırakabilir.

3. Hem öğrencilerine hem çocuğuna karşı sorumlulukları olan bir öğretmen çocuğunu da okutuyorsa aynı sınıf içinde iki taraf arasındaki ilişkileri dengeleyebilmelidir.
4. Kendi çocuğunun öğretmeni olan bir öğretmen, sınıfında onun bir öğrenci olduğunu unutmamalıdır.
5. Öğretmen çocukları toplumun gözünde başarılı bir öğrenci, örnek bir çocuk, bilinçli ve sorumluluklarının farında bir birey olarak değerlendirilir. Bu yargıların da etkisiyle öğretmenler çocuklarına yapabileceklerinden fazla sorumluluk vermemeli, onlara karşı aşırı beklentiler içine girmemelidirler.
6. Okulda olan olaylar veya sınıfta yaşananlar evde çocuklara olan davranışları etkilememelidir. Ne gün içerisindeki yoğunluğun ne de sınıfta geçen gergin ve yorucu derslerin bedelini kendi çocuklarına ödetmemelidir.
7. Öğretmenler çocuklarına karşı en az öğrencilerine olduğu kadar anlayışlı ve sabırlı davranılmalıdır. Onlara yaşlarına göre davranılmalı, yaşından büyük ya da olgun olduğu düşüncesiyle yaklaşılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akar, B., Ceylan, M. (2010). Ortaöğretimde Okul- Aile işbirliği ile ilgili Öğretmen ve Veli Görüşlerinin incelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 43-64.
- Akıngüç, B., Fındıkçı, İ. (1992) Anne-Babası ayrı Öğrencilerin Ailelerinin Diğerlerine Göre Demografik Özellikleri ve Ders Başarıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 429-440.
- Aktaş, Y., Mangır, M. (1992). Baba-Çocuk İlişkisi. *Yaşadıkça Eğitim*, 21, 5-7.
- Aktaş, Y. (1994). Çalışan Anne ve Çocuğu. *Yaşadıkça Eğitim*, 34, 7-11.
- Alkan, C., Hacıoğlu, F. (1997). *Öğretmenlik Uygulamaları*, Ankara: Alkım Yayınları.
- Alkan, V., Göde, O., Ök, M. (2000). İlköğretimde Öğretmen-Öğrenci Etkileşimine Sınıf Yönetimi Kurallarının Etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 145.
- Aral, N., Aydoğan, Y., Bütün Ayhan, A., Gürsoy, F. (2004). Annesi Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Bağımlılık Eğilimlerinin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 62-71.
- Arsenault, N., Anderson G. (1998). *Fundamentals of Educational Research*. Philadelphia, Pennsylvania (USA): The Falmer Press, Taylor & Francis Inc.
- Aslanargun, E. (2007). Okul- Aile İşbirliğibirliği ve Öğrenci Başarıları Üzerine Bir Tarama Çalışma. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 119-135.
- Aydemir, İ. (2008). *İlköğretimde Öğrenci ve Öğretmen Performansını Etkileyen Veli Etkinlikleri*, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Baltaş, A., Baltaş, Z. (1998). *Stres ve Başa Çıkma Yolları*. İstanbul: Remzi Yayınları.
- Baş, G. (2009). Okulda Öğretmen-Öğrenci İlişkileri. *Eğitişim Dergisi*, 23
- Baş, M. (1990). Yetiştirme Yurdunda ve Ana-baba Yanında Kalan Öğrencilerin Kaygı Düzeyleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5, 281-288
- Başar, H. (2008). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Anı Yayınevi
- Battal, N. (2003). *Eğitimde Yansımalar: VII Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu*, Cumhuriyet Üniversitesi'nin Açılışında Yaptığı Konuşma, Cumhuriyet Üniversitesi Kültür Merkezi Sivas.

- Burns, C.P., ROE B.D. & ROSS E.P. (1992). *Teaching Reading in Today's Elementary Scschools*. Boston Houghton Mifflin Company.
- Büyükkaragöz S. ve diğ. (1998). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş (Eğitimin Temelleri)*. Konya: Mikro Yayınları.
- Cılgı, İ. (1989). *Korunmaya Muhtaç Gençlerin Sorunları ve Yetiştirme Yurtları*. T.C. Başbakanlık-Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Gençlik Hizmetleri Daire Başkanlığı. Ankara.
- Çağdaş, A., (2001). *Anne-Baba-Çocuk İletişimi*. (3. Basım). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Çelenk, S. (2003). Okul Başarısının Ön Koşulu: Okul Aile Dayanışması. *İlköğretim Online E-Dergi*, 2, 28-34.
- Çelik, M. (2006). *İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmen Ve Yöneticilerin Öğretmen Performansını Çoklu Kaynaklarla Değerlendirilmesine İlişkin Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Çelik, E., Tuğrul. B., Yalçın, S.S. (2002). Dört-Altı Duygusal Yaşlar Arasındaki Anaokulu Çocuklarının Yüz İfadesiyle Kendilerini, Anne-Babalarını ve Öğretmenlerini Algılaması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 29-39.
- Çelikten, M. (2006). Kültür ve Öğretmen Metaforları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 269-283.
- Çınkır, Ş. (2004). Okulda Etkili Öğretmen-Öğrenci İlişkisinin Yönetimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 161.
- Dilaver, H. (2006). Türkiye’de Öğretmen İstihdamının Dünü, Bugünü ve Yarını. *Eğitimimize Bakışlar, Kültür Koleji Vakıf Yayınları*, 1, 119.
- Dilekmen, M. (2005). *Başarı ve Saldırganlık Gereksinimi: Öğretmen Adayları Üzerinde Bir Çalışma*. Ankara: Araştırma Yayınları.
- Dökmen, Ü. (1998). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Duyan, V., Gelbal, S. (2010). İlköğretim Öğretmenlerinin Çocuk Sevme Durumlarına Etki Eden Değişkenlerin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38, 127-137.
- Ercoşkun, M. H. (2011). *Etkili Sınıf Yönetimi Oluşturmada Sınıf Öğretmenlerinin Yeni Rollerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

- Erden, M. (2005), *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. İstanbul: Epsilon Yayınevi
- Erdoğan, Ö., Uçukoğlu, H. (2011). İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumu Algıları ile Atılganlık ve Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Düzeyleri Arasındaki İlişkiler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19, 51-72.
- Ertürk, E., Keçecioglu, T. (2012). Çalışanların İş Doyumları ile Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkiler: Öğretmenler Üzerine Örnek Bir Uygulama. *Ege Akademik Bakış*, 12, 41-54.
- Ertürk, S. (1994), *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Meteksan Yayınevi.
- Gümüşeli, A. İ., (2004). Ailenin Katılım ve Desteğinin Öğrenci Başarısına Etkisi. *Özel Okullar Birliği Bülteni*, 2/6, 14-17.
- Gordon, T. (1993). *Etkili Öğretmenlik Eğitimi*. (Çev: Emel Aksay ve Birsan Özkan.) İstanbul: YA-PA Yayınları.
- Halberstadt, A. G. (1991). *Towards of Ecology Expressiveness: Family Socialization in Particular and Model in General*. In R. S. Feldman and B. Rime (Eds.), *Fundamentals of Nonverbal Behavior*. New York: Cambridge University Press.
- Hollingsworth P. M. & Hoover H. H. (1999). *İlköğretimde Öğretim Yöntemleri*, (Çev. Tanju Gürkan vd.). A. Ü. Rektörlüğü Yayınları.
- Kapçı, E. G., Küçükler, S. (2006). Ana Babaya Bağlanma Ölçeği: Türk Üniversite Öğrencilerinde Psikometrik Özelliklerinin Değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17, 286-295.
- Karagözoğlu, G. (2003). *Eğitim Sistemimizde Öğretmen Yetiştirme Politikamıza Genel Bir Bakış*. Eğitim Sistemimizde Öğretmen Yetiştirme Politikamıza Genel Bir Bakış, Eğitimde yansımalar: VII Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu, Cumhuriyet Üniversitesi Kültür Merkezi, Sivas.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kavak, Y. (1997). Eğitim, İstihdam ve İşsizlik İlişkileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 21-26.
- Keçeli-Kaysılı, B. (2008). Akademik Başarının Arttırılmasında Aile Katılımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 9, 69-83.

- Kılıç, D. (1994). *İlkokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretmenlerin Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Kocabey, A. (2008). *İlköğretim Programının Uygulanması Sırasında Sınıf Öğretmenlerinin Sınıfta Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Koçak, Y. (1991). Okul-Aile İletişimin Engelleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, 129-133.
- Kurdek, L. (1881). An Integrative Perspective on Childrens' Divorce Adjustment. *American Psychologist*, 36, 856-866.
- Kuş, E. (2003). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri Nitel mi, Nicel mi?* Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oskay, G. (1986). Ana- Baba Ergen İlişkilerini Geliştirici Öneriler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 77-93.
- Özdemir, S., Yalın, H.İ. (2000). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Özgüven, İ. E. (2010). *Ailede İletişim ve Yaşam*. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Satır, S. (1996). Özel Tefik Fikret Lisesi Öğrencilerinin Akademik Başarılarıyla İlgili Anne-Baba Davranışları ve Akademik Başarıyı Artırmaya Yönelik Anne-Baba Eğitim Gereksinmelerinin Belirlenmesi. Yayınlanmamış Lisans Yüksek Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sucuoğlu H.(2006). Anne-Baba İlgisi Çocuğun Başarısını Arttırıyor. *Çoluk Çocuk Dergisi*, 56, 14-15
- Sünbül, A. M. (1996). Öğretmen Niteliği ve Öğretimdeki Roller. *Eğitim Yönetimi*, 1, 597-607.
- Sünbül, A. M. (Editör). (2005). *Öğretmenin Dünyası*. Ankara: Odunpazarı Belediyesi Yayınları.
- Şencan, H. (2007). *Sosyal ve Davranışsal Bilimlerde Bilimsel Araştırma*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Şimşek H., Yıldırım, A. (2006), *Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayınevi.

- Şimşek, H., Yıldırım, A. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Toprakçı, E. (2002). *Sınıf Örgütünün Yönetimi*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 24, 543-559.
- Uluşavaş, M. (1992). İlkokul Çağında Çocuğu Olan Anne-Babaların Öğrenme Gereksinimleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 269-282.
- Yavuzer, H. (2012) *Okul Çağı Çocuğu*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Zembat, R. (17-19 Haziran 1993). *Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Kişiler Arası İlişkiler ve İletişim*. 9. Ya-Pa Okulöncesi Eğitim ve Yaygınlaştırılması Semineri, Ankara.

EKLER

Bu araştırmada kullanılacak formlar şunlardır:

1. Öğretmenlerle yapılacak görüşme formu,
2. Öğretmen çocuklarıyla yapılacak görüşme formu,
3. Kendi çocuğunu okutan anne-babanın diğeri öğrencileriyle yapılacak görüşme formu.

EK 1. Öğretmen Görüşme Formu

GÖRÜŞME SORULARI:

1. Kendinizi kısaca tanıtır mısınız?
2. Öğrencilerinizle kurduğunuz iletişimi nasıl buluyorsunuz?
(Öğrencilerinizle ders içi/dışı ilişkinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?)
  - Öğrencilerinizle olan iletişim ve ilişkilerinizde kendinizi yeterli buluyor musunuz?
3. Çocuklarınızla kurduğunuz iletişim ve ilişkiniz nasıl?
  - Bu iletişim ve ilişkiyi etkileyen olumlu ve olumsuz faktörler nelerdir?
  - Tüm gün boyunca öğrencilerle uğraşmak evde çocuklarınızla ilgilenmenizi nasıl etkiliyor?
4. Mesleğinizin çocuğunuzla olan ilişkinizi nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?
5. Tüm gün boyunca okulda öğrencilerle uğraşmak evde çocuğunuzla ilgilenmenizi nasıl etkiliyor?
  - İşten yorgun geldiğinizde çocuğunuzun günlük ihtiyaçlarını tam olarak karşıladığınızı düşünüyor musunuz?
  - Okuldan eve yorgun gelmeniz çocuğunuzla zaman geçirmenizi ve onunla ilgilenmenizi nasıl etkiliyor?
6. Sürekli ders işliyor olmanız ve yorgun düşmeniz evde çocuğunuzun derslerine yardım etmenizi nasıl engelliyor?
7. Kendi çocuğunuz meslek hayatınızın herhangi bir bölümünde öğrenciniz oldu mu?
  - (Evet)
    - 7.1. Sınıfta iken çocuğunuza diğer öğrencilerden farklı davrandığınız oldu mu?
    - 7.2. Hem olumlu hem de olumsuz açıdan çocuğunuza karşı sınıftaki davranışlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?
    - 7.3. Sınıfınızda gördüğünüz istenmeyen davranışları çocuğunuz evde ve okulda gösterdiğinde ona karşı tutumunuz nasıl oluyor?
    - 7.4. Öğrencilerinizin çocuğunuza karşı gösterdiği tutum ve davranışlarla ilgili gözlemlerinizi paylaşır mısınız?
  - (Hayır)
    - 7.5. Bunu siz mi istemediniz?
    - 7.6. Çocuğunuzun öğretmenleriyle ilişkiniz nasıldı?
8. Çocuğunuzun dersleriyle kim nasıl ilgileniyor?
9. Kendi öğrenciniz olsun ya da olmasın çocuklarınızın dersleriyle ilgilenirken nelere dikkat ediyorsunuz?
  - Başarısız olduklarında nasıl bir yol takip ediyorsunuz?

- Öğrencilerinize uyguladığınız yöntemlerle çocuğunuza uyguladığınız yöntemleri karşılaştırırsanız nasıl bir değerlendirme yaparsınız?
  - Çocuğunuzun dersleriyle ilgilenirken onu öğrenciniz olarak mı yoksa çocuğunuz olarak mı görüyorsunuz?
- 10.** Öğretmen anne-babaların çocuklarının kendi öğrencisi olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?
- Bu durum öğrenciler ve çocuk üzerinde nasıl bir etki gösterebilir?
- 11.** Sınıfınızdaki olaylar aile içindeki davranışlarınızı özellikle çocuklarınıza olan yaklaşımınızı nasıl etkiliyor?
- Olumsuz bir olay olduğunda veya yorucu bir gün geçirdiğinizde bu durum çocuğunuzla ilişkinize nasıl yansıyor?
- 12.** Çocuğunuzun meslek seçimi konusunda nasıl yönlendirmeyi düşünüyorsunuz?
- Onun da öğretmen olmasını ister miydiniz?
- 13.** Anne-baba olan öğretmenlerin çocuklarıyla iletişiminin nasıl olması gerektiğini düşünüyorsunuz?
- 14.** Öğretmen anne-babaların ve çocuklarının ilişkileriyle ilgili eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Ek 2. Öğretmen Çocukları Görüşme Formu

GÖRÜŞME SORULARI:

1. Kendinizden ve mesleğinizden bahseder misiniz?
2. Anne-babanızla iletişiminiz nasıl?
  - Onun öğretmen olmasının iletişiminizi nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?
  - Anne-babanızın öğretmen olmasının ilişkinizde ne gibi avantaj ve dezavantajı var mı? Varsa nelerdir?
3. Anne-babanızın öğrencileriyle olan ilişkisi veya onlara olan ilgisi sizinle olan iletişimini nasıl etkiliyor?
  - Öğrencilerine yaklaşımıyla size yaklaşımı arasında ne gibi farklar gözlemlediniz?
4. Anne-babanızın öğrencileriyle ilgili ne düşünüyorsunuz?
  - Kendinizi hiç anne-babanızın öğrencileriyle kıyasladınız mı?
  - Kendinizi onlardan farklı gördüğünüz durumlar nelerdir?
  - Anne-babanızın başka çocuklarla da sürekli ilgileniyor olması size neler hissettiriyor?
5. Anne-babanız eğitim hayatınızın herhangi bir kademesinde sizin öğretmeniniz oldu mu?
  - (Evet)
    - 4.1. Sınıfta anne-babanızın size yaklaşımı evdeki yaklaşımıyla kıyaslanırsa bir fark var mı? Varsa bu farklar nelerdir?
    - 4.2. Diğer öğrencilere karşı davranışıyla size karşı olan davranışları arasında nasıl farklar vardır?
    - 4.3. Anne-babanızın öğrencisi olmanız sınıf arkadaşlarınızla olan ilişkinizi nasıl etkiliyordu?
    - 4.4. Anne-babanızın sınıftaki davranışları sizin evde ona karşı davranışlarınızı etkiliyor mu? Onun öğretmeniniz olduğu fikri sizi kısıtlıyor mu?
    - 4.5. Okulda kendinizi özgür hissedebiliyor muydunuz?
    - 4.6. Anne-babanızın öğrencisi olmak derslerinize nasıl yansıyor?
    - 4.7. Anne-babanız derslerinize nasıl yardım ediyordu?
    - 4.8. Anne-babanıza evde farklı okulda farklı hitap ediyor olmanız size ne gibi zorluklar yaşattı?
  - (Hayır)
    - 4.9. Bu durum sizin için bir eksiklik midir?
    - 4.10. Bu duruma rağmen anne-babanız size öğretmeniniz gibi davrandığı oldu mu? Bu yaklaşımı nasıl değerlendiriyorsunuz?
    - 4.11. Öğretmeniniz ve veliniz arasındaki iletişim anne-babanızın öğretmen olmasından dolayı diğer velilerin ilişkileriyle kıyaslanırsa nasıl şekilleniyordu? Buna dair gözlemleriniz nasıl?

5. Anne-babanız kendi öğrencileriyle sizin aranızda bir karşılaştırma yapıyor mu?
  - Onları sizden üstün ya da siz onlardan üstün gördüğü olmuş mudur?
  - Öğrencileriyle sizin arasında rekabet oluşturmuş mudur?
6. Anne-babanızın öğretmen olması derslerinizi nasıl etkiliyordu?
  - Bu durum size başarılı olma zorunluluğu yaşıyor mu?
  - Derslerde başarısız olduğunuzda ya da anne-babanızın beklediği başarıyı sağlayamadığınızda size karşı yaklaşımları nasıl oluyordu?
7. Öğretmen çocuğu olmanız bu durumu bilen okul arkadaşlarınızla ilişkilerinizi nasıl etkiliyordu?
  - Arkadaşlarınızın size karşı davranışları nasıldı?
8. Anne-babanızın öğretmen olması meslek seçiminizi nasıl etkilemiştir?
  - Seçtiğiniz meslek hakkında düşünce ve tavırları nasıldı?
  - Meslek seçiminizde size karşı mı çıktılar destek mi oldular?
9. Öğretmen anne-babaların ve çocuklarının ilişkileriyle ilgili eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Ek 3. Diğer Öğrencilerin Görüşme Formu**GÖRÜŞME SORULARI:**

1. Kendinizi kısaca tanıtır mısınız?
2. Öğretmeniniz sınıf içinde kendi çocuğuna nasıl davranıyordu?
  - Kendi çocuğuna diğer öğrencilere davranışlarından farklı bir davranış sergiler miydi?
3. Sınıf arkadaşınız olan öğretmeninizin çocuğu size karşı nasıl davranıyordu?
  - Diğer arkadaşlarınızla kıyasladığınızda onun siz ve diğer öğrencilere karşı farklı davrandığını hissediyor muydunuz?
4. Öğretmeninizin çocuğu ile okuldaki diğer öğretmenlerin iletişimi hakkında gözlemlerinizi nelerdir? Bu durumu nasıl değerlendirirsiniz?
5. Arkadaşınızın aynı zamanda öğretmeninizin çocuğu olması arkadaşlık ilişkilerinizi nasıl etkiliyordu? Şu anda o arkadaşınızla hala görüşüyor musunuz?
6. Öğretmen anne-babaların ve çocuklarının ilişkileriyle ilgili eklemek istediğiniz bir şey var mı?

ÖZGEÇMİŞ

1987 YILINDA Talas/KAYSERİ’de doğdu. İlköğretim ve liseyi Talas’ta tamamladı. 2005 yılında liseyi bitirdi ve aynı yıl Erciyes Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği bölümünü kazanarak lisans eğitimine başladı. 2009 yılında lisans eğitimini tamamlayıp Aralık-2009’da Erzurum ilinin Palandöken ilçesine bağlı bir okula atandı. Şubat 2011’de Atatürk Üniversitesi’nde Sınıf Öğretmenliği bölümünde Yüksek lisans yapmaya başladı. Halen Palandöken İlçe Milli Eğitim’e bağlı bir okulda öğretmen olarak çalışmaktadır.